

Uluslararası

maarif

Yıl 6 ■ Sayı 20 ■ Temmuz-Ağustos-Eylül 2025

Dergisi

Eğitim Ekosisteminde

KENİZE MURAD:

Köklerimi Hiç Unutmadım

Eğitim Ekosistemi:

Okul-Aile İş Birliğinin Dönüşen Rolü

Ailenin Dil Varlığı ve Şahsiyet Gelişimindeki Rolü

Eğitimde Ailenin Rolü ve Konumu

Toplumsal Mimari İçin Bir Arayış:

Aileyi Anlamak, Eğitimi Dönüştürmek

Medyanın "Sorunlu Aile"si

Birlikte Yazılan Gelecek:

Aile-Okul İş Birliğinin Gücü

Senin desteğın olmasa,
Kızılay da olmaz.

KIZILAY #SENSİZOLMAZ

Desteğının verdiğı güçle,
her gün ihtiyaç sahiplerinin yanındayız.
Biz iyiliğini, senin adına yaymak için varız.

**TÜRKİYE
MAARİF VAKFI**
Eğitime değer

Uluslararası Maarif Okulları, Afganistan

Türkiye Maarif Vakfı

E-posta: iletisim@turkiyemaarif.org | **Tel.:** +90 216 323 35 35

www.turkiyemaarif.org   tmaarifvakfi

24 / Yerel İhtiyaçlardan Küresel Perspektife Eğitim Ekosistemi: Okul-Aile İş Birliğinin Dönüşen Rolü
Prof. Dr. Ahmet E. Bilgili

28 / Ailenin Dil Varlığı ve Şahsiyet Gelişimindeki Rolü
Dr. İpek Coşkun Armağan

34 / Eğitimde Ailenin Rolü ve Konumu
Doç. Dr. Muhammet Öztürk

DOSYA

Eğitim Ekosisteminde **AİLE**

S.22

40 / Toplumsal Mimari İçin Bir Arayış: Aileyi Anlamak, Eğitimi Dönüştürmek
Nursen Tekgöz

46 / Medyanın "Sorunlu Aile"si
Halil İbrahim İzgi

50 / Birlikte Yazılan Gelecek: Aile-Okul İş Birliğinin Gücü
Dr. Merve Nur Kursav

56 / Osman Sezgin:
"Aile insanın eğitiminde etkili olan çevrenin en merkezinde yer alır."

KENİZE MURAD: Köklerimi Hiç Unutmadım

Bu sayımızda Maarif Söyleşileri kapsamında Türkiye Maarif Vakfında ağırladığımız; uluslararası alanda ses getiren birçok önemli esere ve gazetecilik başarısına imza atmış değerli bir ismi ağırladık. Kenize Murad...

Röportaj: *Dilber Kurban*

16

04 / EĞİTİMDE AİLENİN ROLÜ
Mahmut M. Özdil

EĞİTİM GÜNDEMİ

05 / Uluslararası Aile Forumu'nda 26 Ülke Bir Arada

05 / Dünya Geneline 6 Çocuktan 10'u Temel Okuryazarlık ve Aritmetik Becerilerinde Geri Kaldı

06 / Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi 2025

07 / Ebeveynlere Siber Tehdit Uyarısı

08 / Türkiye'de Eğitimi Tamamlayan Maarif Öğrencileri Mezuniyet Töreninde Buluştu

09 / Estonya Okullarda Telefon Yasağını Kaldırıyor ve Yapay Zekâya Geçiş Yapıyor

09 / Ezberin Ötesinde: Sınav Kültürünü Öğrenme Fırsatına Dönüştürmek

İÇİNDEKİLER

Yıl: 6, Sayı: 20

Temmuz-Ağustos-Eylül 2025

RÖPORTAJ

Filistin'de Eğitim Mücadelesi

Abdullah Akbaba:
Eğitim Filistinlinin
En Büyük Silahıdır **S.106**

ÜLKELER VE KÜLTÜRLER

Afrika'da Bir Huzur Adası: **Tanzanya**

Tanzanya Afrika denildiğinde zihninizde canlanan ne kadar görüntü, hayal, duygu varsa hepsinin bir araya toplandığı muhteşem zenginliklerle dolu bir ülke. **S.74**

Zanzibar'ın Güçlü Sesi: **Siti Amina**

"Müzik benim için her şey. Beni iyileştiriyor, hayatın zorluklarını aşmama yardım ediyor." **S.86**

EL VERENLER

Abdurrahman Usta'dan Refa Usta'ya Bir Ceviz Ağacının Serencamı

Zanaatın ve sanatın, bir kuşaktan diğerine aktarım sürecini görürüz kılmak, yaygın eğitimin bu önemli ama göz ardı edilen alanına dikkat çekmek amacıyla hazırladığımız bu bölümde, Türkiye'nin kadim şehirlerinden birinde, Ahlat'ta, bastonculuk mesleği üzerine sohbetimize başlıyoruz. **S.88**

EĞİTİM TARİHİ

Darülaceze Mekteb-i İbtidâisi

Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi, Darülaceze'nin kuruluşunu kararlaştırdığı ve esaslarını belirlediği 7 Eylül 1886 tarihli toplantısında, bu hayır kurumunda çocuklara dini bilgilerle basit bilgilerin öğretilmesini, ayrıca çocukların çalışacağı sanayihaneler (atölyeler) kurulmasını kararlaştırdı. **S.94**

PORTRE

İki Dünya Arasında Bir Aydın: **Mehmet Şemsettin Günaltay**

Mehmet Şemsettin Günaltay, siyasi faaliyetleri, fikri değişim ve dönüşümleri, tarihçiliği yanında eğitimciliği ve eğitim yazılarıyla da tanınmış bir şahsiyettir. Özellikle II. Meşrutiyet döneminde İslamcı-Türkçü çevrelerin eğitimci yazarı olarak büyük ilgi görmüştür. **S.98**

SİNEMA

102 / Gençlik Dizilerinde Otoritenin Çöküşü: Dijital Kurgularda Aile ve Okul Nerede Duruyor? **Aslı Zeynep Aydın**

KİTAP

108 / Eğitimin Geleceğine Işık Tutan Kitaplar

MAARİF SÖZLÜĞÜ

110 / Kimya laboratuvarlarında sıkça kullanılan malzemelerin isimlerini ve anlamlarını inceleyeceğiz. **Eyyup Bostancı**

Uluslararası
maarif
Dergisi

İmtiyaz Sahibi

**Türkiye Maarif Vakfı Adına
Mahmut M. Özdi**

Genel Yayın Yönetmeni

Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Cihad Demirli

Selim Cerrah

Doç. Dr. Zeynep Arkan

Prof. Dr. Mehmet Özkan

Prof. Dr. Semih Aktekin

Prof. Dr. M. Akif Kireççi

Yayın Kurulu

Dr. Hasan Taşçı

Dr. Mehmet Cangir

Mustafa Çaltılı

Ahmet Türkbek

Dr. Halime Kökçe

Prof. Dr. C. Ersin Adıgüzel

Doç. Dr. Yusuf Alpaydın

Dr. Metin Çelik

Ali Çiçek

Mustafa Taşçı

Ahmet Yavuz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Bekir Bilgili

bbilgili@turkiyemaarif.org

Editör

Dr. Firdevs Kapusizoglu

fkapusizoglu@turkiyemaarif.org

Sosyal Medya

Songül Hatice Demirhan

Tasarım

Ahmet Said Çelik

Yönetim Adresi

Altunzade Mah.

Ord. Prof. Dr. Fahrettin

Kerim Gökay Cad.

No: 22

Üsküdar - İstanbul

0 216 323 35 35

www.maarifdergisi.com

instagram.com/maarifdergisi

facebook.com/MaarifDergisi

twitter.com/MaarifDergisi

ISSN 2717-9222

Baskı ve Cilt

Vizyon Basımevi Matbaacılık

San. Tic. Ltd. Şti.

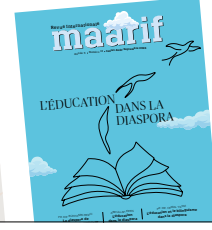
Beylikdüzü O.S.B. Mh.

Orkide Cad. No: 1/2

Beylikdüzü-İstanbul

+90 212 671 61 51

Dergide yer verilen yazıların bütün sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazıların yayını ve her türlü telif hakkı Uluslararası Maarif Dergisi'ne aittir. Makale gönderen yazarlar bu durumu baştan kabul etmiş sayılırlar. Dergide yayınlanan yazılardan kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Mahmut M. Özdi

Türkiye Maarif Vakfı Başkanı

BÜTÜN MUTLU AİLELER

Farklı coğrafyalarda, farklı sistemlerde, farklı on yıllarda gerçekleştirilmiş yüzlerce bilimsel çalışma, aynı sonuca işaret ediyor: Çocuğun okul başarısını en çok belirleyen unsur, ailesi. Evin içindeki iklim, ailenin sosyo-kültürel sermayesi, eğitime dair tutumu; okul binalarının fiziki şartlarından, müfredat tasarımından, öğretim metodlarından, eğitim teknolojilerinden çok daha büyük bir etkiye sahip. Eğitimi sadece bilgi aktarma süreci olarak gören her yaklaşım, ailenin sessizce inşa ettiği zemini gözden geçirir.

Dolayısıyla, çocuklarımıza nasıl daha iyi bir eğitim verebileceğimizi düşünürken, aileyi düşünmeyi de ihmal etmemiz gerekiyor. Ailenin temel işlevinin, sunduğu aidiyet ve emniyet hissi olduğunu; kendisini güvende hissetmeyen insanın, korkunç bir yalnızlık içinde, her türlü istismara açık olacağını; insanın içerisinde özgürce yeşerebileceği aile ortamının, yalnızca katı kurallarla, donmuş davranış kalıplarının taklidiyle mümkün olmayacağını unutmamalıyız.

Dünyaya ve birbirimize karşı taşıdığımız sorumluluğun bilinciyle hareket edebildiğimiz ölçüde; insan onurunu gözetken, mahremiyeti koruyan, estetik duyarlılığı ve temel ihtiyaçları ihmal etmeyen bir yaşam alanı kurabiliriz. Çocuk, ailesinde kendini güvende hissedebileceği, saygı görebileceği ve anlam kurabileceği bir alan bulabildiğinde; okul, o aidiyetin üzerine bir dünya inşa edebilir.

Uluslararası Eğitim Dergisi'nin bu sayısında, aileyi eğitimin aslı zemini olarak ele alıyoruz. Kuramsal tartışmalarla birlikte saha uygulamalarına, tarihsel arka planla birlikte çağdaş sorunlara da yer veren bu dosya, Anna Karenina'nın ünlü açılış cümlesindeki "bütün mutlu aileleri" birbirine benzeten o cevheri aramak için bir davet niteliği taşıyor.

Katkı sunan tüm yazarlarımıza ve yayın ekibimize teşekkür ediyorum.

Mahmut M. Özdi

Türkiye Maarif Vakfı Başkanı

Çocuğun okul başarısını en çok belirleyen unsur, ailesi. Evin içindeki iklim, ailenin sosyo-kültürel sermayesi, eğitime dair tutumu; okul binalarının fiziki şartlarından, müfredat tasarımından, öğretim metodlarından, eğitim teknolojilerinden çok daha büyük bir etkiye sahip.

Uluslararası Aile Forumu'nda 26 Ülke Bir Arada

“Ailemiz Geleceğimiz” temasıyla düzenlenen Uluslararası Aile Forumu, 22-23 Mayıs 2025 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirildi.

Türkiye'nin ev sahipliğinde yapılan etkinlik, 26 farklı ülkenin aileden sorumlu bakanlarını bir araya getirerek, çağın aile yapısını etkileyen dijitalleşme, demografik değişim ve kültürel dönüşüm gibi başlıkları masaya yatırdı. Forumun açılışında konuşan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Mahir Özdemir Göktas, güçlü ailelerin daha dirençli toplumların temelini oluşturduğuna dikkat çekti.

Panellerde “Ekranlar Çağında Aile Olmak”, “Aile Odaklı Politikaların Anaakımlaştırılması” ve “Aşırı Nüfus Miti” gibi çarpıcı konular ele alınırken, forum yalnızca akademik değil, kültürel ve toplumsal boyutlarıyla da dikkat çekti. Sergiler ve girişimcilik fuarlarıyla zenginleşen etkinlikte, aile odaklı politikaların uluslararası düzeyde paylaşılması ve ortak stratejilerin geliştirilmesi hedeflendi. İstanbul, bu önemli buluşmayla küresel aile vizyonuna ev sahipliği yapan bir diyalog platformu hâline geldi.

Kaynak: <https://iff.aile.gov.tr/> ve <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/uluslararasi-aile-forumu-26-ulkenin-aileden-sorumlu-bakanlarini-istanbulda-bulusturacak/3571982>

Dünya Genelinde 6 Çocuktan 10'u Temel Okuryazarlık ve Aritmetik Becerilerinde Geri Kaldı

UNESCO'nun 2025 Küresel Eğitim İzleme Raporu'na göre, dünya genelinde ilkökul öğrencilerinin %60'ı basit cümleleri okuyamıyor veya temel toplama-çıkarma işlemleri yapamıyor. Bu “öğrenme yoksulluğu” olgusu sadece düşük gelirli ülkeleri değil, aynı zamanda Amerika ve diğer gelişmiş ülkeleri de etkiliyor. Pandemi önceden var olan bir krizi daha da kötüleştirdi, ancak öğrenme yoksulluğu zamanımızın ciddi bir eğitim başarısızlığı haline geldi. Kriz zengin ülkeleri de esirgemedi. Amerika Birleşik Devletleri'nde, Ocak 2025 Ulusal Eğitim İlerlemesi Değerlendirmesi (NAEP), sekizinci sınıf öğrencilerinin neredeyse üçte birinin temel seviyenin altında performans göstermesiyle okuma puanlarının on yılların en düşük se-

viyesinde olduğunu gösteriyor. Unesco'nun 2025 Küresel Eğitim İzleme (GEM) Raporu, bu küresel öğrenme krizinin büyüklüğünü vurguluyor. Dünya çapında on çocuktan altısı artık ilkökulun sonunda okuma ve matematikte asgari yeterliliğe sahip değil.

Milyonlarca kişi okula gidiyor, ancak öğrenme seviyeleri düşüyor:

Öğrenme krizi en çok Sahra Altı Afrika ve Güney Asya'da belirginleşiyor; Sahra Altı Afrika en yavaş ilerlemeyi gösteriyor.

Kaynak: <https://timesofindia.indiatimes.com/education/news/6-in-10-children-cant-read-or-do-basic-math-why-theyre-attending-school-but-not-learning/articleshow/121881568.cms?>

İSTANBUL'DA KÜRESEL HEDEFLERE AKADEMİK YAKLAŞIM:

Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi 2025

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ile dünyanın önde gelen akademik sıralama kuruluşlarından Times Higher Education (THE) iş birliğiyle düzenlenen Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi 2025, bu yıl ilk kez Türkiye'nin ev sahipliğinde İstanbul'da gerçekleştirildi.

16 -19 Haziran tarihleri arasında İstanbul Kongre Merkezi'nde yapılan etkinlik, 100'ü aşkın ülkeden gelen 5.000'i aşkın katılımcıyı bir araya getirdi. Kongrede, Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı çerçevesinde yükseköğretim kurumlarının küresel sorumluluğu masaya yatırıldı.

YÖK Başkanı Prof. Dr. Erol Özvar, kongrenin Türkiye'de ilk kez gerçekleştirilmesinin yükseköğretim açısından tarihi bir kazanım olduğunu vurguladı.

ALTI ANA TEMA ETRAFINDA DÖNÜŞÜM

Kongrenin ana gündemi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için yükseköğretimin üstlenebileceği rollerdi. Altı temel başlık altında yapılan oturumlarda, üniversitelerin küresel sorunlara yönelik somut katkıları tartışıldı:

- **Şehirler ve Topluluklar:** Kentsel dayanıklılık ve sosyal bütünleşme
- **Dijital Dönüşüm:** Teknolojinin sürdürülebilirlikteki rolü
- **Eğitim, Cinsiyet ve Eşitsizlik:** Fırsat eşitliği ve kapsayıcılık
- **Enerji ve Sanayi:** Yeşil dönüşüm ve inovatif çözümler
- **Gıda, Kara, Su ve Okyanuslar:** Doğal kaynakların korunması

• **Sağlık ve İyilik Hali:** Sağlık sistemlerinin yeniden inşası
Kongre, sadece akademik sunumlara değil, tecrübe paylaşımına ve disiplinlerarası iş birliklerine de zemin sundu.

TÜRKİYE'NİN YÜKSEKÖĞRETİM VİTRİNİ: TÜRK ÜNİVERSİTELERİ PAVİLYONU

Kongreye Türkiye'den katılan üniversiteler, "Türk Üniversiteleri Pavilyonu" başlığı altında eğitim olanaklarını ve sürdürülebilirlik odaklı projelerini uluslararası paydaşlara tanıtmaya fırsatı buldu. Bu alan, Türk yükseköğretiminin küresel görünürlüğünü artırmayı hedefleyen önemli bir platform olarak dikkat çekti.

THE IMPACT RANKINGS 2025: SİRALAMALARDA ASYA RÜZGÂRI

Kongrede, Times Higher Education tarafından hazırlanan ve üniversiteleri Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda değerlendiren THE Impact Rankings 2025 sonuçları da kamuoyuyla paylaşıldı. İşte öne çıkanlar:

- Western Sydney Üniversitesi (Avustralya), dördüncü kez birincilik koltuğunda.
- Universitas Airlangga (Endonezya), gelişmekte olan ülkeler arasında en sürdürülebilir üniversite unvanını kazandı.
- Asya üniversiteleri, 17 hedeften 10'unda liderliği ele geçirdi.
- Sıralamalara ilk kez giren sekiz ülke: Botswana, Burkina Faso, El Salvador, Estonya, Maldivler, Namibya, Papua Yeni Gine ve Senegal.

Kaynak: <https://www.timeshighereducation.com/hub/global-sustainable-development-congress>

Ebeveynlere Siber Tehdit Uyarısı

Her yaştan kullanıcıyı hedef alan siber saldırganlar, kimlik avı saldırılarıyla da kişisel bilgilere ulaşmaya çalışıyor. Peki ebeveynler çocuklarını siber tehditlerden nasıl koruyabilir? İşte 6 maddede alabileceğiniz önlemler.

Bilişim uzmanları, yaz tatilinde siber saldırıların arttığına dikkat çekti. Her yaştan kullanıcıyı hedef alan siber saldırganlar, kimlik avı saldırılarıyla da kişisel bilgilere ulaşmaya çalışıyor. Sosyal medya üzerinden sahte mesajlarla kullanıcıların şifre ve kimlik bilgilerini ele geçirmeyi hedefliyorlar. Peki ebeveynler çocuklarını siber tehditlerden nasıl koruyabilir? İşte 6 maddede alabileceğiniz önlemler:

1 DİJİTAL DÜNYANIN PARÇASI OLUN

Çocuğunuzu internette yalnız bırakmayın. Hangi sosyal medya platformlarını kullandığını bilin ve mümkünse bu mecralarda onun takipçisi olun. Böylece kiminle iletişim kurduğunu, neler paylaştığını daha yakından gözlemleme şansı elde edersiniz.

2 SİBER ZORBALIK HAKKINDA KONUŞUN

Çocuğunuzun çevrimiçi ortamlarda siber zorbalıkla karşılaşabileceğini ya da istemeden başkalarına zarar verebileceğini unutmayın. Bu konuda empati ve iletişim becerilerini geliştirmesi için destek olun.

3 GİZLİLİĞİN ÖNEMİNİ ANLATIN

Telefon numarası, ev adresi, okul bilgileri ya da parolalar gibi kişisel verileri kesinlikle paylaşmamaları gerektiğini onlara açıkça anlatın.

4 GÜÇLÜ PAROLA ALİŞKANLIĞI

Çocuğunuza kullandığı hesaplarda kolay tahmin edilemeyen, harf, sayı ve özel karakter içeren güçlü parolalar oluşturmayı öğretin. Parolaların başkalarıyla paylaşılmaması gerektiğini vurgulayın.

5 BİLGİLER ASLA KAYBOLMAZ

İnternette paylaşılan fotoğrafların veya yazıların silinse bile tamamen yok olmayabileceğini çocuklarınıza hatırlatın. Bu tür

içerikler başkalarının cihazlarına kaydedilmiş olabilir. Bu yüzden herhangi bir içeriği yüklemeyen önce iki kez düşünme alışkanlığı kazandırın.

6 TARAMA GEÇMİŞİNİ KONTROL EDİN

Zaman zaman internet tarayıcısının geçmişini kontrol etmek, dijital alışkanlıklar hakkında fikir verir. Eğer geçmiş tamamen silinmişse bu durum çocuğunuzla açık bir iletişim kurmanız gerektiğine işaret edebilir.

7 UYGULAMA İZİNLERİNİ GÖZDEN GEÇİRİN

Çocuğunuzun cihazında kurulu uygulamaların hangi izinleri istediğini düzenli olarak kontrol edin. Kamera, mikrofon ve konum gibi hassas verilere erişen uygulamalara özellikle dikkat edin.

Kaynak: <https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/dijital-dunyada-cocuklarinizi-yalniz-birakmayin-iste-10-madde-alabileceginiz-onlemler/6>

Türkiye’de Eğitimini Tamamlayan Maarif Öğrencileri Mezuniyet Töreninde Buluştu

Türkiye’nin farklı şehirlerinde üniversite eğitimlerini tamamlayan Maarifli öğrenciler, Türkiye Maarif Vakfının düzenlediği mezuniyet töreninde bir araya geldi. Vakfın bahçesinde gerçekleşen etkinlikte bir araya gelen 97 Maarif öğrencisi mezuniyet coşkusunu yaşarken, programa TMV Başkanı Mahmut M. Özdil, İstanbul Vali Yardımcısı Mustafa Asım ALKAN, TMV Mütevelli Heyeti ve Yönetim Kurulu üyeleri, vakıf personeli ve mezunlar katıldı.

Törende konuşan TMV Başkanı Mahmut M. Özdil, vakfın dokuz yıllık serüveninde ulaştığı başarıları ve geleceğe dair vizyonunu paylaştı. Özdil, konuşmasında Türkiye Maarif Vakfının yalnızca bir eğitim kurumu değil, aynı zamanda insanlığa karşı ortak bir taahhüdün taşıyıcısı olduğunu vurguladı. Başkan Özdil “Maarif okullarını ayırıcı kılan da tam olarak budur: Her yerde aynı modeli uygulamak yerine, her

topluma kendi sesiyle hitap eden, kapsayıcı, saygılı ve ihtiyaç odaklı bir yaklaşım izliyoruz.” dedi.

Bu yıl Türkiye’deki üniversitelerden mezun olan 97 Maarifli öğrenciye hitap eden Özdil, onların sadece akademik başarılarıyla değil, aynı zamanda taşıdıkları değerlerle de gurur duyduklarını belirtti. Mezunların, Türkiye ile kendi ülkeleri arasında birer kültür elçisi olduklarını ifade etti: “Sizler, yalnızca Türkiye Maarif Vakfının değil, aynı zamanda Türkiye’nin de gönül elçilerisiniz. Dostlukla, bilgiyle, değerle kurduğunuz her temas, birlikte daha iyi bir dünya kurma hayalimize katkı sunacak.”

Program, mezunlara hediye takdimiyle devam etti. Ardından, yaşam ve eğitim hakları ellerinden alınan Filistinlileri anmak adına Filistin temalı uçaklar gökyüzüne bırakıldı. Tören, öğrencilerin hatıra fotoğrafları çektilmesi ve boğaz turuyla sona erdi.

Estonya Okullarda Telefon Yasağını Kaldırıyor ve Yapay Zekâya Geçiş Yapıyor

Eğitim listelerinde zirvede olan ülke, öğrencileri ve öğretmenleri 'dünya standartlarında yapay zekâ becerileri'yle donatmayı hedefliyor.

İngiltere'deki birçok okul akıllı telefonları yasaklarken Avrupa'nın yeni eğitim merkezi olarak görülen Estonya'da, öğrencilerden derslerde düzenli olarak cihazlarını kullanmaları isteniyor ve eylül ayından itibaren kendi yapay zekâ hesaplarının oluşturulması planlanıyor.

Nüfusu 1,4 milyon olan küçük Baltık ülkesi, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (Pisa) uluslararası öğrenci değerlendirme programında yakın komşusu Finlandiya'yı geride bırakarak sessiz sedasız Avrupa'nın en iyi performans gösteren ülkesi oldu.

2022'de düzenlenen ve sonuçları bir yıl sonra açıklanan en son Pisa turunda Estonya; Avrupa'da matematik, fen ve yaratıcı düşünmede birinci, okumada ise İrlanda'nın ardından ikinci oldu.

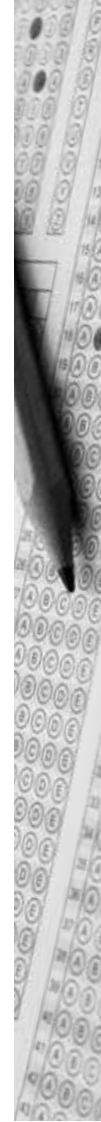
Estonya'nın başarısının birden fazla nedeni var ancak dijital olan her şeyi benimsemesi onu farklı kılıyor. İngiltere ve diğer ülkeler konsantrasyonu ve ruh sağlığını zayıflattığı endişesiyle okullarda telefon kullanımını kısıtlarken, Estonya'daki öğretmenler öğrencileri kendi telefonlarını bir öğrenme aracı olarak kullanmaya aktif olarak teşvik ediyor.

Estonya şimdi AI Leap adlı ulusal bir girişim başlatıyor ve bunun öğrencilere ve öğretmenlere "dünya standartlarında yapay zekâ araçları ve becerileri" kazandıracağını söylüyor. Estonya'yı okullarda AI için bir test sahası haline getirecek olan OpenAI ile lisanslar müzakerede ediliyor. Amaç, 2027'ye kadar 58.000 öğrenci ve 5.000 öğretmenin en üst düzey AI öğrenme araçlarına ücretsiz erişimini sağlamak.

Öğretmenler teknoloji konusunda eğitilecek, öz-yönetimli öğrenme ve dijital etiğe odaklanılacak ve eğitim eşitliği ve yapay zekâ okuryazarlığı önceliklendirilecek. Yetkililer bunun Estonya'yı "yapay zekâyı en akıllıca kullanan ülkelere den biri" yapacağını söylüyor.

Kaynak: <https://www.theguardian.com/education/2025/may/26/estonia-phone-bans-in-schools-ai-artificial-intelligence?>

Ezberin Ötesinde: Sınav Kültürünü Öğrenme Fırsatına Dönüştürmek

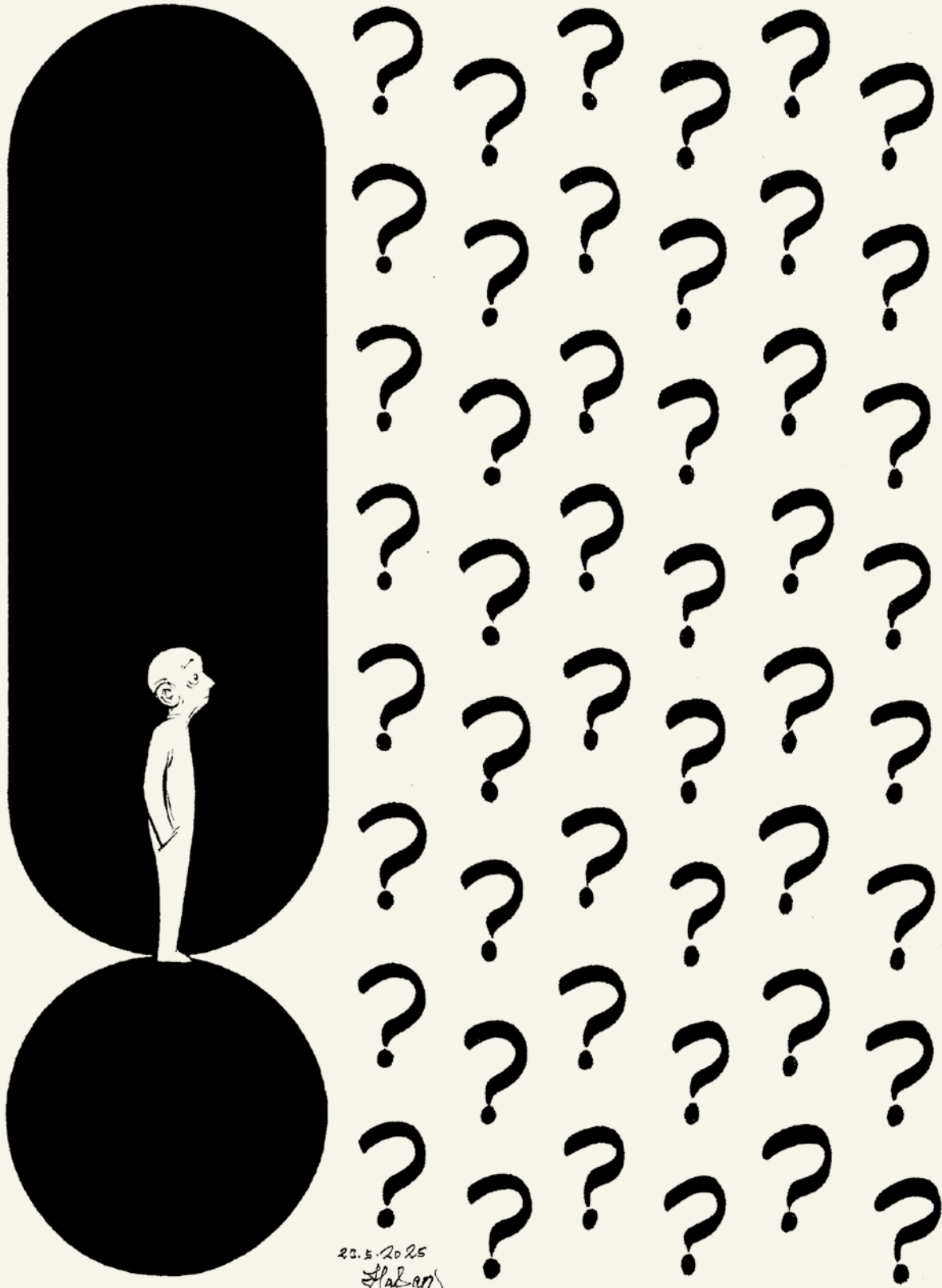

Günümüzde sınav odaklı eğitim sistemi, öğrenmeyi ölçmenin ötesinde ezber ve odaklanmayı teşvik eden bir kültür oluşturuyor. Ancak araştırmalar, yüksek riskli değerlendirmelere odaklanmak yerine; ara sınavlar, düzenli geri bildirim ve dağıtılmış tekrar yöntemlerinin öğrenme kalıcılığını ciddi şekilde artırdığını gösteriyor. Özellikle, daha zor ama geri bildirimin olduğu sınavların öğrenme üzerindeki etkisinin daha yüksek olduğu ve uzun vadeli hatırlamayı %10–30 oranında iyileştirdiği belirtiliyor. Akademik içerikte sınavları bilgi ölçme aracı olmaktan çıkarak "öğrenme anına" dönüştürmek, öğrencilerde hem mekân hem de zaman açısından daha kalıcı bilgi edinimini destekliyor.

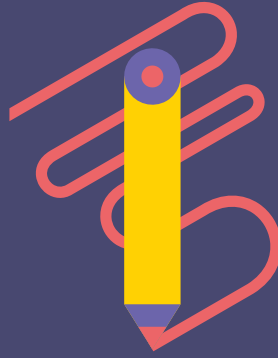
Bunun yanı sıra, aralıklı tekrar (spacing effect) ve aktif geri çağırma (retrieval practice) stratejileri, öğrencilerin zihinsel bağlantılar kurmasını ve kâğıt üzerinde değil pratiğe dayalı öğrenme becerileri gelişmesini sağlıyor. Araştırmalar düşük riskli, sık yapılan testlerin özellikle sınıflarda kullanıldığında, öğrencilerin uzun vadeli bilgi akışını ve bilişsel farkındalıklarını geliştirdiğini ortaya koyuyor. Bu dönüşümsel yaklaşımla öğretmenler, sınavları sadece sınav olarak değil, öğrenmenin yapı taşları hâline getirerek eğitim kalitesini ciddi biçimde güçlendirebilirler.

Kaynak: <https://www.teachingtimes.com/saving-evasion-and-retention-from-damaging-testing-culture/>

Aile, Okul ve Toplum Katılımının Eğitimi Nasıl Dönüştürebileceğine Dair

KÜRESEL DERS

Aile, okul ve toplum ortaklıkları, okulların ilişkisel güven temelinde kendi iklimini oluşturmalarını ve tüm aktörlerin toplumlarında ortak bir eğitim vizyonu doğrultusunda birlikte çalışabilmesini sağlar. Bu ortak eğitim vizyonu, eğitim sistemlerinin dönüşümü için kritik öneme sahiptir.

Rapor; öğrencilerin ve okulların gelişmesini sağlamada ailelerin ve toplumların oynadığı kritik rolü yüzlerce öğrenci, aile, okul eğitimcisi ve araştırmacının görüşleri doğrultusunda ele alıyor.

Brookings'teki Evrensel Eğitim Merkezi; öğrencilerin eşit, kapsayıcı ve yüksek kaliteli bir eğitim almalarını sağlamak için daha fazla işbirliği ve ortaklığı desteklemek üzere gerçekleştirdiği bu toplum odaklı araştırmayı, 16 ülkeden çeşitli işbirlikçileriyle birlikte yürütmüştür.

Ailelerle sohbet ve ortak deneyimleri derinleştirmek için topluluk odaklı bir yaklaşım kullanmak

Araştırmada okullar ve topluluk kuruluşları tarafından eğitimin inançlarını anlamak, aile, okul ve topluluk katılımının türlerini ve engelleri belirlemek ve aileler, eğitimciler ve öğrenciler arasındaki ilişkisel güveni ölçmek için tasarlanmış katılımcı bir yaklaşım olan Konuşma Başlatma Araçları (CST) metodolojisinden yararlanılmış. CST yaklaşımı, aileler, okullar ve topluluklar arasında daha güçlü ortaklıkları desteklemek için verileri, diyalogları ve yönlendirmeleri bir araya getirmiş. Araştırmada, 235 okulda 9.473 aile, 2.726 eğitimci ve 9.963 öğrenciden keşif amaçlı anketler ve diyaloglar (odak grup tartışmaları) yoluyla görüşler toplanmış, elde edilen veriler ve diyaloglar; daha fazla aile, okul ve topluluk katılımını desteklemek için stratejiler ve yeni yöntemler oluşturma fırsatları ortaya koymuş. Ortaya çıkan altı küresel ders, altı kıtadaki okul, bölge ve ülke bağlamlarındaki bu veriler ve diyaloglardan elde edilmiş.

Altı küresel ders

Araştırmaya dahil edilen her okul, bölge ve ülkede benzersiz bulgular olsa da, coğrafyalar ve bağlamlar arasında altı güçlü ders öne çıkıyor:

1

İnançlarla başlayın

2

Aileleri ortak olarak konumlandırın

3

Topluca engelleri yıkın

4

Güven inşa edin

5

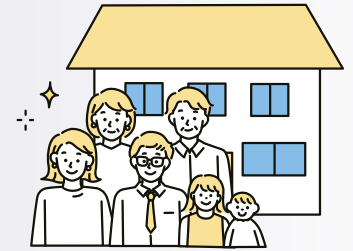

Aile, okul ve toplum katılımını bir zorunluluk haline getirin

6

Topluluk odaklı araştırmalarla güç dinamiklerini bozun

Altı Küresel Ders, bu bulguları ve okullarla ilgili inançlarını, deneyimlerini ve güvenlerini paylaşan ailelerin, eğitimcilerin ve öğrencilerin gözünden daha güçlü aile, okul ve toplum ortaklıkları kurmanın yollarını derinlemesine inceliyor. Ülke ve sivil toplum ekiplerinin aile, okul ve toplum katılımı konusundaki çalışmalarını geliştirmek için CST sürecini nasıl kullandıklarını inceleyen vaka çalışmaları da yer alıyor.

Ders 1

Okulun En Önemli Amacı Ne?

Aileler okuldaki başarı beklerken, öğretmenler sosyal-duygusal öğrenmeye öncelik veriyor. Bu fark, yalnızca beklentilerde değil; sistem içi rollerin algılanışında da bir boşluğa işaret ediyor. Ancak raporun gösterdiği üzere, taraflar eğitimin anlamı ve amacı konusunda konuşmaya başladıklarında bu boşluk bir zenginliğe dönüşebiliyor.

Ders 2:

Aileler Çocuklarının Öğrenimine veya Okula Nasıl Katılırlar?

Katılımın sadece veli toplantılarına gelmekten ibaret görülmediği bir anlayışa geçilmesi gerektiği vurgulanıyor. Evde çocuğun eğitimini desteklemek, okul karar süreçlerine katılmak ve gönüllü olarak okulun sosyal yaşamına katkı sağlamak gibi çok çeşitli katılım biçimlerinin tanınması öneriliyor.

Ders 3:

Aileler, Çocuklarının Öğrenimi veya Okuluna Katılımda Ne Gibi Zorluklarla Karşılaşır?

Zaman yetersizliği, maddi zorluklar, okul kültürünün dışlayıcı yapısı gibi faktörler, ailelerin katılımını engelliyor. Eğitimcilerin bir kısmı aileleri “ilgisiz” olarak görürken, aileler bu algının haksızlık olduğunu belirtiyor. Buradaki çarpıcı sonuç, suçlamanın değil anlayışın güveni artırdığı yönünde.

Ders 4:

Güven İnşa Edin

Rapor, ilişkisel güvenin yalnızca duygusal değil, pedagojik bir kaynak olduğunu savunuyor. Öğrenci başarısının ve okul ikliminin yükselmesi, okul-aile-toplum üçgeninde karşılıklı güvenin kurulmasına bağlı. Fakat bu güvenin inşası zaman, istikrar ve karşılıklı saygı gerektiriyor.

Ders 5:

Katılımı Bir Seçenek Değil, Politika Haline Getirin

13 ülkeden 33 eğitim çerçevesinin incelendiği çalışmada, aile katılımının hâlâ sistematik ve sürdürülebilir bir biçimde yapılandırılmadığı görülüyor. Bu nedenle politika yapıcıların, katılımı “gönüllü” bir katkıdan çıkarıp sistemin asli unsurlarından biri olarak tanımlamaları gerekiyor.

Ders 6:

Topluluk Odaklı Araştırma ve Ortak Üretim

Raporun dikkat çeken yönlerinden biri de sadece nicel değil nitel veriyle de karar süreçlerini beslemesi. Ortak araştırma, eşit katılım, verinin görselleştirilerek geri bildirim sunulması gibi unsurlar, katılımın “temsil edilme” değil “birlikte üretme” anlayışıyla nasıl zenginleştirilebileceğini gösteriyor.

Daha güçlü ortaklıklar kurmak

Okullar, ilçeler ve ülkeler arasında aile, okul ve toplum katılımı uygulamaları ve politikaları arasındaki dikkate değer farklılıklara ve nüanslara rağmen, altı küresel dersin araştırılması ve yazılması sırasında çok net bir hikâye ortaya çıkıyor. Daha güçlü aile, okul ve toplum ortaklıklarına duyulan ihtiyaç, bu çalışmadaki tüm okul ve ülke ekiplerinde tutarlı ve evrensel bir eylem mitingi haline gelmiştir. Aileler, eğitimciler ve öğrenciler eğitim konusunda farklı inançlara ve bakış açılara sahip olsalar da öğrencileri desteklemek için daha fazla katılımın önemli olduğu konusunda tutarlı bir şekilde hemfikir olmuş ve daha az değil, daha fazla ortaklık ve iş birliği görmek istemişlerdir.

Bu inançları anlamak ve haritalamak; okullarda aile, okul ve toplum katılımının nasıl olması gerektiği konusunda ortak bir vizyon oluşturmak ve vizyonları eyleme geçirmek için gruplar arasında ilişkisel güveni teşvik etmek açısından kritik bir öneme sahip. İnançlar ve ilişkisel güven hakkında veri toplama, bu veriler hakkında diyaloglar kurma ve yeni stratejiler ve yönler belirleme süreci, eğitim sistemlerinin dönüşümü ve ailelerin yanı sıra eğitimcilerin ve

Şekil 1:

16 ülkeden binlerce aile, eğitimci ve öğrenci, eğitimde ailelerin ve toplulukların kritik rolünü araştırmak üzere bir araya geldi.

ABD
(Kaliforniya)

Kolombiya

Brezilya

öğrencilerin de merkezde olmasını sağlamak açısından oldukça önemli.

Bu küresel rapor, Türkiye gibi aile yapısının güçlü olduğu ancak katılımın genellikle pasif biçimlerde yaşandığı ülkeler için de önemli mesajlar içeriyor. Ailelerin çocuğun eğitimiyle ilgilenmesi, yalnızca “ders takibi” ya da “not sorgulama” ile sınırlı kalmamalı; aynı zamanda okul kültürüne katkı sunan, öğrenme sürecini paylaşan bir yapıya dönüşmelidir. Bu dönüşümde, öğretmenlerin desteklenmesi, yöneticilerin daha kapsayıcı liderlik biçimleri geliştirme-

si ve müfredatın esnekleştirilmesi gibi çok boyutlu adımlar atılmalıdır.

Brookings raporu bize, katılımın sadece bir “iyi niyet” meselesi değil, yapısal bir dönüşüm gerekliliği olduğunu da gösteriyor. Aile, okul ve toplum aktörlerinin farklı bilgi, değer ve beklentilerle bu yapının içine dâhil olabilmesi; yalnızca öğrencinin değil, eğitimin tüm aktörlerinin dönüşümünü mümkün kılıyor. Bu yüzden raporun sunduğu her bir ders, yerel politika yapıcılar, eğitimciler ve okul liderleri için bir yol haritası niteliğinde.

* Bu yazı, Emily Markovich Morris ve Laura Nora tarafından Brookings Enstitüsü Evrensel Eğitim Merkezi iş birliğiyle hazırlanan “Six Global Lessons on Transforming Education Through Family, School, and Community Engagement” başlıklı rapora dayanmaktadır.

(Tam metin: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2024/05/Six-Global-Lessons_final.pdf)

KENİZE MURAD: Köklerimi Hiç Unutmadım

Bu sayımızda Maarif Söyleşileri kapsamında Türkiye Maarif Vakfında ağırladığımız; uluslararası alanda ses getiren birçok önemli esere ve gazetecilik başarısına imza atmış değerli bir ismi ağırladık. Kenize Murad...

Röportaj: *Dilber Kurban*

Türkiye Maarif Vakfın Başkanı
Mahmut M. Özdiil Kenize Murad
ve Prof. Dr. Akif Emre Öktem ile
birlikte.

Arayışlarla, hayal kırıklıklarıyla, aynı zamanda başarılarla dolu bir hikâye onun hayat yolculuğu. Fransa'da evlatlık olarak başlayan yaşamına öylesine çok şey sığdırmış ki dinlerken insan hayret ediyor. Maarif Vakfında verdiği konferanstan sonra kendisiyle kısa ama samimi bir sohbet gerçekleştirdik. Bu sohbetten notlarımızı sizlerle paylaşıyoruz.

Osmanlı hanedanının bir üyesi olarak sürgünün acılarını yaşamış bir annenin çocuğu olarak dünyaya geldiniz. Yerleştiğiniz Fransa'da neler yaşadınız? Çocukluk yıllarınızdan başlayarak yaşadıklarınızı bize anlatır mısınız?

Katolik bir okulda okudum. Çok iyi insanlar olduğuna emin olduğum Katolik bir ailede büyüdüm. Beni evlat edinen toplam üç ailem oldu ve hepsi iyi insanlardı. İyi insanlar

olmalarına rağmen, kökenlerimi unutmamı bekleyerek benden “iyi bir küçük Fransız” yaratmaya çalıştılar.

Elbette kökenlerimi asla unutmadım çünkü kim olduğumu biliyordum. Daha çok küçükken, annemin bir Türk prensesi, babamın ise bir Hint prensi olduğu söylenmişti. Fakat, onlar benden böyle bir mirasa sahip olduğumu unutmamı istediler. Çünkü kendi dünyalarına, kültürlerine ve yaşam koşullarına uyum sağlamamı istiyorlardı. Oysa bu, tam anlamıyla bir hataydı. 15 yaşına geldiğimde, beni değiştirmeye ve başka biri haline getirmeye çalışan o iyi ve nazik insanlara bütünüyle başkaldırdım.

Bununla birlikte bana gerçek değerler de aşıldılar, örneğin Hindistan'da olsaydım bu değerlere sahip olup olmayacağımdan emin değilim. O dönemde Fransa'da bana verilen değerler önemliydi: dürüstlük, çalışkanlık

KENİZE MURAD KİMDİR?

Kenize Murad (d.15 Haziran 1940 Paris), Sultan V. Murad'ın torunu Selma Rauf Hanım Sultan ile Hindistan'ın Uttar Pradeş eyaletindeki Kotwara bölgesinin eski yöneticilerinden Raja Seyyid Sacid Hüseyin Ali'nin kızıdır. Babasının unvanından dolayı doğumda tam adı "Rajkumari Kenizé de Kotwara" olarak kaydedilmiştir. Daha sonra edebiyat ve gazetecilik kariyerinde "Kenize Mourad" adını kullanmıştır.

20'li yaşların başında köken arayışı onu İslam'a yönlendirmiş, büyük tasavvurların metinlerini incelemeye başlamıştır. 1970'lerin başında *Le Nouvel Observateur*

dergisinin belgeler servisinde çalışmaya başlamış, Mart 1971'den itibaren makaleler yayımlayarak yayın dünyasına adım atmıştır. Sorumluluk alanını kapsayan Bangladeş ve Pakistan gibi ülkelerde bir süre yaşamış, Bangladeş'ten sonra Etiyopya'da çalışmalarını sürdürmüştür. İran Devrimi'nin ardından yaşanan karışık dönemde bir yılı aşkın süre İran'da ve Beyrut kuşatması sırasında üç ay boyunca Lübnan'da savaş muhabirliği yapmıştır.

1987 yılında Fransa'da yayımlanan *De la part de la princesse morte* (Saraydan Sürgüne) adlı ilk romanında, sürgünde ölen annesinin hayatını konu alır. Otuzdan fazla dile çevrilerek 42 ülkede yayımlanan ve

dünyada çok satanlar arasına giren bu eser, Osmanlı İmparatorluğu'nu ilk kez imparatorluk ailesinden birinin gözünden aktarmasıyla Türkiye'de büyük yankı uyandırmış ve önemli bir edebî başarıya imza atmıştır.

1998'de yayımladığı *Le Jardin de Badalpur* (Badalpur Bahçesi) adlı ikinci romanında babasının memleketine ve Hint kültürüne uzanan hikâyeler anlatan Kenize Mourad, *Le parfum de notre terre, voix de Palestine et d'Israël* (Toprağımızın Kokusu – Filistin ve İsrail'in Sesleri) adlı eserinde ise iki halkın acılarını, tanıklıklarını ve günlük yaşamlarını araştırma yazılarıyla aktararak Filistinli ve İsrailli erkek, kadın ve çocukların yaşamlarını kayıt altına almıştır.

Kenize Murad Türkiye Maarif Vakfındaki söyleşisinde mesleki tecrübelerinin yanı sıra hayatına dair ilginç anekdotlar da paylaştı.

ve adalet. Bunların tamamı temel evrensel değerlerdi. Ayrıca, nezaket ve büyüklere saygı gibi artık pek rastlanmayan değerleri de kazandırdılar; bu, o insanlardan aldığım eğitimin bir sonucuydu. Bir kez daha vurgulamak isterim: Hindistan'da büyütülseydim sahip olamayacağım çok önemli değerlerle yetiştirildim. Bu yüzden, Fransa'ya bana bu değerleri verdiği için minnettarım ancak aynı zamanda köklerimden tamamen koparmaya çalıştığı için de öfkeliyim.

Türkiye'ye ancak 28 yaşında gelebilirdim ve Hindistan'a gidip babamla ancak reşit olduktan sonra, 22 yaşında (o dönemde reşitlik yaşı 21'di) tanışabildim. Yani ebeveynlerimi ancak yetişkin olduğumda tanıdım ve bu hiç kolay olmadı.

Fransa'daki eğitiminiz ve çok kültürlü kökeniniz, dünyaya bakışınızı ve gazetecilik ve yazarlık kariyerinizi nasıl etkiledi?

Köklerimi arama ve onlarla bağ kurma arzusu gazetecilik ve yazarlık serüvenimi

derinden etkiledi. Kariyerim boyunca, kökenlerimin bulunduğu Orta Doğu ve Hindistan'ı, yaşadığım ve benimsediğim Fransa ve Avrupa'ya anlatmaya çalıştım. Avrupalıların bu bölgeler hakkında hiçbir şey bilmediklerini fark etmem, beni bu yola sevk etti. Bu bölgelere yönelik bakışta, Batı'nın genelinde belirgin bir hoşgörüsüzlük, bilgi eksikliği ve cehalet hakimdi. Bu yüzden hayatım boyunca hep açıklamaya, aydınlatmaya çalıştım. Bunu kısmen başardığımı da düşünüyorum. Fakat bugün olup bitenlere bakınca ne yazık ki hâlâ yapılacak çok iş olduğunu da görüyorum.

Günümüzde dünyanın çeşitli bölgelerinde yoksulluk ve savaşlar nedeniyle pek çok çocuk eğitim hakkından yoksun kalmaktadır. Bu evrensel sorunun çözümünde uluslararası toplumun yetersiz kaldığını düşünüyor musunuz? Bu meselenin çözümüne dair önerileriniz nelerdir?

Savaşlar, siyasi ve ekonomik çıkarlar uğruna yapılmaktadır. Devletleri ve hükümetleri, ahlaki değerlere sahip çeşitli kuruluşların ciddi eleştirilerinden muaf tutarsanız, bugün yaşadığımız acılardan kaçınmanız mümkün olmaz. Şimdi bunun sonuçlarıyla yüzleşiyoruz. Basın, halkın

yaşadığı yoksulluk ve sıkıntıları hükümetlere rağmen dile getirmekte ve bu konulardaki devlet ve hükümet politikalarını eleştirmekte özgür değilse – ki bu durum özellikle güney ülkelerinde yaşayan halklar için daha belirgindir – ciddi bir sorun var demektir. Bugün, Avrupa'nın Ukrayna'da ölen çocuklar için gösterdiği hassasiyeti Gazze'de ölen çocuklar söz konusu olduğunda esirgediğini ve Batı'nın bu kıyım karşısında sessiz kalışını görmek son derece sarsıcıdır.

Bu nedenle eğitim çok önemlidir. Dolayısıyla giderek daha fazla sayıda kuruluşun bu konularla ilgilenmesi, yazması, konuşması ve konferanslar düzenlemesi gerekmektedir. Günümüzde yalnızca maddi ve ekonomik değerlerin öne çıktığı bir ortamda, bu kuruluşların insani değerlerin yaygınlaşmasına önem vermesi gerekir. Eskiden bu insani değerler dinler aracılığıyla yayılıyordu; ancak artık, en azından Av-

rupa'da, dini inançlar belirleyici olamıyor. Zaten bir dine inanan insanların sayısı da giderek azalıyor. Bunun yerine insan vicdanına seslenen, ahlak temelli kuruluşlar ön plana çıkabilir ve desteklenebilir. İnsanların mutlaka bir dine inanmaları gerekmiyor. Ahlak ve insani değerler herkes için kapsayıcı olabilir. Bu temeller üzerine faaliyet yü-

rüten kuruluşların sayısının artması, daha fazla yetkiye sahip olması ve gençlere bir ideal sunması gerekir. Gençler bu değerler uğruna ve özellikle adalet için mücadele etmeye hazırdır. Ancak, bugün olduğu gibi kimse onlara bir hedef göstermediğinde umutsuzluğa kapılırlar ve ne yapacaklarını bilemezler.

Söyleşinin ardından Maarif Vakfı Başkanı Mahmut M. Özdiil Kenize Murad'a Maarif Vakfı Logolu Vakıf Duası takdim etti.

DOSYA

Eğitim Ekosisteminde

Eğitim bireylere yalnızca akademik bilgilerin aktarıldığı bir süreç değil, bireylerin kültürel, sosyal ve ahlaki değerleri de edindiği kapsamlı bir yolculuktur. Bu sürecin en önemli yapı taşlarından biri ise ailedir. Eğitim ekosistemi, öğrenme ve gelişim süreçlerinin bir bütün olarak ele alındığı bir çerçeve sunarken, aile bu çerçevede merkezi bir rol oynar. Çocuğun ilk öğretmeni olan aile, bireyin yaşam boyu sürecek öğrenme yolculuğunun başlangıç noktasıdır.

Aile, yalnızca bilgi aktarımında değil, aynı zamanda değerlerin kazandırılmasında, sosyal becerilerin geliştirilmesinde ve bireyin topluma uyum sağlamasında kritik bir işlev görür. Ancak, değişen toplumsal dinamikler ve teknolojik dönüşümler, ailelerin bu rolünü yeniden tanımlamalarını ve eğitim ekosistemine yeni bir perspektiften katkı sağlamalarını gerektirmektedir.

Bu sayıda, eğitim faaliyetlerinde ailenin rolünü farklı boyutlarıyla ele alarak, ailelerin eğitim süreçlerindeki etkinliğini artırmanın yollarını ve bu etkinin öğrenciler üzerindeki yansımalarını detaylı bir şekilde inceleyeceğiz. Ailelerin eğitime katılımını destekleyen politikalar, iyi uygulama örnekleri ve aile-okul iş birliğinin önemi gibi konular üzerinden, eğitim ekosisteminde ailenin yerini yeniden düşünmek ve güçlendirmek için bir tartışma platformu sunmayı amaçlıyoruz.

Prof. Dr.
Ahmet Emre Bilgili

Yerel İhtiyaçlardan Küresel
Perspektife Eğitim Ekosistemi:

OKUL-AİLE İŞ BİRLİĞİNİN DÖNÜŞEN ROLÜ

Küreselleşen eğitim
sistemlerinde aile,
sadece destekleyici
bir figür değil; aynı
zamanda dönüşümün
taşıyıcısıdır.

AİLE,
yerel değerlerin
taşıyıcısıdır.
Öğrencinin kendi
toplumunun dilini,
geleneklerini, inanç
sistemini ve değerler
dünyasını tanıması ve
içselleştirmesi; kimlik
gelişiminin temelidir.

Okul ve aile, yeryüzünün tüm toplumlarında evrensel olarak bulunan kurumsal yapılarıdır. Eğitim, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir kalkınma alanıdır. Bu nedenle hem okul hem de aile, insanlığın geleceğini inşa eden temel aktörlerdir. İki kurum arasındaki uyum, bireyin ve toplumun gelişimi açısından belirleyicidir. Ailenin her kültürde toplumun temel taşı olması, okulun ise bu temel üzerine inşa edilen bir sistem olarak eğitimdeki tamamlayıcı rolü, iş birliğini zorunlu kılar.

Etkili okul-aile iletişimi, öğrencinin yalnızca akademik değil, sosyal ve duygusal gelişiminde de önemli katkılar sağlar. Öğrenci açısından bu iş birliği, daha fonksiyonel bir eğitim süreci yaratır. Evdeki durumun okuldaki performansa yansımaları, bu iletişim sayesinde daha sağlıklı biçimde okunabilir hâle gelir. Ailenin eğitim sürecine verdiği önem, çocuğun motivasyonunu ve okul aidiyetini artırırken, öğretmen ve veli arasında oluşan güven ortamı da olası sorunların erken tespiti ve çözümünü kolaylaştırır.

Okul-aile ilişkisi, yalnızca pedagojik bir zorunluluk değil, aynı zamanda eğitim kalitesini doğrudan etkileyen yapısal bir faktördür. Bu etkileşimi geliştirmek; öğrenci, veli, öğretmen ve okul yönetimi açısından ortak bir fayda doğurur. Eğitimde asıl maksat da tüm bu paydaşların, çocuğun gelişimi etrafında şekillenen iş birliğini sürdürülebilir kılmasıdır.

YEREL VE KÜRESEL DÜZLEMDE KÜLTÜRLEŞME VE MÜFREDAT

Eğitim, kültürel bir taşıyıcıdır. Bu bağlamda, okul ve ailenin küresel düzeyde taşıdığı rol, kültürel kimlik ve değer aktarımı noktasında daha da kritik hâle gelmektedir. Aile, yerel değerlerin taşıyıcısıdır. Öğrencinin kendi toplumunun dilini, geleneklerini, inanç sistemini ve değerler dünyasını tanıması ve içselleştirmesi; kimlik gelişiminin temelidir. Aksi hâlde, bireyin kültürel aidiyet duygusunda zayıflama ve yabancılaşma oluşabilir.

**AİLE VE OKULUN
STRATEJİK İŞ
BİRLİĞİ, ÇOCUĞUN
KİMLİK GELİŞİMİNİ
VE TOPLUMSAL
AİDİYETİNİ
BELİRLEYEN TEMEL
EKSENLERDEN
BİRİDİR.**

Bu sebeple, ailelerin taşıdığı yerel değerlerin okul ve müfredat aracılığıyla desteklenmesi, öğrencide tutarlı bir sosyal kimlik gelişimini sağlar. Ancak günümüzde eğitim sistemleri yalnızca yerel değil; uluslararası standartlara göre şekillenmektedir. Bu çerçevede, yerel müfredatların küresel normlarla uyumlu hâle getirilmesi kaçınılmazdır.

Yerel-küresel kültür unsurları arasındaki çatışma riskini azaltmak, sürdürülebilir eğitim sistemlerinin temel hedeflerinden biridir. Kimlik ve karakter gelişimi, aile içi değer aktarımı gibi konular yerli

kültürün temel alanlarıyken; dünya vatandaşlığı, dijitalleşme ve insan hakları gibi temalar küresel odaklı konulardır. Müfredat; bu iki boyutu bir arada değerlendiren, harmanlayan, farklılıkları bütünleştiren bir yaklaşımla yapılandırılmalıdır. Böylelikle öğrenci hem yerel aidiyetini koruyarak hem de küresel dünya ile uyumlu bir birey olarak yetişebilir.

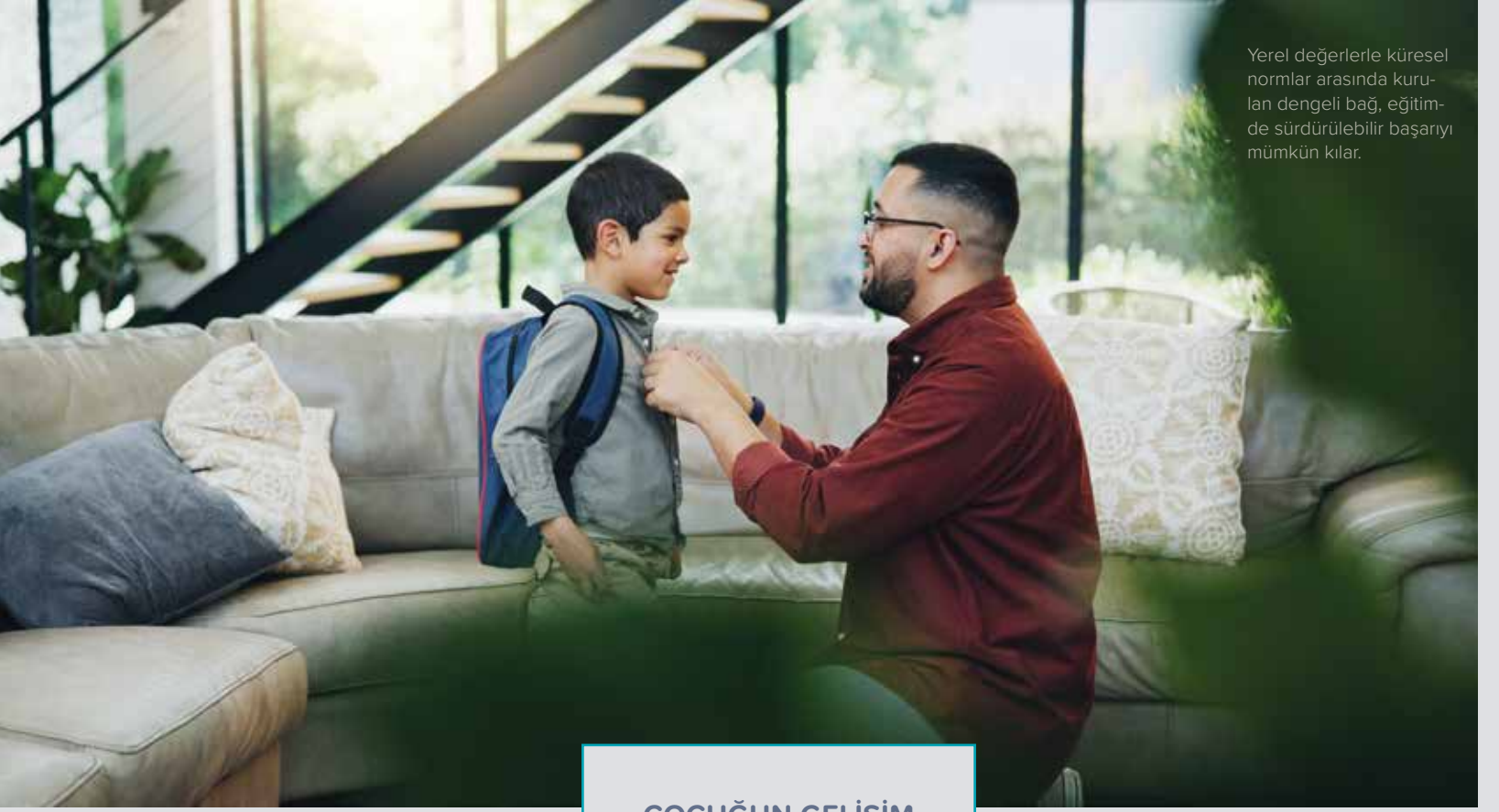
DEĞİŞME EKSENİNDE AİLE VE OKUL

Kurum olarak aile ve okul; değişime açık, ancak aynı zamanda bazı yönleriyle muhafazakâr yapılardır. Ailenin dönüşümü; şehirleşme, dijitalleşme, sosyo-ekonomik yapı, anne-baba rolleri ve yaşam tarzları gibi pek çok değişkenden etkilenir. Örneğin, dijital teknolojiler sayesinde ebeveynlerin çocuklarının öğrenme süreçlerine müdahil olma biçimleri değişmiştir. Ev içi destek sistemleri artık çevrim içi platformlar üzerinden şekillenmektedir.

Okul da benzer şekilde büyük bir dönüşüm içerisinde. Müfredat değişiklikleri, yüz yüze eğitime eklenen hibrit ve çevrim içi modeller, öğretmenlerin rehber ve mentor rolünü üstlenmesi, proje tabanlı öğrenme yaklaşımlarının yaygınlaşması gibi unsurlar; okulu klasik yapısından çıkarak çok işlevli bir öğrenme ortamına dönüştürmüştür.

Tüm bu dönüşüm içerisinde okul-aile iş birliği yeni bir tanım kazanmakta; daha dijital, daha esnek ve daha katılımcı bir yapıya evrilmektedir. Çocuğun gelişim sürecinde okul ve ailenin ortak hedefler etrafında buluşması, yeni nesil eğitim modellerinin başarısı açısından kilit önem taşımaktadır.

Okul-aile iş birliği kısa vadeli çözümler üretse de asıl etkisi uzun vadeli toplumsal dönüşümde ortaya çıkar. Bu nedenle eğitim politikalarının vizyoner bir bakışla bu ilişkiyi yeniden inşa etmesi gerekir. Aile, eğitimin yalnızca destekçisi değil; aynı zamanda stratejik ortağı olarak görülmelidir. Aynı şekilde okul, sadece bilgi aktaran değil, aileden güç alarak çocuğun gelişimine rehberlik eden bir kurum olarak yeniden tanımlanmalıdır.

Yerel değerlerle küresel normlar arasında kurulan dengeli bağ, eğitimde sürdürülebilir başarıyı mümkün kılar.

**ÇOCUĞUN GELİŞİM
SÜRECİNDE OKUL
VE AİLENİN ORTAK
HEDEFLER ETRAFINDA
BULUŞMASI, YENİ
NESİL EĞİTİM
MODELLERİNİN
BAŞARISI AÇISINDAN
KİLİT ÖNEM
TAŞIMAKTADIR.**

Bu yaklaşım, şehirleşmenin etkileriyle birlikte giderek zorlaşan ebeveynlik pratikleri ve eğitim ortamlarının baskıları karşısında bir denge sağlar. Özellikle büyükşehirlerde yaşanan ekonomik ve sosyal zorluklar, okul-aile dayanışmasını daha önemli bir hâle getirir. Bu iş birliği, öğrencinin sadece akademik başarısı için değil; psikolojik ve sosyal sağlığı için de önemli bir koruyucu kalkan görevi üstlenir.

KÜRESEL OKUL AĞI

Sonuç olarak; okul-aile iş birliği artık pedagojik bir tercih değil, 21. yüzyıl eğitim sistemlerinde kalite, kapsayıcılık ve sürdürülebilirlik ilkeleri açısından stratejik bir zorunluluktur. Bu iş birliğini destekleyen eğitim politikaları; ailenin güçlendirilmesini, yerel-küresel dengeyi gözetan müfredatları ve çok paydaşlı yönetim yapılarının geliştirilmesini içermelidir. Ancak bu şekilde eğitim, yalnızca bugünü

değil; geleceğin toplumunu da inşa eden bir sistem hâline gelebilir. Küresel ölçekte faaliyet gösteren okullar, çok kültürlü, çok dilli ve çok coğrafyalı öğrenci profillerine sahiptir. Bu bağlamda, tek tip bir eğitim anlayışı yerine; yerel hassasiyetlere duyarlı, esnek ve kültürler arası etkileşimi önce-

leyen eğitim modelleri öne çıkmaktadır. Küresel vizyon ve yerel uygulama ilkesi bu okulların temelidir.

Ancak bu yapının başarısı, ailelerin eğitim süreçlerine katılımıyla doğrudan ilişkilidir. Aile yalnızca öğrenci başarısına katkı sağlayan bir yapı değil; aynı zamanda eğitim politikalarının belirlenmesi ve uygulanması sürecinde de aktif rol alabilecek bir paydaştır. Okul yönetişiminin demokratikleşmesi, karar alma mekanizmalarına velilerin katılımı, okulun sosyal sorumluluk projelerinde ailenin görünürlüğü bu anlayışın parçalarıdır.

Küresel bir okul ağı kurmak; sadece farklı ülkelerde eğitim birimleri açmak değil, farklı kültürel bağlamlarda anlamlı, nitelikli ve etkili bir eğitim hizmeti sunabilme becerisi gerektirir. Bu noktada, eğitim politikaları; güçlü yönetim, yerel hassasiyetlere duyarlılık ve aile katılımını merkeze alan modeller geliştirmelidir.

Dr. İpek COŞKUN
ARMAĞAN*

AİLE,

krize karşı destek,
yalnızlığa karşı bağ,
anlam arayışına
karşı yön üretir.
Ailenin varlığını
özdeşleştireceğimiz
bir şey varsa
şüphesiz bu dil
varlığıdır.

* Enstitü Sosyal
Genel Koordinatörü

Toplumun sosyal ve duygusal dayanıklılığı, yalnızca hukuki metinlerle, ekonomik istikrarla ya da kurumsal reformlarla değil; en temelde insan ilişkilerinin mayası olan aile kurumu ile mümkündür. Dil, varlığın evidir, aile ise bu evin sahibidir.

AİLENİN DİL VARLIĞI VE ŞAHSİYET GELİŞİMİNDEKİ ROLÜ

Dil varlığı bir milletin ya da toplumun diline ait kelime, deyim, atasözü, yazım kuralları, ses birimleri gibi tüm öğeleri kapsayan varoluşsal bir kavramdır. Dil varlığının bu manada zengin ve çeşitli olması o toplumun ya da milletin kültürel zenginliği, etkileşimi, birliği ve beraberliği için en güçlü belirleyicidir.

**AİLENİN SÖZ VARLIĞI,
ÇOCUĞUN
DİL VARLIĞI İÇİN
İMKÂNIN DA
İMKÂNSIZLIĞIN
DA TEMELİNİ
OLUŞTURMAKTADIR.**

Merhum Hilmi Ziya Ülken Hoca'nın tabiriyle Dil, bir milletin ruhudur ve kültürün taşıyıcısıdır. Bilhassa toplumsal hafızayı diri tutmak ve hafıza aktarımı sağlamak için toplumun dil varlığı anahtar role sahiptir. Repertuar ne kadar geniş ve çeşitli ise hafızanın kalıcılığı ve aktarımı da o kadar kolay olur. Ancak toplumsal dil varlığı daralır, kuraklaşır ve çeşitliliği azalırsa bir tür toplumsal afazi¹ yaşanma riski doğabilir. Böyle bir durumda aktarım kesilir, dilin varlığının büyümesi durur, bu da hafızanın silikleşmesine ve o toplumun bilişsel ve sosyal gelişiminin gerilemesine sebep olabilir. Bu durum beraberinde pek çok sosyal felakete sebep olabilecektir, örneğin dil birliği ve zenginliği azalan bir toplumda her olay ve olgu hızla çatışmaya dönüşebilir. Çünkü toplumun dil varlığı ortak kavram ve tanımlar oluşturma kapasitesini yitirmeye başlamıştır. Ortak kavram ve tanımlara sahip olmayan toplumlarda bireyselleşme hızla yükselir ve kavramlara bireysel anlamlar yüklenmeye başlar, tanımlar bireyselleşir. Herkesin tanımı kendine göre şekillenince de anlam karmaşası yaşanmaya başlar ve birbirimizin neden bahsettiğini, ne kastettiğini anlamak konusunda bir çıkmaza gireriz. Hele de bu durum yoğun şekilde dijitalleşmenin yaşandığı ve sosyal medya algoritmalarının bireyselleşmeyi beslediği bir dönemde çok daha ciddi sonuçlar doğurabilir. Bu durumun gidişatını şahıs ve toplum yararına dönüştürebilmek ve toplumun dil varlığını ortak alanda zenginleştirebilmek ve çe-

şitlendirebilmek için halen elimizdeki en güçlü vasıtaların başında "aile" gelmektedir. Toplumun sosyal ve duygusal dayanıklılığı, yalnızca hukuki metinlerle, ekonomik istikrarla ya da kurumsal reformlarla değil; en temelde insan ilişkilerinin mayası olan aile kurumu ile mümkündür. Dil, varlığın evidir, aile ise bu evin sahibidir.

AİLENİN DİL KODLARI

Aile, dijitalleşmiş yalnızlık çağında hâlâ bireyin duygusal temas kurabildiği ilk ve en güçlü karşılaşma alanıdır. Çünkü aile, krize karşı destek, yalnızlığa karşı bağ, anlam

¹ Afazi, beyin hasarına bağlı olarak kişinin konuşma, anlama, okuma veya yazma yetilerinde bozulma meydana gelmesidir.

Ailenin varlığını
özdeşleştireceğimiz
bir şey varsa şüphesiz
bu dil varlığıdır. Nesiller
arası aktarımın ve bağın
yegâne aracı dildir.

arayışına karşı yön üretir. Ailenin varlığını özdeşleştireceğimiz bir şey varsa şüphesiz bu dil varlığıdır. Nesiller arası aktarımın ve bağın yegâne aracı dildir. Bilhassa sözlü dil kültürü ailenin yaşam döngüsü açısından hayatidir. Bir çocuk anne karından itibaren dile maruz kalmaktadır, doğduktan sonra gözlerini dünyaya açtığında önce annesinin sözleriyle dünyayı

anlamlandırmaya başlar. Bu süreçten itibaren zengin bir dil repertuarı ile yetişme imkânı olan çocuklar için diğer akranlarına göre anlama ve kavrama becerileri daha gelişmiştir. 20. yüzyılın önemli eğitim sosyologlarından biri olan Basil Bernstein bu durumu kısıtlı (restricted) ve genişletilmiş (elaborated) dil kodları kavramları ile açıklıyor. Bernstein yaptığı sayısız saha

çalışması ve araştırması neticesinde genellikle işçi ailelerin çocuklarında gördüğü dar cümle kalıpları, sınırlı kelime çeşitliliği ve tekrarlardan oluşan dil yapılarını “kısıtlı dil kodu” ifadesiyle tanımlamıştır. Bununla birlikte daha çok orta sınıf ve üst sınıfların çocuklarına ait kavramsal, soyut düşünmeye daha elverişli ve mantık kurusu olan zengin kelime çeşitliliğine sahip

**ÇOCUKLAR SOHBETLE
ŞAHSİYETLERİNİ İNŞA EDERLER.
ÇÜNKÜ AİLE SOHBETLERİNDE EN
ÖNEMLİ ŞEYİN PAYLAŞILAN BİLGİ
DEĞİL, SÜRDÜRÜLEN İLİŞKİLER
OLDUĞUNU ÖĞRENİRLER.**

dil yapılarını ise “genişletilmiş dil kodu” ifadesiyle kavramsallaştırmıştır. Eğitimde yaşanan akademik ve sosyal eşitsizlikleri, Bernstein dil kodlarının kısıtlı ya da genişletilmiş olması ile ilişkilendirmektedir. Genişletilmiş dil kodları ile büyümüş bir çocuk üst bilişsel becerilerde kısıtlı dil kodları ile büyümüş akranlarına göre çok daha avantajlı durumdadır. 1990’lı yıllarda Betty Hart and Todd Risley tarafından gerçekleştirilen meşhur sosyodilbilim araştırması olan “30 milyon kelime farkı araştırması” da Bernstein’in tespitlerine benzer sonuçlara sahiptir. Buna göre araştırmacılar profesyonel beyaz yaka, işçi sınıfı ve sosyal yardım alan üç farklı aile tipinde büyüyen çocukları 7 aylıktan 3 yaşına kadar izlemiştir. Bu çocukların aile ortamlarında kaç kelimeye maruz kaldıkları 2,5 yıl boyunca izlenmiş ve kaydedilmiştir. Sonuç olarak profesyonel beyaz yakalı ailelerin çocukları bu 2,5 yıllık sürede toplamda yaklaşık 45 milyon kelime duymuştur. İşçi sınıfı çocukları yaklaşık 26 milyon kelime duymuştur. Sosyal yardım alan ailelerin çocukları ise yalnızca 13 milyon kelime duymuştur. Üst gelir grubundaki çocuklar sadece daha çok kelimeye değil; daha zengin kelime hazinesi, daha fazla olumlu geri bildirim ve açık uçlu konuşmalara maruz kalmıştır. Düşük gelirli ailelerde çocuklar daha çok “Yapma!”, “Sus!” gibi uyarı, yasak ve direktif içeren ifadelerle karşılaşmıştır.

Sosyal yardım alan ailelerle profesyo-

nel aile ortamında yaşayan çocuklar arasında daha hayata başlarken 30 milyon kelime bir fark söz konusuydu. Bu durum ileriki yaşlarında akademik, sosyal ve kariyerde başarı farklarını da açıklama gücüne sahipti. Benzer çalışmaların pek çoğu, benzer sonuçlara işaret etti. Ailenin söz varlığı, çocuğun dil varlığı için imkânın da imkânsızlığın da temelini oluşturmaktadır. Bu durum özellikle düşük gelir grubundaki aile çocuklarının bugünlerde daha fazla dijital ekranlara maruz kalması ile daha dezavantajlı bir seyir göstermektedir.

**ŞAHSİYET GELİŞİMİNDE AİLE
SOHBETİNİN ETKİSİ**

Telefon ekranlarında daha fazla ânın peşinde sürüklenirken hayatı daha az yaşadığımız bir süreçte rûberû sohbetler her geçen gün daha kıymetli hâle geliyor. Hele de bu sohbetler ailenin geniş sevgi ikliminde gerçekleşiyorsa bilhassa çocukların şahsiyet gelişiminde mucize etkiler oluştura-biliyor diyor ünlü sosyal psikolog Sherry Turkle. Çocuklar sohbetle şahsiyetlerini inşa ederler çünkü aile sohbetlerinde en önemli şeyin paylaşılan bilgi değil, sürdürülen ilişkiler olduğunu öğrenirler. Aile sohbeti, çocukların diğer insanları kendilerinden farklı ve anlaşılmaya değer görmeyi öğrendikleri ilk yerdir. Çocukların kendilerini bir başkasının, genellikle bir kardeşin yerine koymayı ilk öğrendikleri yerdir. Aile sohbetine katılmak, başka bir

zihni hayal etmek, konuşma ortamında jest ve mimik kullanmak, mizahı sohbe katabilmenin tadını çıkarmaktır. Bu insani incelikleri öğrenebilmek için en mümbit ortam şüphesiz aile ortamlarıdır. Okul da bunun için önemlidir ama çocukların ilk ve en uzun soluklu vakit geçirdikleri yer evdir. Aile sohbeti aile bağının ve dolayısıyla şahsiyetle anlam bağının kurulmasında da en önemli vasıtalarından biridir. Aile bağlarını oluşturmak için ailenin söze ve sohbe te sahip olması bu bakımdan ön koşuldur.

Çünkü aile bağlarını yeniden inşa etmek, yalnızca ilişkileri değil; anlam dünyasını da yeniden kurmakla mümkündür. Aile, çocuğun yalnızca ihtiyaçlarının giderildiği bir yer değil; hayata neden tutunması gerektiğinin ilk kez sorgulandığı yerdir. Bir ebeveynin en temel sorumluluklarından biri, çocuğuna yön bulması konusunda rehberlik yapmanın yanı sıra çocuğun içinde daha derin bir şeye, bir anlam katmanına özlem duymasını sağlamaktır. Daha derin ve yüksek bir anlam duygusu oluşturmak...

Bunu başarabilmek için çocuklarınızla anlamlı bağlar kurmanız ve onların arzularını yönetmeniz gerekir. Anlam olmadan, hayat belirsiz ve boş görünür. Anlam olmadan çocukların kaygılı, gençlerin ise boşlukta olması normaldir. Yazının başında ifade ettiğimiz toplumsal ve kişisel dayanıklılığın sağlanabilmesi için bağların güçlendirilmesi, bunun için ise ailenin dil ve anlam bağlarını yeniden kurmasının ön koşul olduğuna bir kez daha vurgu yapmak gerekir. Ailenin dil ve anlam bağı kurabil-

mesi için ise, farklı nesillerden kişilerin aynı aile ortamında etkileşimde olabilecekleri sohbet ortamlarının artırılması, aile içinde dinleme kapasitesinin güçlendirilmesi, çocuklarla ihtiyarların daha sık bir arada olacakları ortamların artırılması -ki bu çocukta hem dili hem de merhamet duygusunu besler- akşam aile vakitlerinde ekranların azaltılması artık bir zorunluluktur. Bu bağın olmadığı yerde şahsiyetin gelişmesini, toplumun iyileşmesini beklemek gerçekçi değildir.

Doç. Dr.
**Muhammet
ÖZTABAK***

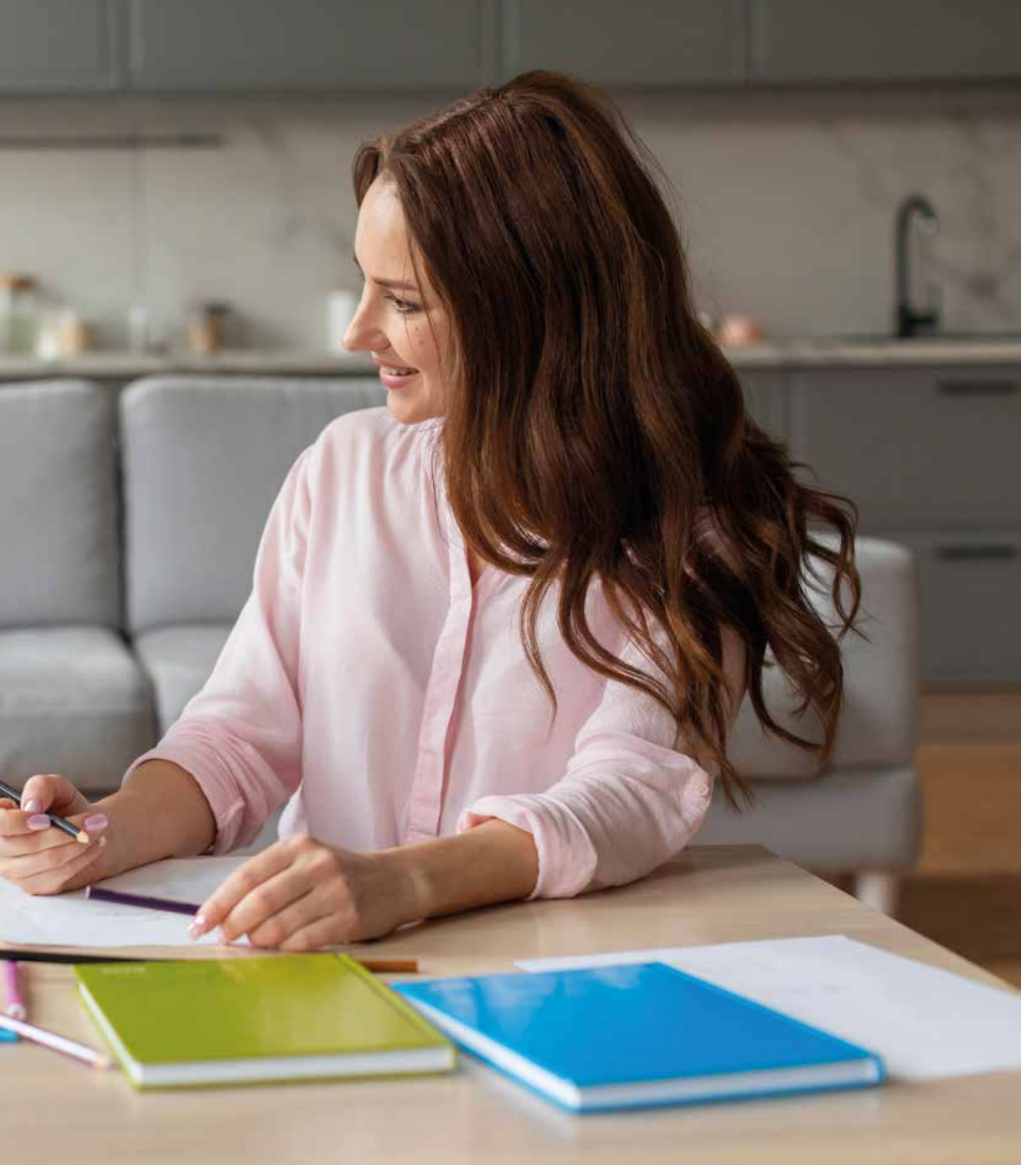
AİLE,

bireyin eğitim yolculuğuna başladığı ilk ve en etkili kurumdur. Eğitim yalnızca okulda gerçekleşmez; çocuğun gelişimi, evde başlayan ve ömür boyu süren bir süreci kapsar.

* Fatih Sultan Mehmet
Vakıf Üniversitesi
Öğretim Üyesi

EĞİTİMDE AİLENİN ROLÜ VE KONUMU

Okul ve aile arasındaki iş birliği sadece bireysel değil, toplumsal etkiler de doğurur. Eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte toplumda daha bilinçli, üretken ve sorumlu bireyler yetişir.

Eğitim, beşikten mezara kadar devam eden bir süreçtir. Bireyin gelişimini amaçladığı kadar toplumsal bütünlüğün ve gelişimin sağlanmasını da amaçlar. Eğitim, bir toplumun değer ve normlarının bireylere sosyalleşme yoluyla aktarıldığı böylece bireylerin bu değerleri benimseyip içselleştirdiği, toplumun sürekliliğini sağlamaya yönelik bir süreçtir. Eğitim; okulu, öğretmenleri, arkadaşları, aileyi, toplumu içeren bir bütündür ve bu bütünün tüm parçaları insanın eğitimcisi sayılabilir.

Eğitim öncelikle ailede başlar daha sonra bireyin eğitiminden sorumlu toplumsal bir kurum olan okulla devam eder. İnsan hayatında önemli bir yere sahip olan okullar, eğitimin formal ve doğrudan uygulandığı yerlerdir. Çocukların hayatlarının önemli bir bölümü aile ve okul arasında geçmektedir. Bu sebeple, eğitimin birbirini tamamlayan unsurları olan okul, aile ve öğrencinin uyum ve iş birliği içerisinde hareket etmesi gerekmektedir. Eğitim sisteminin başarılı olabilmesi bu unsurların birbirlerini desteklemesi ve koordinasyon ve iş birliği ile belirlenen hedeflere yönelmesine bağlıdır.

Okul, öğrencinin öncelikle akademik performansı olmak üzere tüm eğitim ve gelişim süreçlerini yakından takip eder. Okullar, sadece yerel toplumsal değişimleri ve ihtiyaçları değil globalleşen dünyadaki değişim ve ihtiyaçları da takip ederek bunlara sürekli uyum sağlayabilmeli ve etkili çözümler üretebilmelidir. Toplumsal beklentilere cevap verebilen dinamik yapıyı sağlayabilmek için büyük ölçüde okul-aile iş birliği ve etkileşimi geliştirmek gereklidir.

Öğrencinin okulda başarı sağlamasında aile katılımı kritik bir rol oynamaktadır. Aileler, çocuklarının yalnızca akademik başarısına değil, aynı zamanda sosyal, duygusal ve davranışsal gelişimlerine de

katkı sunar. Okul-aile iş birliği, öğrenciye destek sunmanın yanı sıra eğitim ortamının kalitesini artırır ve toplumun genel gelişimine de katkı sağlar.

OKUL-AİLE İŞ BİRLİĞİ: EĞİTİMDE ORTAK SORUMLULUK

Araştırmalar, aile katılımının öğrenci başarısını artırdığını, motivasyonu güçlendirdiğini ve öğrenmeye yönelik olumlu tutumlar geliştirdiğini göstermektedir. Etkili bir iş birliği, karşılıklı güven, açık iletişim ve ortak sorumluluk temelinde şekillenir. Aileler öğretmenlerle düzenli iletişim kurduklarında çocuklarının ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilir, öğretmenler ise öğrencilere daha anlamlı katkılar sunabilir.

Ayrıca, okul ve aile arasındaki bu iş birliği sadece bireysel değil, toplumsal etkiler de doğurur. Eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte toplumda daha bilinçli, üretken ve sorumlu bireyler yetişir.

Okul-aile-çevre üçgeninde kurulan sağlıklı ilişkiler, öğrencilerin sadece okul başarısını değil, hayata dair becerilerini de geliştirir.

Okullar, öğrencilerin ilgisini artırmak ve onları motive etmek amacıyla çeşitli etkinlikler düzenler. Ailelerin bu etkinliklere katılması, öğrencinin sürece daha aktif katılım göstermesini sağlar. Örneğin; bir öğrencinin annesiyle birlikte okulda dü-

**AİLE ORTAMI,
ÇOCUĞUN DERS
DIŞI ZAMANLARINDA
EDİNDİĞİ
DENEYİMLERLE OKULDA
ÖĞRENDİKLERİNİ
PEKİŞTİRMESİNE DE
OLANAK TANIR.**

**ÇOCUK, AİLESİNDEN
GÖRDÜĞÜ İLGİ VE
DESTEK SAYESİNDE
KENDİNİ DAHA
GÜVENDE VE DEĞERLİ
HİSSEDER. BU DA
ONUN OKULDA
DAHA ÖZGÜVENLİ
DAVRANMASINI, YENİ
BİLGİLER ÖĞRENMEYE
AÇIK OLMASINI
SAĞLAR.**

**TOPLUMSAL
FAKTÖRLERE
BAKILDIĞINDA İSE
EKONOMİK KOŞULLAR,
KÜLTÜREL YAPI,
SİYASİ ORTAM VE OKUL YÖNETİM
TARZI GİBİ MAKRO
ETKENLER, AİLE KATILIMINI
KOLAYLAŞTIRABİLECEĞİ GİBİ
ZORLAŞTIRABİLİR DE.**

zenlenen bir kitap etkinliğine katılması ya da babasıyla birlikte okulun bahar şenliğinde ya da kermeste görev alması. Bu tür anlar, öğrencinin kendini okulun bir parçası gibi hissetmesini sağlar. Böylece okulda bulunmak, onun için sadece bir zorunluluk değil keyifli ve anlamlı bir deneyim hâline gelir. Bu durumlar, öğrencinin okula olan bağlılığını ve başarısını olumlu yönde etkiler. Öğretmenlerin ailelerle iş birliği yapması, öğrencinin hem okula uyumunu kolaylaştırır hem de motivasyonunu yükseltir. Ayrıca, okul yaşanan sorunları erken fark ederek aileyle birlikte çözüm üretme şansı bulur. Bu sayede öğrencinin karşılaştığı akademik veya davranışsal problemler daha kısa sürede çözülebilir.

Okul-aile iş birliğinin etkili olabilmesi için karşılıklı güven ilişkisinin oluşturul-

ması, okulun vizyon, misyon ve hedeflerinin ailelere net bir şekilde anlatılması, karşılıklı beklentilerin ifade edilmesi, öğrenci ile ilgili sürekli bilgi alış-verişinin kurulması, iyi bir rehberlik ve danışmanlık sisteminin olmasını gerekir.

OKUL AİLE İŞBİRLİĞİ

Aile, bireyin eğitim yolculuğuna başladığı ilk ve en etkili kurumdur. Eğitim yalnızca okulda gerçekleşmez; çocuğun gelişimi, evde başlayan ve ömür boyu süren bir süreci kapsar. Bu süreçte ailenin rehberliği,

çocuğun hem akademik hem de kişisel başarısını büyük ölçüde etkiler. Aile, çocuğun eğitim hayatına sadece derslerle sınırlı bir katkı sağlamaz, aynı zamanda duygusal destek, motivasyon ve güven duygusuyla çocuğun öğrenme sürecine olan bağlılığını artırır.

Çocuk, ailesinden gördüğü ilgi ve destek sayesinde kendini daha güvende ve değerli hisseder. Bu da onun okulda daha özgüvenli davranmasını, yeni bilgiler öğrenmeye açık olmasını sağlar. Aile katılımının öğrencinin başarısını artırdığı ve öğrenme sürecini olumlu yönde etkilediği araştırmalarca ortaya konmuştur.

Aile ortamı, çocuğun ders dışı zamanlarında edindiği deneyimlerle okulda öğrendiklerini pekiştirmesine de olanak tanır. Ayrıca aileler, çocuklarının eğitim sürecinde karşılaşılabileceği sorunları er-

ken fark ederek zamanında müdahale edebilir. Bu sayede hem akademik hem de davranışsal problemlerin büyümeden çözülmesi mümkün olur.

EĞİTİM POLİTİKALARI VE AİLE

Toplumsal hayata ilk adımını aile ile atan çocuk, aile desteği ile yalnızca eğitim değil, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişimini de destekler. Bu da bireyin daha dengeli, topluma uyumlu ve güçlü bir birey olarak yetişmesini sağlar. Ailenin neslin devamı, maddi ve manevi ihtiyaçların karşılanması, eğitim ve toplumsal statü sağlama gibi pek çok üstlendiği rol ve işlevi bulunmaktadır.

Ebeveynlerin çocuklarının evdeki öğrenme sürecine destek olması, onların okul başarısını olumlu yönde etkiler. Evde yapılan eğitici etkinlikler hem aile bağlarını güçlendirir hem de çocuğun öğrenmeye olan ilgisini artırarak sürece daha bağlı hale gelmesini sağlar.

Okul-aile iş birliğinden önce aile-çocuk arasında sağlıklı bir iletişim kurulması gerekir. Çünkü çocuğun onayı ve desteği olmadan, ailenin eğitim sürecine katkısı sınırlı kalır. Bu nedenle, çocuğun da bu iş birliğine dahil olması, başarıyı artıran önemli bir faktördür.

Eğitim sürecinde okul ve aile arasındaki güçlü iş birliği, öğrencinin hem akademik başarısını hem de kişisel gelişimini önemli ölçüde destekler. Ebeveynlerin eğitim sürecine aktif katılımı, çocukların başarıyla doğrudan ilişkilidir. Özellikle evde gerçekleştirilen öğrenme etkinliklerine (birlikte kitap okuma, ders çalışma vb.) ailelerin dahil olması, bu etkinin daha da artmasını sağlar.

Anne-baba katılımının yüksek olduğu durumlarda, öğrencilerin daha başarılı olduklarını farklı çalışmalarda gösterilmektedir. Ayrıca, bu katılımın çocuğun eğitim hayatının erken dönemlerinde başlaması, uzun vadede daha olumlu sonuçlar doğurur.

Aile katılımının çocuklara sağladığı bazı önemli faydalar şöyle sıralanabilir; okuma becerilerinde gelişim, okula karşı olumlu tutum, devamsızlıkların azalması,

ödev yapma alışkanlığı, okul ve ev arasında daha güçlü bir bağ kurulması ve çocukların ebeveynlerini öğrenme sürecinde birer rehber olarak görmeleri. Genel olarak okul-aile iş birliği; öğrencinin akademik performansını artırır, sosyal gelişimini destekler, motivasyonunu yükseltir ve eğitimin kalitesine katkı sağlar.

Okul ve aile arasında kurulan sağlıklı iletişim, öğrencilerin başarısını destekleyen önemli bir unsurdur. Ancak bu iş birliğini olumsuz etkileyen çeşitli engeller de vardır. Okul-aile iş birliği her ne kadar önemli olsa da uygulamada bazı güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu güçlüklerin başında, öğretmen ve veliler arasındaki düşünce farklılıkları gelmektedir. Aile ve öğretmenin çocuktan farklı beklentiler içinde olması, süreci zorlaştırabilir.

Bu süreci zorlaştıran nedenlerin çoğunlukla duygusal kaygılardan kaynaklandığını belirtilmiştir. Güven ortamının oluşturulması ve okulun aile için de bir öğrenme alanı olarak görülmesi, bu sürecin sağlıklı işlemesi açısından önemlidir. Ailelere yeterli bilgi verilmeli, çocuklarının okulda güvende ve desteklenmiş hissettikleri konusunda ikna edilmeleri gerekmektedir.

Bununla birlikte okul-aile iş birliği her zaman istenildiği gibi ideal şartlarda oluşmayabilir. Bazı zamanlarda iş birliğini engelleyen durumlar ortaya çıkabilir. Okul-aile iş birliğini engelleyen unsurlar; aileden, öğrenciden, okul/öğretmenden ve toplumdan olmak üzere dört başlık altında toplanabilir.

Aileden kaynaklı engeller arasında en dikkat çeken, ebeveynlerin geçmişte yaşadıkları olumsuz okul deneyimleridir. Bu tür deneyimler, ailelerde okula karşı mesafeli ya da olumsuz bir tutum geliştirmelerine yol açabilir. Ayrıca, ailelerin genellikle maddi yardım istekleri nedeniyle okula çağırılması, katılıma karşı isteksizlik yaratabilir. Zaman yetersizliği, özellikle çalışan ebeveynler için başka bir engeldir. Eğitim düzeyi düşük olan aileler ise kendilerini yetersiz hissederek okul faaliyetlerine katılmaktan kaçınabilirler.

Aile tarafında, düşük eğitim düzeyi, maddi yetersizlik ve zaman sıkıntısı ön plana çıkmaktadır. Ailelerin sosyal ve kültürel yapısı da bu süreci doğrudan etkiler. Bu faktörler üzerinde yapılacak iyileştirmelerle aile katılımı artırılabilir. Aile katılımının eksikliği çocukların eğitiminde ciddi bir engel olarak görülmektedir. Bu da ailelere rehberlik etmenin ve onları sürece dâhil etmenin önemini ortaya koymaktadır.

Öğrenciden kaynaklanan etkenler de katılım düzeyini etkiler. Küçük yaşlardaki çocuklar, ebeveynlerini okul etkinliklerinde görmek isterken, yaş ilerledikçe bu ihtiyaç azalabilir. Özel gereksinimli, öğrenme güçlüğü yaşayan ya da üstün yetenekli öğrencilerin ailelerinin desteği kritik olsa da okulun bu öğrencilere yönelik tutumu olumsuzsa, bu durum ailelerin katılımını da azaltabilir.

Okul/öğretmenden kaynaklı engeller ise okulun/öğretmenlerin ailelerle iletişime yeterince önem vermemesi ya da bu iş birliğine duyarsız kalmalarıdır. Bu durum, ailelerin okuldan uzaklaşmasına neden olabilir.

Toplumsal faktörlere bakıldığında ise ekonomik koşullar, kültürel yapı, siyasi ortam ve okul yönetim tarzı gibi makro etkenler, aile katılımını kolaylaştırabileceği gibi zorlaştırabilir de. Örneğin; katı kurallarla yönetilen okullar, ailelerin katılımına kapalı olabilir.

Sonuç olarak, ailelerin eğitim sürecine aktif katılımı, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak düşük eğitim seviyesi, ekonomik yetersizlikler ve zaman kıtlığı gibi faktörler, bu katılımı olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle, ailelere rehberlik edilmesi, destekleyici politikaların geliştirilmesi ve okul-aile iş birliğini güçlendirecek adımların atılması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması adına kritik bir gerekliliktir. Tüm bu nedenlerle öğretmen yetiştirme programlarında, aile katılımına özel bir yer verilmesi gerektiği vurgulanmakta; öğretmenlerin ailelerle etkili ve yapıcı bir iletişim kurabilmeleri teşvik edilmektedir.

Nursen Tekgöz*

Toplumsal Mimari İçin
Bir Arayış:

AİLEYİ ANLAMAK, EĞİTİMİ DÖNÜŞTÜRMEK

Öğrenciye, onun
 evresine, özellikle de
ailesine yönelik eğitsel
kapasite geliştirme
uygulamaları artık bir
tercih değil, yapısal
bir gereklilik hâline
gelmiştir.

AİLE,

biyolojik bir birliktelik
ya da duygusal bir
sığınaktan çok daha
fazlası; bireyin ilk
 đrenme mekânı,
toplumsal hayata
geçişinin birincil
eşiğidir.

* İstanbul Üniversitesi,
Sosyoloji Bölümü

Modern toplumda eğitim sistemine yönelik beklentiler giderek artarken, bu sistemin en fazla zorlandığı alanlardan biri, öğrencinin içinde yetiştiği ailevi ve toplumsal çevrede yaşanan dönüşümlerin ürettiği çok yönlü etkileri yönetebilme kapasitesidir. Zira aile kurumu ile eğitim sistemi arasındaki tarihsel tamamlayıcılık ilişkisi, günümüzde yeni sınamalara maruz kalmaktadır.

Aile içinde yaşanan çözümler, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını yalnızca okula taşımasına değil, okuldan bu ihtiyaçları telafi etmesini beklemesine de yol açmaktadır. Bu durum, eğitim kurumlarının rollerini genişletmekte; sistemin sınırlarını, pedagojik faaliyetlerin ötesine uzanan sosyal beklentilerle daha da belirsizleştirmektedir. Dolayısıyla çözümün yalnızca okul odaklı arayışlarla sınırlı kalmaması; aile yapısının pedagojik işleviyle birlikte yeniden düşünülmesini gerektirmektedir. Nitekim aile, biyolojik bir birliktelik ya da duygusal bir sığınaktan çok daha fazlası; bireyin ilk öğrenme mekânı, toplumsal hayata geçişinin birincil eşiğidir. Taşıdığı pedagojik rol çoğu zaman görünmez olan aile, bu yönüyle eğitim sisteminin sessiz ama kritik dayanaklarından biri olarak varlığını sürdürmektedir.

Ailenin taşıdığı pedagojik işlev, bilginin, değerlerin ve aidiyetin nasıl içselleştirileceğini de belirler. Bu bağlamda, ailede kurulan ilk ilişkiler bireyin dünyayı anlama ve anlamlandırma biçimini şekillendiren bir öğrenme sürecidir. Birey; tarih, hukuk, toplum ve kültürel normlara dair ilk farkındalığını bu mikro sosyal alanda edinir. Böylece aile, bireyin yalnızca “ben” bilincini değil, aynı zamanda “öteki” algısını da inşa eden; toplumsal uyumu mümkün kılan temel bir atmosfer sunar. Dolayısıyla aile içi iletişimin zayıflaması bireyin sosyalizasyon kapasitesi üzerinde de derin bir tahribat yaratır. Sosyalizasyon sürecindeki böylesi bir aksamaya, bireydeki davranış örüntülerini, değer yönelimlerini ve aidiyet duygusunu zedeler. Ortaya çıkan

**AİLEDEN
YETERLİ DUYGUSAL,
NORMATİF VE SOSYAL
DESTEK ALAMAYAN
ÇOCUKLAR, EĞİTİM
KURUMLARINA YALNIZCA
BİLGİ EDİNMEYE DEĞİL,
TAMAMLANMAMIŞ GELİŞİM
SÜREÇLERİNİ DENGелеMEK
ÜZERE GELMEKTEDİR.**

bu kırılma, mikro düzeyde aile içinde çözümlene riski doğururken; makro düzeyde toplumsal süreklilik ile eğitim sisteminin işlevselliği açısından ciddi bir tehdit alanı oluşturmaktadır.

Aile içi sosyalizasyonun zayıflaması, eğitim kurumlarının yapısal ve işlevsel yükünü doğrudan artırmaktadır. Aileden yeterli duygusal, normatif ve sosyal destek alamayan çocuklar, eğitim kurumlarına yalnızca bilgi edinmeye değil, tamamlanmamış gelişim süreçlerini dengelemek üzere gelmektedir. Böylece okullar, yalnızca pedagojik faaliyetlerin yürütüldüğü yapılar olmaktan çıkarak, bireysel boşlukların kapatıldığı ikinci düzey bakım alanlarına dönüşmekte; bireyin eğitsel geli-

şiminin ötesinde, toplumsal kırılmaların sessizce yığıldığı başlıca kurumsal alanlardan biri hâline gelmektedir.

Bu dönüşüm, öğretmenleri yalnızca akademik bilgi aktarıcıları olmaktan çıkartıp; duygusal düzenleme, sosyal bağ kurma ve psikolojik denge sağlama gibi karmaşık rollerin taşıyıcısı hâline getirmektedir. Öğretmenlik artık, müfredatın uygulanmasından ibaret bir meslek değil; aileden okula taşan toplumsal kırılmaların biriktiği ve çözüm beklenen bir ara yüz alanına dönüşmektedir. Bu genişleyen beklentiler, öğretmeni sadece profesyonel sınırlarının dışına taşımakla kalmaz; mesleki tükenmişlik, rol çatışması ve aidiyet kaybı gibi yapısal sorunları da beraberinde getirir.

AİLEYİ SİSTEMİN DIŞINDAN MERKEZİNE TAŞIMAK

Güncel veriler, öğretmenlerin öğrencilerin duygusal refahı üzerindeki etkisinin destekleyici olmanın ötesine geçerek, çoğu zaman sistemin sürdürülebilirliğini zorlayan bir yüke dönüştüğünü göstermektedir. Zaten yapısal eşitsizlikler, kaynak yetersizlikleri ve dijital dönüşüm baskısıyla mücadele eden eğitim sistemi açısından, bu ek yük pedagojik, kurumsal ve duygusal düzeyde çok katmanlı bir baskı oluşturmaktadır.

Ortaya çıkan bu tablo, eğitim sistemine yönelik eleştirilerin yalnızca müfredat ya da içerik reformlarına odaklanmasıyla yetinilemeyeceğini; aynı zamanda sistemin

taşıdığı toplumsal yüklerin yeniden tanımlanması gerektiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Zira bugün hâlen çocuğu merkeze alan birçok yaklaşım, ailevi ve sosyal bağlamı dışladığında, ne eğitsel gelişimi bütüncül biçimde destekleyebilmekte ne de uzun vadeli toplumsal etkiler yaratabilmektedir. Çünkü çocuk, ilişkisel bir zeminde büyür. Bu zeminin en kritik halkasını ise hiç kuşkusuz aile oluşturmaktadır. Dolayısıyla aile, eğitim politikalarının dışsal bir nesnesi değil; sistemin içeriden dönüştürücü bir aktörü olarak ele alınmalıdır. Bu nedenle öğrenciye, onun çevresine, özellikle de ailesine yönelik eğitsel kapasite geliştirme uygulamaları artık bir tercih değil, yapısal bir gereklilik hâline gelmiştir.

Kimi ülkelerde uygulamaya konulan ve aile bireylerini doğrudan eğitim süreçlerinin öznesi hâline getiren modeller, bu yapısal ihtiyacın sahada nasıl karşılık bulduğuna dair örnekler sunmaktadır. Bu uygulamalarda okul, toplumsal ilişkilerin yeniden inşa edildiği, kültürel normların pekiştirildiği ve ortak aidiyet duygusunun üretildiği çok katmanlı bir sosyal merkez olarak yeniden tanımlanmakta; böylece çocuğun bireysel gelişimini çevreleyen ailevi bağlamla kurumsal işleyiş arasında köprü kuran bir arayüz işlevi görmektedir. Böyle modellerin önemi, pedagojik içeriklerin yanında eğitimcilerin yeni toplumsal rollerini tanımlama biçimleriyle de ilgilidir. Bu çerçevede öğretmenlik mesleği; kırılgan

toplumsal dokularla temas edebilen, aile içi yapıları okuyabilen ve öğrencinin çevresel gerçekliğine duyarlı bir aktörlük formuna dönüşmektedir. Bu dönüşüm, öğretmeni eğitimin merkezinde tutarken; eğitimi de toplumun merkezine daha sağlam biçimde yerleştirme potansiyeli taşımaktadır.

AİLEYİ SORUN DEĞİL, AKTÖR OLARAK KONUMLAMAK

Öğretmenlik mesleğindeki değişim hiç kuşkusuz öğretmen yetiştirme sistemlerini de dönüştürme ihtiyacını doğurmaktadır. Zira bugünün öğretmeni, yalnızca pedagojik bilgiyle beraber sosyal politika okuryazarlığı, kültürel duyarlılık, aile iletişimi ve duygusal emek becerileriyle donanmış bir mesleki kimliğe ihtiyaç duymaktadır. Tek başına program güncellemeleriyle sağlanamayacak bu dönüşüm; ancak öğretmenliğe dair kurumsal anlam haritasının yeniden tanımlanmasıyla mümkündür.

Burada dikkat edilmesi gereken kritik bir husus bulunmaktadır: Tüm bu dönüşüm beklentileri, aile kurumunu yalnızca bir eksiklik veya sorun kaynağı olarak konumlamamalıdır. Ailenin geçirdiği dönüşüm çok katmanlı sosyal, kültürel ve

ekonomik dinamiklerde yatmaktadır. Aile içi iletişimi zedeleyen, normatif sürekliliği kesintiye uğratan ve sosyalizasyon sürecini aşındıran unsurların tespiti; bu unsurların beslendiği bağlamların analitik biçimde ortaya konmasını gerektirir. Elbette eğitim sistemi bu sürecin bir parçası olabilir; ancak çözümün asli zemini, aileyi sosyal politika çerçevesinde yeniden kurran, ilişkisel dokuyu onaran ve kültürel kodlara duyarlı bir toplumsal mimaride aranmalıdır.

AİLEYE DAİR YERLİ BİLGİ ÜRETİMİNDE STRATEJİK BİR DÖNEMEÇ

Türkiye bağlamında ise aileye yönelik yaklaşımlar, yalnızca bireysel refah ya da ebeveyn-çocuk ilişkisiyle sınırlı kalmama-

lı; aynı zamanda ilişki merkezli bir sosyal ontolojiye dayanmalıdır. Zira Türkiye'deki aile yapısı, Batı literatüründe varsayılan çekirdek modelin ötesine geçerek, çok katmanlı bir sosyal örgütlenme biçimi sergilemektedir. Akrabalık bağları, kuşaklar arası geçişkenlik, mahalle ölçekli sosyal yakınlık ve geniş aile hafızası gibi unsurlar genellikle sembolik olarak görülse de, bundan çok daha fazlasıdır. Bu yapılar aynı zamanda normların kuşaktan kuşağa aktarılmasında işlev gören güçlü taşıyıcılarıdır. Bir çocuğun değerler sistemi, çoğu zaman ebeveynlerinin yanı sıra hala, dayı, teyze, büyükanne hatta mezar taşlarından aktarılır. Dolayısıyla bu özgül yapıyı dikkate almayan her eğitim politikası ve her aile anlatısı yalnızca toplumsal bağlama temas etmekte yetersiz olmakla kalmaz; aynı zamanda etki kapasitesi sınırlı bir müdahale düzeyinde kalır.

Ne var ki, Türkiye'de aileye ilişkin yapılan çalışmaların önemli bir bölümü, ya sınırlı temsiliyete sahip örneklemelerle yürütülmekte ya da doğrudan dış kaynaklı ölçeklerin çeviri formlarına dayanmaktadır. Oysa yüksek düzeyde kültürel gömülülük taşıyan aile ilişkileri, ancak yerli kavramlarla ve bağlama özgü ölçme yaklaşımlarıyla anlaşılabilir. İthal kavramsal çerçevelerin sınırlı açıklayıcılığı, hem akademik düzeyde bir temsil sorununa hem de eğitim ve sosyal politika üretiminde kullanılan bilgi altyapısının kırılabilirliğine işaret etmektedir. Bu kırılabilirlik, aile gibi derinlemesine ilişki üretimiyle var olan bir kurum söz konusu olduğunda daha da belirgin hâle gelmektedir. Zira ilişki, toplumsal dayanıklılığın en temel kaynağıdır ve aile, bu ilişkinin ilk kez kurulduğu, yeniden üretildiği ve kuşaktan kuşağa aktarıldığı eşsiz bir toplumsal mekândır. Dolayısıyla hem bilimsel hem de politik düzlemde sağlam ilerlemeler kaydedebilmek için, aileye dair çalışmaların yerli bağlamı esas alan, uzun erimli ve karma yöntemli bir bilgi üretim sistematiğine kavuşması elzemdir.

**AİLE
POLİTİKALARINI
EĞİTİM POLİTİKALARININ
DIŞINDA KONUMLAYAN
ANLAYIŞIN YERİNİ, AİLEYİ BU
POLİTİKALARIN ÖN KOŞULU
VE TAŞIYICI ZEMİNİ OLARAK
GÖREN BİR STRATEJİK
ÇERÇEVEYE BIRAKMASI
GEREKMEKTEDİR.**

Eğitimi düşünmek, eğitim sistemini yeniden inşa etmek, aileyi odağa almaktan ve aileyi yeniden düşünmekten geçmektedir.

NORMATİF SÜREKLİLİK İÇİN BÜTÜNCÜL EĞİTİM-AİLE YAKLAŞIMI

Aileyi hem tarihsel hem de toplumsal bağlamıyla ele alan yerli bilgi üretim ihtiyacı giderek daha ivedi ve stratejik bir zorunluluk hâline gelmektedir. Bu farkındalığın son yıllarda kimi kurumsal adımlara da yansımaya başlaması sevindiricidir. Cumhurbaşkanlığı tarafından 2025 yılının "Aile Yılı" ilan edilmesi ve bu sürecin on yıllık bir perspektifle genişletilmesi, aileye yönelik politika üretiminde stratejik süreklilik hedefinin bir göstergesidir. Ayrıca Aralık 2024'te Resmî Gazete'de ilan edilen Aile Enstitüsü'nün kurulması, önemli kurumsal bir adım; aileye ilişkin bilimsel bilgi üretimini destekleyecek özgün bir araştırma zemini oluşturma fırsatı yaratmaktadır.

Ancak bu tür girişimlerin kalıcı etkiler yaratabilmesi, aileye dair çalışmaların sivil toplumdan yerel yönetimlere birçok aktörün eşgüdümüyle, çok katmanlı bir yönetim anlayışıyla yürütülmesini gerektirir. Zira aile, yalnızca korunacak değil; toplumun bağ dokusunu onaracak şekilde yeniden inşa edilmesi gereken bir kapasitedir; bu da ilişkisel güveni güçlendiren ve değer aktarımını sürdüren bir toplumsal mimariyi zorunlu kılar.

Bu tür kapsayıcı yaklaşımlar hayata geçirilmeden önce, ailenin kamusal tar-

tışmalardaki konumunun yeniden sorgulanması gerekir. Günümüzde aileye dair yürütülen tartışmaların çoğu, kadın-erkek rolleri, otorite ilişkileri ya da yaşam tarzı çatışmaları ekseninde şekillenmekte; böylece meselenin yapısal ve kültürel boyutları derinliğinden kopmaktadır. Oysa aile, ne sadece muhafazakâr bir gündemin taşıyıcısıdır ne de modernleşme karşıtı bir direniş formudur. Aksine, bireyin psikolojik sağlamlığını, toplumsal aidiyetini ve değer üretme kapasitesini mümkün kılan birincil toplumsal örgütlenme biçimidir. Bu nedenle, aileye ilişkin yapılacak her okuma yalnızca geçmişe değil, bugüne ve hatta geleceğe dair toplumsal çözülme biçimlerini de kapsamalıdır. Çünkü aile kurumundaki dönüşüm, değerler düzeyi gündelik yaşam pratikleri, bireysel tercihler ve bağlamlılık biçimlerine kadar genişleyen çok katmanlı bir yansıma alanına sahiptir.

Bu nedenle eğitim politikaları yalnızca kurumsal yapılarla ya da bireysel çıktılarla sınırlı tutulmamalıdır. Politika tasarımında, bireyin içinde yer aldığı sosyal doku, normatif düzen ve ilişkisel bağlam bütüncül biçimde dikkate alınmalıdır. Zira eğitim, bireyi bilişsel becerilerle beraber aynı zamanda sosyal uyum, psikolojik sağlamlık ve değer üretimi gibi daha geniş ölçekli niteliklerle donatmayı hedef-

liyorsa, bu hedefin gerçek zemini ancak güçlü ve işlevsel aile yapılarında bulunmaktadır.

YENİ BİR POLİTİKA GEREKLİLİĞİ

Eğitimi düşünmek, eğitim sistemini yeniden inşa etmek, aileyi odağa almaktan ve aileyi yeniden düşünmekten geçmektedir. Ancak bu düşünme süreci, ne nostaljik bir geçmiş anlatısına yaslanmalı ne de evrenselci yaklaşımların şablonlarına sıkışmalıdır. Gerekli olan; veri temelli, kültürel bağlama duyarlı ve çok aktörlü bir yönetim anlayışıyla şekillenen bütüncül bir yaklaşımı hâkim kılmaktır. Bu yolla hem bireyin gelişim bütünlüğü hem de toplumun normatif sürekliliği eşzamanlı olarak sağlanabilir. Aksi takdirde eğitim sistemi, aileden kaynaklanan işlevsel boşlukları telafi etmeye çabalarırken, kendi asli görev alanından uzaklaşma ve taşıma kapasitesini aşma riskiyle her geçen gün daha fazla karşı karşıya kalacaktır. Bu nedenle artık aile politikalarını eğitim politikalarının dışında konumlayan anlayışın yerini, aileyi bu politikaların ön koşulu ve taşıyıcı zemini olarak gören bir stratejik çerçeveye bırakması gerekmektedir. Nitekim aile, yalnızca geçmişin hatırası değil; geleceğin taşıyıcısıdır. Onu yeniden düşünmek, toplumu yeniden kurmaktır.

Halil İbrahim İzgi*

Aile, bir zamanlar Türk sinemasında ve televizyon dizilerinde iyileştirici bir güç olarak yüceltilirken, günümüzde medya anlatılarında ya yok sayılmakta ya da bireyin sorunlarının kaynağı olarak resmedilmektedir. Bu dönüşüm, sadece bir temsil tercihi değil, küresel pazarlama stratejilerinin ve toplumsal mühendisliğin bir yansımasıdır.

* Yazar, Hikâye Anlatıcısı

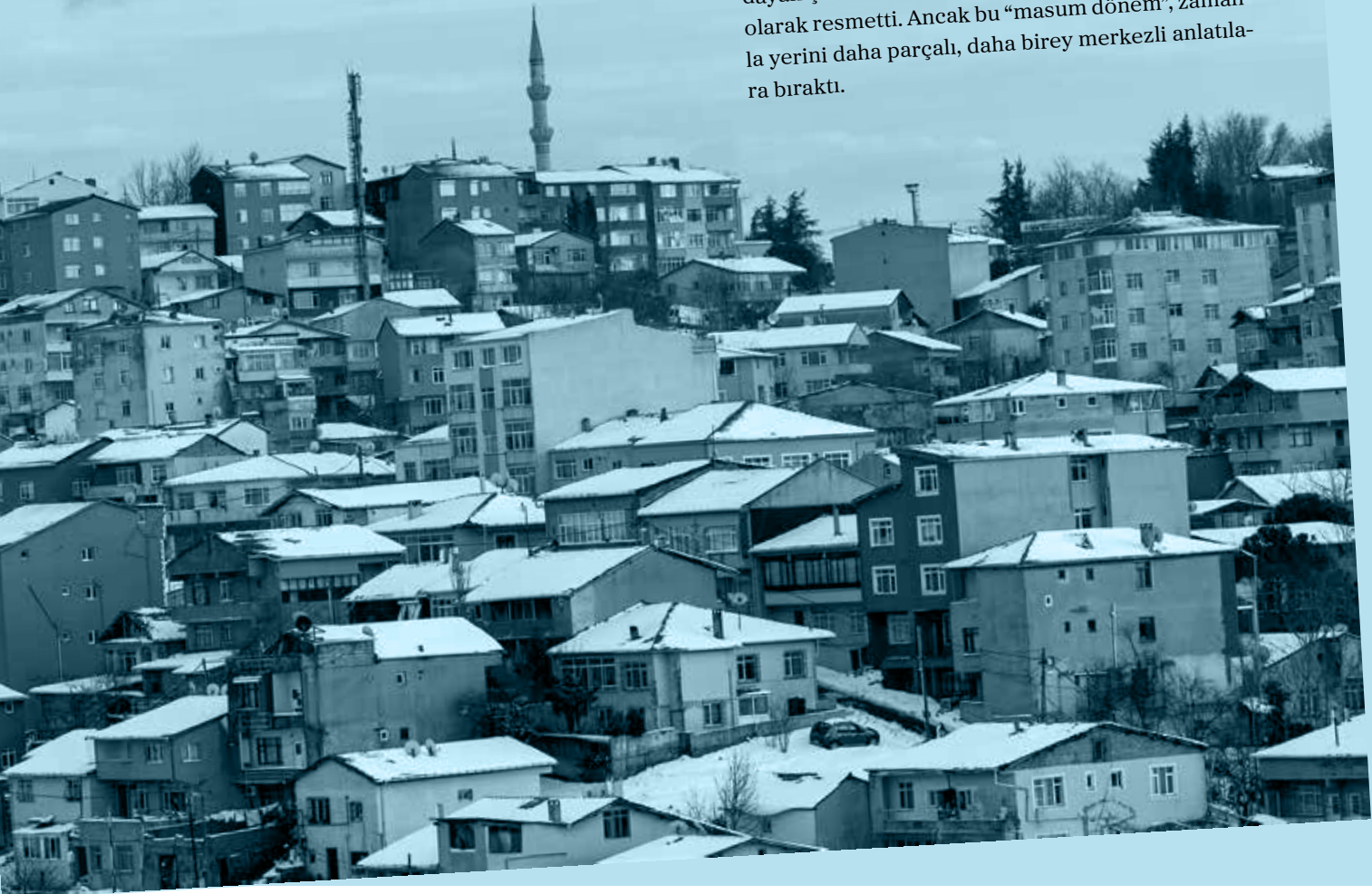
MEDYANIN "SORUNLU AİLE"Sİ

Ailenin medyadaki temsili, Türkiye’de sinemanın ve televizyonun doğuşundan bu yana toplumla iç içe ilerleyen bir anlatı çizgisine sahiptir. Özellikle Yeşilçam döneminde aile, yalnızca biyolojik bir yapı değil; aynı zamanda dayanışmanın, ahlaki değerlerin ve iyileşmenin mekânı olarak idealize edilmiştir. Neşeli Günler, Bizim Aile gibi filmler, aile içindeki çatışmaların nihayetinde sevgiyle çözüldüğü bir dünyayı bize sunar.

Bu temsil biçimi, televizyonun yaygınlaştığı dönemde de devam etti. Uzun soluklu dizilerde aile, tüm artı ve eksileriyle hikâyenin merkezindeydi. Ekmek Teknesi gibi diziler, aileyi hem toplumsal dayanışmanın hem de bireysel dönüşümün zemini olarak resmetti. Ancak bu “masum dönem”, zamanla yerini daha parçalı, daha birey merkezli anlatılara bıraktı.

**EKMEK TEKNESİ GİBİ DİZİLER,
AİLEYİ HEM TOPLUMSAL
DAYANIŞMANIN HEM DE BİREYSEL
DÖNÜŞÜMÜN ZEMİNİ OLARAK
RESMETTİ. ANCAK BU "MASUM
DÖNEM", ZAMANLA YERİNİ DAHA
PARÇALI, DAHA BİREY MERKEZLİ
ANLATILARA BIRAKTI.**

Zamanla medya yalnızca hikâye anlatıcılığı değil, aynı zamanda ideolojik ve ekonomik kodların da taşıyıcısı haline geldi. Küresel pazarlama stratejileri, bireyselleşme kültürü ve dijitalleşme, ailenin temsiline dair dört baskın modelin öne çıkmasına neden oldu. Günümüz dizilerinde kahramanlar artık bir aileye değil, kendi "özgürlük yolculuklarına" bağlıdır. Aidiyet, sorumluluk ve birlikte yaşama idealleri yerini yalnız-

Son yıllarda özellikle tarihi dizilerde ailenin yeniden görünür kılındığı örnekler dikkat çekmektedir. Bu dizilerde fedakârlık, sadakat, aidiyet ve toplumsal sorumluluk gibi kavramlar ön plana çıkarılıyor.

lıkla yüceltilen bireylere bırakmıştır. Bu karakterler, özgürlüğünü geçmişinden utanan, bağlarını koparan ve yalnızlıkla başa çıkan bir figür olarak sunar. Aile ise bu anlatıların dışında bırakılır; görünmezleştirilir.

Bazı yapımlarda aile, bireyin yaşadığı travmaların ve mutsuzlukların kaynağı olarak sunulur. Travmalar, baskılar, iletişimsizlikler ve duygusal yaralar hep ailede

**BUGÜN AİLE
YA GÖRÜNMEZLEŞTİRİLMEKTE
YA SUÇ MERKEZİNE KONMAKTA,
YA DA NOSTALJİK BİR MASAL
OLARAK İDEALİZE EDİLMEKTEDİR.
OYSA AİLE, TOPLUMSAL BAĞLARIN,
KÜLTÜREL SÜREKLİLİĞİN VE
RUH SAĞLIĞININ TAŞIYICI
ÖĞELERİNDEN BİRİDİR.**

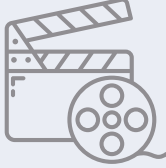
başlar. Bu anlatı, bireyin sorumluluk almak yerine suçlayıcı bir pozisyona geçmesine alan tanır. Aile, iyileştirici bir yer olmaktan çıkar, bireyin “kaçması gereken” bir yük haline gelir.

Diğer anlatılarda ise aile idealize edilir, ancak gerçek hayatla bağını kaybeder. Mahalle dizilerinde gösterilen herkesin anlayışlı ve sevgi dolu olduğu aile yapısı, günümüz izleyicisi için romantik bir fanteziye dönüşür. Bu temsiller, bir yönüyle de “artık mümkün olmayan” eski güzelliklerin anlatısıdır ve bugünün ailesinin geçerliliğini zayıflatır.

Bazı yapımlarda aile bireylerinin aynı çatı altında yaşadığı ama neredeyse hiç iletişim kurmadığı, her bireyin kendi yalnızlığına gömüldüğü yapılar da sıkça karşımıza çıkar. Bu temsillerde kuşak çatışmaları abartılır; aile bir tür hapisaneye dönüşür. Özellikle gündüz kuşağı programlarında aile içi istismar, şiddet ve ihmal hikâyeleri üzerinden kurulan içerikler, toplumsal bellekte ailenin neredeyse “tehlikeli bir kurum” olarak kodlanmasına neden olur.

Bu dönüşümün arkasında yalnızca estetik veya tematik tercihler değil, ekonomik çıkarlar da yer almaktadır.

Pazarlama dünyası, artık kolektif yapılar yerine bireyin yalnızlığına odaklanmakta; bir ailenin içinde dayanışmayla karşılanabilecek ihtiyaçları, dışarıdan satın alınabilecek ürünlere dönüştürmektedir. Ramazan ve bayram dönemlerinde nostaljik bir şekilde canlandırılan aile temaları, yalnızca dönemsel reklam strateji-

**ZAMANLA MEDYA
YALNIZCA HİKÂYE
ANLATICILIĞI DEĞİL,
AYNI ZAMANDA
İDEOLOJİK VE
EKONOMİK KODLARIN
DA TAŞIYICISI HALİNE
GELDİ. KÜRESEL
PAZARLAMA
STRATEJİLERİ,
BİREYSELLEŞME
KÜLTÜRÜ VE
DİJİTALLEŞME, AİLENİN
TEMSİLİNE DAİR DÖRT
BASKIN MODELİN ÖNE
ÇIKMASINA NEDEN
OLDU.**

lerinin bir parçası hâline geldi. Bu da aileyi gerçek yaşamdaki varlığından değil, pazarlama söylemleri içindeki fonksiyonundan ibaret bir sembole indirgiyor.

Yine de aileye dair umut verici göstergeler tamamen silinmiş değil. Kuzguncuk gibi mahallelerde, Perihan Abla ya da Ek-

mek Teknesi gibi dizilerin çekildiği sokaklar, evlilik fotoğrafları için tercih edilen mekânlara dönüştü. Geçmişin hatıralarına tutunmak isteyen bireyler bu alanlarda aileye dair duygusal bağlarını diri tutmaya çalışıyor. Bu simgesel davranışlar, medyanın inşa etmeye çalıştığı yalnız birey modeline karşı sessiz bir direniş niteliği taşır.

Son yıllarda özellikle tarihi dizilerde ailenin yeniden görünür kılındığı örnekler dikkat çekmektedir. Bu dizilerde fedakârlık, sadakat, aidiyet ve toplumsal sorumluluk gibi kavramlar ön plana çıkarılıyor. Aile bireylerinin yalnızca sorunlu ilişkilerden ibaret olmayıp, birlikte iyileşme yolları da inşa ettiği anlatılar geliştirilmektedir. Bu eğilim, aileye dair daha sağlıklı ve çok katmanlı temsillerin mümkün olduğuna işaret eder.

Medyadaki aile temsilleri sadece bir anlatı tercihi değil, toplumu dönüştürme potansiyeline sahip güçlü bir araçtır.

Bugün aile ya görünmezleştirilmekte ya suç merkezine konmakta, ya da nostaljik bir masal olarak idealize edilmektedir. Oysa aile, toplumsal bağların, kültürel sürekliliğin ve ruh sağlığının taşıyıcı öğelerinden biridir.

Medya, bu yapıyı yeniden inşa edici bir rol üstlenmelidir. Aileyi çatışmalarla birlikte, iyileşme potansiyeli taşıyan, insani ilişkilerin zemini olarak temsil etmenin yollarını aramalıdır. Çünkü temsil yalnızca bir yansıtma değil aynı zamanda bir inşa etme biçimidir. Ve toplumun geleceği, bu insanın niteliğine bağlıdır.

Dr.
Merve Nur Kursav*

Birlikte Yazılan Gelecek: **AİLE-OKUL İŞ BİRLİĞİNİN GÜCÜ**

Ailenin
kalemi sevgiyle,
öğretmenin kalemi bilgiyle,
öğrencinin kalemi merakla
yazar. Bu üç kalem bir araya
geldiğinde ortaya yalnızca bir hikâye
değil; bir çocuğun benliğini, dünyayla
kurduğu ilişkiyi ve öğrenme biçimini
şekillendiren bir yaşam yolculuğu çıkar.
Bu ortak yazım süreci, çocuğun yalnızca
ders başarısını değil, aynı zamanda
sosyal gelişimini, özgüvenini ve
hayata bakışını da doğrudan
etkiler.

AİLE,
öğretmen ve
öğrenci; eğitimi
sürdürülebilir
kılan bir bütünün
parçalarıdır. Her
biri diğerine güç
verir; birlikte
yürüdükçe anlam
kazanır.

* CPM Educational Program
and Dartmouth College

AİLE KATILIMININ KURUMSAL ÇERÇEVESİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Son yıllarda yapılan araştırmalar, aile-okul iş birliğinin, çocukların sosyo-ekonomik kökenleri ve ihtiyaçları ne olursa olsun, onların akademik ve sosyal başarılarını üzerinde olumlu etkisini göstermektedir. (Stefanski vd., 2016; Witte vd., 2021). Bu etkilerin sistematik biçimde ele alındığı örneklerden biri Amerika Birleşik Devletleri'dir. 1965 yılında kabul edilen İlk ve Ortaöğretim Eğitimi Yasası (Elementary and Secondary Education Act-ESEA), öğrenci başarısını desteklemek amacıyla okullara aile katılımı politikası hazırlama zorunluluğu getirerek bu alanı federal düzeyde bir gereklilik haline getirmiştir. 2010 yılına gelindiğinde 39 eyalet ve Columbia Bölgesi aile katılımını yasal çerçeveye taşımış; böylece aile-okul iş birliği, eğitim reformlarının temel bir parçası olmuştur (Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Bakanlığı [U.S. Department of Education], 2024; Mapp & Kuttner, 2013). 2013 yılında ise ABD Eğitim Bakanlığı'nın desteğiyle yayımlanan Çift Yönlü Kapasite Geliştirme Çerçevesi (Dual Capacity-Building Framework), "Dört C" olarak tanımlanan Yeterlikler (Capabilities), Bağlantılar (Connections), Özgüven (Confidence) ve Biliş (Cognition) boyutları aracılığıyla, aile-okul ortaklıklarının yalnızca öğrencilerin değil, yetişkinlerin de kapasitesini eşzamanlı geliştirmesi gerektiğini vurgulamıştır (Mapp & Kuttner, 2013).

BOSTON ÖRNEĞİ: AİLE-OKUL İŞ BİRLİĞİNDE SİSTEMATİK DÖNÜŞÜM

2012 yılında Massachusetts eyaleti, aile-okul ortaklığını öğretmen değerlendirme sürecinin ana başlıklarından biri olarak tanımlamış ve bu alanı sistematik bir politika haline getirmiştir (Mapp & Kuttner, 2013; Massachusetts İlk ve Ortaöğretim Bakanlığı [Massachusetts Department of Elementary and Secondary Education - DESE], 2012). Bu politikanın dikkat çekici örneklerinden biri, eyaletin en büyük bölgesi olan Boston Public Schools (BPS) tarafından uygulanmaktadır. BPS, her okulda bir Aile-Toplum

ABD'DE 1965 YILINDA KABUL EDİLEN "İLK VE ORTAÖĞRETİM EĞİTİMİ YASASI" ÖĞRENCİ BAŞARISINI DESTEKLEMEK AMACIYLA OKULLARA AİLE KATILIMI POLİTİKASI HAZIRLAMA ZORUNLULUĞU GETİREREK BU ALANI FEDERAL DÜZEYDE BİR GEREKLİLİK HALİNE GETİRMİŞTİR.

İrtibat Koordinatörü görevlendirmiş, öğretmenler için 12 saatlik aile katılımı odaklı mesleki gelişim programı tasarlamış ve aile-okul iş birliğini öğretmen değerlendirme sisteminde entegre etmiştir (Mapp & Kuttner, 2013). Her sınıf düzeyi için hazırlanan Aileler İçin Öğrenme Rehberleri, veli-öğretmen görüşmelerinde ortak bir anlayış zemini oluşturmuştur. Böylece aile katılımı; yalnızca okul dışı etkinliklerle sınırlı kalmayıp doğrudan müfredata, değerlendirmeye ve okul gelişim planlarına entegre edilmiştir.

BİR OKULUN DÖNÜŞÜM HİKÂYESİ: STANTON ÖRNEĞİ

"Eğitimde Ortaklıklar" (Partners in Education) raporuna göre (Mapp & Kuttner, 2013) aile katılımı; öğrencilerin akademik performansını, sosyal becerilerini ve okula bağlılıklarını artırmakta; devamsızlık ve problem davranışlarını azaltmakta ve mezuniyet oranlarını yükseltmektedir (Witte vd., 2021). Bu bulgulara somut bir örnek olarak, 2011-2012 akademik yılında düşük başarı nedeniyle dönüşüm programına alınan Washington D.C.'deki Stanton İlköğretim Okulu dikkat çekmektedir. Okul,

öğretmenlerle veliler arasında güvene dayalı ilişkiler kurmak amacıyla 450 ev ziyareti gerçekleştirmiştir. Her sınıf için Akademik Veli-

Öğretmen Takımı

toplantıları ve bireysel

görüşmeler düzenlenmiştir. Bu

süreçte, velilerin okula dair önyargıları kırılmış; evde uygulayabilecekleri okuma ve matematik etkinlikleri paylaşılmıştır. Bir yıl içinde veli katılımı %12'den %55'e çıkarken, öğrencilerin matematik puanları 18, okuma puanları 9 puan artmıştır. Bu sonuçlar, güven temelli ilişkinin ve hedef odaklı veli desteğinin kısa sürede kalıcı akademik kazanımlar yaratabileceğini göstermektedir. Bu gelişim çizgisi, Türkiye'de yürütülen eğitim reformları için aile-okul ortaklığı modellerinin geliştirilmesinde referans olabilir.

Sağlıklı bir aile-okul ilişkisi, çocukların kendilerini güvende hissetmelerini sağlar. Bu güven, öğrencilerin aileleriyle açık iletişim kurmalarına, okul ortamında rahat hissetmelerine ve karşılaştıkları zorlukları daha kolay aşmalarına katkı sunar. Böyle bir ilişki yalnızca öğrencilerin memnuniye-

teni değil, aynı zamanda öğretmenler için de daha iş birliğine dayalı ve anlayışlı bir eğitim atmosferini mümkün kılar.

Birçok araştırmaya (Epstein, 2018; Mapp & Kuttner, 2013), etkili aile-okul ortaklıkları yalnızca bilgi alışverişiyle sınırlı kalmamalı; güven, karşılıklı sorumluluk ve ortak gelişim temelleri üzerine kurulmalıdır. Bu ilişkilerin etkisi her zaman doğrudan ölçülemese de, araştırmalar güçlü aile-okul etkileşiminin etkili liderlik, öğrenci merkezli öğretim ve olumlu okul iklimi gibi faktörlerle birlikte ele alındığında öğrenci başarısını istikrarlı biçimde desteklediğini göstermektedir. Örneğin, Teksas'ta yapılan bir çalışmada okula daha sık ziyarette bulunan velilerin çocuklarının STAAR matematik testi puan ortalamasının %70,3 olduğunu; daha az ziyarette bulunan velilerin çocukların puanlarının ise anlamlı ölçüde

daha düşük kaldığını göstermiştir (Enih, 2018). Ayrıca, okul ziyaretleri ve evde ödev takibi gibi etkileşimler de başarı üzerinde belirleyici rol oynamaktadır.

EĞİTİMİN TÜM BASAMAKLARINDA AİLE-OKUL İLETİŞİMİ

Okul öncesinden başlayarak sınıf seviyesi yükseldikçe aile-okul etkileşiminin zayıfladığı görülmektedir; bu durum öğrencilerin okula uyumunu olumsuz etkileyebilir (Witte vd., 2021). Bu nedenle, sadece ilkokul çağındaki değil, lise dönemindeki öğrenciler için de bu ilişki önemlidir (Christenson & Reschly, 2010). Gençlik döneminde bireyselleşme eğilimi artar; karar verme ve sesini duyurma arzusu güçlenir. Bu süreçte kurulacak bağların açıklık, güven ve karşılıklı saygı temeline dayanması gerekir. Gençlerin dinlendiğini hissettikleri ve

yargılanmadıkları bir ortamda büyümeleri yalnızca akademik değil; duygusal ve sosyal gelişimlerini de doğrudan destekler. Bu yaş grubuna yönelik etkinliklerde gençlerin ilgisini çekecek, onları görünür kılacak içeriklere yer verilmesi önemlidir. Aile katılımlı kariyer günleri, okuryazarlık atölyeleri, öğrenci yapımı podcast'ler ve kısa film gösterimleri gibi etkinlikler, gençlerin hem kendi potansiyellerini keşfetmelerine hem de bu süreci aileleriyle paylaşmalarına olanak tanır. Ailelerin bu sürece yalnızca yönlendiren değil; aynı zamanda dinleyen, öğrenen ve destekleyen bir biçimde katılması, genç bireylerin özgüvenini ve toplumla kurdukları ilişkiyi güçlendirir. Türkiye'de ortaokul ve lise düzeyinde bu tür uygulamalar, rehberlik birimleri, okul yönetimi ve öğretmenlerin iş birliğiyle yaygınlaştırılabilir.

Boston Public Schools (BPS), her okulda bir Aile-Toplum İrtibat Koordinatörü görevlendirmiş, öğretmenler için 12 saatlik aile katılımı odaklı mesleki gelişim programı tasarlamış ve aile-okul iş birliğini öğretmen değerlendirme sistemine entegre etmiştir.

**MATEMATİĞİ BİRLİKTE KEŞFETMEK:
AİLE-OKUL İŞ BİRLİĞİNDE GÜNCEL
YAKLAŞIMLAR**

Ailelere yönelik matematik etkinlikleri, somut deneyimlere dayalı olarak tasarlandığında günlük yaşam ile okul arasındaki matematik köprüsünü güçlendirir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygın olarak uygulanan iki etkinlik, Aileler için Matematik Gecesi (Family Math Night) ve Uyku Öncesi Okuma Rutini (Bedtime Reading Routine), bu somut deneyimlere örnek teşkil eder. Aileler için Matematik Gecesi etkinlikleri genellikle akşam saatlerinde okullarda düzenlenir. Sınıflar, koridorlar ve salonlar farklı yaş gruplarına uygun matematik istasyonlarına dönüştürülür. Aileler ve çocuklar birlikte oyun temelli etkinliklere katılır, problem çözer ve çözüm yolları üzerine sohbet ederler. Etkinlik sonunda çocukların öğrendiklerini aileleriyle paylaşırlar.

**TEKSAS'TA YAPILAN BİR
CALIŞMADA OKULA DAHA SIK
ZİYARETTE BULUNAN VELİLERİN
ÇOCUKLARININ STAAR MATEMATİK
TESTİ PUAN ORTALAMASININ %70,3
OLDUĞUNU; DAHA AZ ZİYARETTE
BULUNAN VELİLERİN COCUKLARININ
PUANLARININ İSE ANLAMLI
ÖLÇÜDE DAHA DÜŞÜK
KALDIĞINI
GÖSTERMİŞTİR.**

maları teşvik edilir. Böylece öğrenme süreci okuldan eve taşınır ve pekiştirilir. Aynı şekilde matematik temelli Uyku Öncesi Okuma Etkinliği, çocuğun kavramları ev rutininde tekrar etmesini sağlar; bu bağlamda pekişen deneyimler de zamanla öğrenci başarısında gözle görülür artışa katkıda bulunabilir. Örneğin, Chicago bölgesinde 587 birinci sınıf öğrencisinin aileleriyle yürütülen Bedtime Learning Together (BLT) çalışmasında, haftada en az bir kez Uyku Öncesi Matematik (Bedtime Math) uygulamasını kullanarak matematik temelli hikâye okuyan ailelerin çocuklarının, matematik temelli olmayan metin okuyanlara göre daha fazla matematik bilgisi kazandığı belirlenmiştir (Berkowitz vd., 2015). Bu gibi örnekler ışığında, Türkiye’de de mevcut birçok iyi uygulamaya ek olarak, eğlenceli, kapsayıcı ve verimli aile-okul iş birliği programlarının geliştirilmesi mümkündür.

Birçok aile, gün içinde farkında olmadan çocuklarıyla matematik üzerine konuşur: pazarda fiyat karşılaştırırken, mutfakta tarif ölçülerini hesaplarken, zaman planlarken, oyun oynarken ya da strateji geliştirirken... Bu anlar, çoğu zaman amaçsız görünse de aslında güçlü birer öğrenme fırsatıdır. Bu anlara anlam katmak ve öğrenme değerini görünür kılmak, ancak bilinçli olarak tasarlanmış, etkileşimli etkinliklerle mümkündür. İşte bu noktada, ailelere sunulan yapılandırılmış matematik etkinlikleri, sıradan olanı olağanüstüye dönüştürür. Bu etkinlikler yalnızca çocukları değil, aileleri de zorlar. Özellikle akıl yürütme becerileri gerektiren görevlerde, ebeveynler zaman zaman çocuklarının düşündüğü yolları takip etmekte zorlanır. Ama tam da bu noktada, aileler çocuklarının bilişsel çabalarına yalnızca tanık olmaz; onları içsel olarak hissetmeye başlar. Bu deneyim yalnızca bir problem çözme süreci değil; aynı zamanda ortak bir empati ve keşif yolculuğudur. Böyle paylaşımlar sadece öğrenmeyi değil, ilişkileri de dönüştürür.

Çocuklar, günlük yaşamda kendilerine otorite olarak görünen öğretmen ve ebeveyn figürlerini, bu etkinliklerde aynı takımda yer alan, birlikte düşünen bireyler olarak görmeye başlarlar. Öğrenme, artık yalnızca sınıfta sınırlı değil; evin mutfağında, oturma odasında ve okul koridorlarında da hayat bulan, birlikte yaşanan bir süreçtir. Ve belki de en kıymetlisi: Bu etkinlikler, aile ile çocuk arasındaki bağı güçlendirir. Aile içi iletişim derinleşir; çocuklar yalnızca akademik açıdan değil, duygusal olarak da kendilerini değerli ve anlaşılmış hissederek. Bu ortam, bir çocuğun öğrenmeye açık, içsel olarak güçlü ve dünyayla barışık bireyler olarak yetişmesi için sağlam bir temel oluşturur.

BİRLİKTE YAZILAN GELECEK

Sonuçta ortaya çıkan şey, birlikte yazılan bir gelecek hikâyesidir. Gençlerin fikirlerine değer verilen bir ortamda yetişmeleri, onların yalnızca bugünü değil, geleceği de güvenle karşılamalarını sağlar. Aile, öğretmen ve öğrenci; eğitimi sürdürülebilir kılan bir bütünün parçalarıdır. Her biri diğerine güç verir; birlikte yürüdükçe anlam kazanır. Bu hikâye bireysel bir yolculuk değil; aile, öğrenci ve öğretmen kaleminden çıkan ortak ve emek dolu bir eserdir. Bu süreç ancak birlikte adım atıldığında gerçek anlamını bulur.

Fırsatlar paylaşıldığında, sesler karşılık bulduğunda ve sorumluluklar birlikte taşındığında; çocuklar yalnızca öğrenen değil, değer gören bireyler olarak büyür. Türkiye’nin dört bir yanında güvene, anlayışa ve birlikte üretmeye dayalı ortamlar oluşturulduğunda yalnızca başarı değil, aidiyet ve umut da büyür. Bu nedenle bizler, eğitimin tüm paydaşları olarak yalnızca bireysel kazanımları değil, birlikte örülen bağları da sahiplenmeli ve yaşatmalıyız. Çünkü anlamlı aile-okul iş birliği bir lüks değil, çocuklarımız için zaruri bir gerekliliktir (Witte vd., 2021). Gerçek başarı, birlikte inşa edilen dayanışmada saklıdır.

KAYNAKÇA

- Berkowitz, T., Schaeffer, M. W., Maloney, E. A., Peterson, L., Gregor, C., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2015). Math at Home Adds Up to Achievement in School. *Science*, *350* (6257), 196–198. <https://doi.org/10.1126/science.aac7427>
- Christenson, S., & Reschly, A. L. (Eds.). (2010). *Handbook of School-Family Partnerships* (pp. 362-379). New York, NY: Routledge.
- Enih, F. N. (2018). *The Relationship Between Parental Involvement and Middle School Student Achievement in Mathematics* (Doctoral dissertation, Texas Southern University). ProQuest Dissertations & Theses Global. <https://eric.ed.gov/?id=ED590190>
- Epstein, J. (2018). *School, Family, and Community Partnerships, Student Economy Edition: Preparing Educators and Improving Schools*. Routledge.
- Mapp, K. L., & Kuttner, P. J. (2013). *Partners in Education: A Dual Capacity-Building Framework for Family-School Partnerships*. U.S. Department of Education. <https://www.ed.gov/sites/ed/files/documents/family-community/partners-education.pdf>
- Massachusetts Department of Elementary and Secondary Education. (2012). <https://www.doe.mass.edu>
- Schaeffer, M. W., Rozek, C. S., Berkowitz, T., Levine, S. C., & Beilock, S. L. (2018). Disassociating the Relation Between Parents’ Math Anxiety and Children’s Math Achievement: Long-term Effects of a Math-App Intervention. *Journal of Experimental Psychology: General*. <https://doi.org/10.1037/xge0000490>
- Stefanski, A., Valli, L., & Jacobson, R. (2016). Beyond Involvement and Engagement: The Role of the Family in School-Community Partnerships. *School Community Journal*, *26*(2), 135-160.
- U.S. Department of Education. (2024, November 15). *The Elementary and Secondary Education Act (ESEA)*. <https://www.ed.gov/laws-and-policy/laws-preschool-grade-12-education/esea>
- Witte, A. L., Schumacher, R. E., & Napoli, A. R. (2021, April 23). *Family-School Partnerships in Elementary School: Working Together for Kids*. Nebraska Extension, University of Nebraska-Lincoln. <https://extensionpubs.unl.edu/publication/g2330/family-school-partnerships-in-elementary-school-working-together-for-kids>

Röportaj:
Bekir Bilgili
Songül Hatice Demirhan

OSMAN SEZGİN: "AİLE İNSANIN EĞİTİMİNDE ETKİLİ OLAN ÇEVRENİN EN MERKEZİNDE YER ALIR."

* Doç. Dr. Osman Sezgin
Marmara Üniversitesi Rehberlik
ve Psikolojik Danışmanlık
Anabilim Dalı Öğretim Üyesi,
MEB eski Bakan Yardımcısı

MODERN

zamanlar, bireyin kimliğini kurduğu en temel kurum olan ailenin görev, yetki ve sorumluluğunu yeniden tartışmaya açtı. Dijitalleşmenin ve küreselleşmenin gölgesinde, ailenin ferdin (bireyin) yetiştirme sürecindeki rolü büyük oranda yeniden tanımlanmaya muhtaç. Bu sayımızda, eğitimde ailenin yerini derinlemesine konuşmak üzere eğitimci ve düşünür Prof. Dr. **Osman Sezgin**'le bir araya geldik. Sezgin, sadece aileyi değil; kavramları, kültürü ve şahsiyet inşasını birlikte ele alarak ailenin yeniden gelenekteki muhtevâsına kavuşturulması gerektiğini savunuyor. Aile ve eğitim ilişkisinde modern dayatmalara karşı çıkan Sezgin, bu dayatmalar karşısında takınılması gereken tutumla ilgili tespitlerini okurlarımızla paylaştı.

Hocam, bir bireyin gelişiminde aile tam olarak nerede duruyor? Klasik ve modern toplumlar arasında nasıl bir kırılma yaşandı?

Eğitime etki eden yani onu belirleyen üç temel unsurdan söz edebiliriz: **Kalıtım, çevre ve zaman**. Batı literatüründe bu, kalıtım (nature) ve çevre (nurture) şeklinde ikiye indirgenmiştir ama olması gereken üçüncüsü, yani nitelik ve nicelikleri ile zaman unsuru olmadan denklem eksik kalır. Bu üçü bir arada ve çarpan ilişkisi içinde çalışır. Biri sıfırda, sonuç da sıfırdır.

Çevreyi kendi içinde üç başlık altında inceleyebiliriz. Bunları fizikî çevre, sosyo-antropolojik çevre (insan eli ile oluşturulan çevre), sosyal çevre -ki bunun da aile, okul, arkadaş, iş çevresi, asker ocağı gibi alt basamakları vardır- şeklinde ifade edebiliriz. Bugünkü konumuz aile olduğu için daha ziyade aile üzerinde yoğunlaşacağız.

Biz ne tamamen ferdi merkeze almış ne de tamamen toplumu merkeze almış bir sosyal yapıya sahibiz. Biz iyi toplum faziletli fertlerden oluşur, faziletli toplum iyi fertler yetiştirir anlayışındayız. Dolayısıyla fert ve toplum dengeli bir şekilde algılanır. Yani ne fert Doğu kültürlerinde olduğu gibi topluma kurban edilir ne de Batı toplumlarında olduğu gibi toplum ferde kurban edilir. Bizim aile anlayışımız da işte böyle fert ve toplum dengesi üzerine kuruludur. Bu anlayışa göre çocuğun karakteri ailede oluşur ve aile, çocuğu sadece besleyen değil, aynı zamanda yönlendiren, ye-

tiştiren, rol model oluşturan bir merkezdir. Bugün ise maa- lesef Batı kültürünün etkisinde kalan aile ve eğitim yapımız çocuğun bireyselliğine(!) fazla alan açıp yönsüzleştiriyor. Bu yüzden geçmişte Kınalı Hasan'lar 13 yaşında şehitliğe yürüyordu; bugün ise 17 yaşında üniversite sınavlarına hazırlanırken kaygısını yönetemediği için aşırı kalp çarpıntısı, yoğun terleme, sırt ve döş ağrısı şikâyetleri ile kalbinden hasta zannedilerek acile kaldırılan, tahlil ve teşhislerin sonunda panik bozukluk, kaygı bozukluğu, duygu durum bozukluğu vs. yaşadığı anlaşılan çocuktan öte olgunlaşmamış (immature) gençler görüyoruz. Aradaki fark, yalnızca pedagojik değil; **kültürel bir kopuşun** dolayısıyla köksüzlüğün sonucudur diyebiliriz.

“Anne ve babasını eğitemediğiniz ailenin çocuğunu eğitemezsiniz.”

Bugün ‘aile’ kavramını nasıl anlamalıyız? Bu tanım neden bu kadar önemli?

Kavramlar zihniyetin taşıyıcılarıdır. Thomas Kuhn “Bir bilgi aynı kelimeler gibidir. Ya bir topluluğun malıdır veya hiçbir şeydir” diyor. Çok doğru söylüyor. Günümüzde çoğul dünya ülkelerinin bilim felsefesi açısından meselesi tam da budur denilebilir. Zira çoğul dünya ülkelerinin akademisyenleri Kıta Avrupası’nın ve Kuzey Amerika’nın kavramları (concept) ve mefhumları (notion) ile bilim üretmekte, kendi ülkelerinin meselelerini bu ülkelerin kavramları, mefhumları, yöntem ve bilim felsefesi ile çözmeye çalışmaktadırlar. Hâlbuki her bilim felsefesi, yöntemi, kavram ve mefhumları doğduğu yerin kültürünü, sorununu ve çözümünü ve de dolayısı ile kültürünü temsil eder. Orası için icat edilmiş veya türetilmiştir. Meseleye bu açıdan bakılınca Kıta Avrupası’nın ve Kuzey Amerika’nın bilim felsefesi, metodolojisi ve bu alanda icat ettikleri kavram ve mefhumları materyalist/pozitivist, monist ve indirgemeci (reductionist)dir. Dolayısıyla gerek psikolojik gerekse sosyolojik açıdan aileye baktığımızda ailenin tarifinden, görev, yetki ve sorumluluğuna (fonksiyonuna ve statüsüne) kadar bütün tahlil ve terkipler (analiz ve sentezler) söz konusu fikirler istikametinde şekillenmektedir. Günümüzde çokça konuşulan tükenmişlik (burn out), toplumsal cinsiyet (gender) ve kültür kelimelerini misal olarak verebiliriz. Bu kelimeleri Türkçeye çevirsek bile ne tam olarak Türkçe karşılığı olabilir ne de muhtevası onların ifade ettiği gibidir. Söz konusu kelimelerin temsil ettiği

sorunlar Batı toplumuna göredir ve bize intibak ettirilmeye çalışılırsa toplumun ahengi ve atıf sistemleri bozulur ki o zaman zorunlu kültür değişmesi veya empoze kültür değişmesi ile karşı karşıyayız demektir. Mesela aile de bu minvalde, bu bağlamda ve bu anlayışa göre “Bir erkekle bir dişinin birleşmesinden olan, ana-baba ve çocuklardan oluşan toplumun en küçük birimidir” şeklinde ifade edilmektedir. Söz konusu tanımdaki bütün unsurlar dikkatlice tetkik edildiğinde söz konusu öğelerin hayvanlar âlemindeki ile aynı olduğu görülür. Yani insan ailesinin tanımı ile hayvanlar âlemindeki yapının arasında bir mahiyet/kapsam/içerik farkı görülmez. Zira günümüz Batı toplumunun bilim anlayışı materyalist ve pozitivist olduğu için böyle tanım yapmak zorundadır. Olması gereken bir aile tanımı yapılacaksa yukarıda ifade edilen tanımdaki bütün unsurlara ilave olarak buna mutlaka somut ve soyut bütün özellikleri ve de fonksiyonu ile nikâh ifadesi katılmalıdır. Bir başka ifade ile insanların kurdukları yuvanın nitelik ve nicelik yönü

ile nikâhla belirlenmiş olması esas olmalıdır. Yapılan nikâhın geçerli olması için karşı cinsle olmasının yanı sıra nikâhlanılması dince uygun olanlar arasında gerçekleşmesi de söz konusudur. Nikâhta eşlerin birbirine verdiği söz esasında Yaratıcı (Allah) huzurunda verilmiş kabul edilir ve verilmiş en büyük sözdür. Bu tanım sadece dinî değil, aynı zamanda hümanitaristik, ontolojik, tarihî ve kültürel. İlk insandan bugüne değişmeyen bir biçimde bu hep böyle olmuştur. Üzülerek ifade etmeliyim ki günümüzde pek çok kavramda olduğu gibi nikâh kavramının da nesnelleştirildiği ve buna göre somutlaştırılarak asıl anlam, çerçeve ve prensiplerinden uzaklaştırıldığı görülmektedir.

Ailenin varlık sebebi insanlığın insanca var olmasını muhafaza, neslin devamının sıhhatliliği, eşlerin huzur ve sükûn bulması, sosyalleşme, psikolojik açıdan şahsiyet bütünlüğü tamamlama, psikolojik dayanıklılığın ve esnekliğin temini, bir ve beraber olmanın öğrenilmesi ve birlik ve beraberlik vasıtası ile ferdi eksikliklerin bütünlenmesi, ahlaki prensiplerin öğrenilmesi ve yaşatılması, iktisadi açıdan güç ve kuvvet bulmasıdır.

Aile hayatında karı ile kocanın, ebeveyn ile evlatların ve kardeşlerin aralarında tesis edilecek olan birlik ve beraberlik fevkalade önemlidir. Bu husus ailenin geleceği, varlığı, var olması ve vazifesini olması gerektiği gibi yapabilmesi için fevkalade önemlidir. Aksi halde dağılmış, parçalanmış ve özellikle fonksiyonel olmayan bir

“Aile, yalnızca bir kurum değil; bir şahsiyet fabrikasıdır.”

aile ile karşılaşmak muhtemeldir. Bunun için ailenin ilk teşekkül etmesinden itibaren hedef, amaç ve idealde birliğin sağlanmasının yanı sıra adalet, vefa, sadakat, sabır, saygı, irâdî sevgi gibi ahlâkî umdelerin aile hayatı içinde olması gerektiği gibi uygulanması elzemdir. Ayrıca aile içi görev, yetki ve sorumlulukların da olması gerektiği gibi uygulanması vazgeçilmezdir. Günümüzde aileyi bekleyen en büyük tehlikelerden birisi aile yapısının ehemmiyetsizleştirilmesinin yanında aile içi birliğin zedelenmesi veya yok olmasıdır. Özellikle bilimin materyalist/ pozivist, monist ve ridakşinist olmasından sonra bütün atıf sistemlerinde olduğu gibi aile ve fonksiyonu ile ilgili alanda da kavramsal kayıpların yanı sıra kavramların içi boşaltılarak fonksiyonsuz bırakıldı. “Anne, baba, kardeş, abi, abla” artık sadece yaş farkını değil, fonksiyon kaybını ifade eder hale geldi. Oysa bu kavramlar bizim kültürümüzde aynı zamanda birer görev tanıımıydı. Anne sadece çocuk doğuran değil; şefkatin de merkeziydi. Baba sadece otoriteyi temsil etmez; vakarın ve adaletin de taşıyıcısıydı. Nitekim Divanü Lügati’t-Türk’te “Er bozulursa aile yıkılır, ana bozulursa devlet yıkılır” ifadesi ile bu durum fevkalade güzel ifade edilmiştir.

Bu kavramsal karmaşa eğitimi nasıl etkiliyor?

Eğitim eş seçimi ile başlar denilebilir. Evlenecek olan gençler eş seçiminde doğru ve isabetli karar verebilmeleri için “bu benim çocuğumun anası olabilir mi?” ve “bu benim çocuğumun babası olabilir mi?” gibi olabildiğince uzak, soyut, öznel sorular veya ölçülere göre evlenecekleri adayı seçmeye çalışırlarsa hata payını asgariye indirmiş olurlar. Nitekim bir Türk atasözünde kendine eş arayanların hata payının yüksek olacağını ifade etmek üzere “Yorguna at, bekâra avrat beğendirilmez” denilmiştir. Yani ihtiyaç şiddetini artırdıkça hata payı artabildiği gibi aynı zamanda çözüm de zorlaşacaktır.

Şimdilerde evlenme yaşı maalesef otuzlu yaşlara geldi. Bu hem demografik açıdan

“Görülmeyen, hissedilmeyen ve yaşanmayan bir değer eğitime dönüşemez.”

hem de psikolojik yönden çocuk eğitimi adına çok sıkıntılarla dolu bir durumdur. Günümüz ailelerinin tek çocuk sahibi olmaları bir taraftan ailenin ve neslin geleceği adına diğer yönden tek çocuğun yani kardeşi olmayan çocuğun sosyolojik, psikolojik ve hayatın bütün durumları yönünden oldukça sıkıntılı bir yaşantının içine atıldığı da bir vakıdır.

Evlenen bütün herkes öncelikli olarak anne ve baba sıfatı ile yaptığı her şeyin olacak veya olmuş olan çocukları tarafından hiçbir özel gayrete gerek kalmadan içselleştirildiğini bilmelidir. Yani her anne ve baba farkında olarak veya olmayarak gündelik hayatın içinde yaptığı her hareketin çocukları için birer ölçü olarak alındığını bilmelidir. Bir diğer ifade ile ebeveynler çocukları için rol modelidir.

Ailede kardeşler arasında kurulacak ilişkilerin niteliği hem ailenin saadeti hem de kardeşlerin iyi bir yetişkin olup olmaması bakımından son derece ehemmiyetlidir.

Olumlu ilişkiler kurabilmek için her şeyden önce kardeşler arasında iyi ilişkiler kurulmasını engelleyen ya da kurulmuş iyi ilişkileri bozan unsurların bilinmesine ihtiyaç vardır.

Kardeşler arasında teşekkül etmiş olan münasebetler, ileriki yaşantıyı geniş çapta etkilediğinden büyük önem taşımaktadır. Aşırı bağımlı ve zorlayıcı yani egoist, ego-santrik ve daha da ötesi narsistik, emredici kişiliğe sahip iki kardeşin ileriki yıllarda diğer insanlarla olumlu ilişki kurmaları oldukça güçtür. İster kız olsun ister erkek olsun kardeşlerinden kopamayan bir yetişkin ise olgunlaşmamış demektir.

Çocuklarına adil ölçüler içinde davranabilen ana babalar onların insanlarla ömür boyu dengeli ilişkiler kurmasını sağlarlar. Burada önemli olan bir husus anne ve babanın adaletin ne olduğunu ve kardeşler arasında nasıl davranırlarsa adil bir ebeveyn olacaklarını bilmeleridir. Adil olmadan yapılan, duygusal ayrımlar kardeşler arasında

düşmanlığın doğup büyümesine neden olur. Ana ve babanın kardeşlerden birini evin gözdesi yapması kardeşler arasında düşmanlık duygularının doğup yerleşmesine neden olmaktadır. Kardeşleri arasında en büyük, en küçük, ya da en güzel olduğu için ailesi tarafından kayırılan bir çocuk, kazandıklarını, kardeşleri tarafından ömür boyu itilmekle fazlasıyla ödemektedir. İleri ki yıllarda çok başarılı da olsa kişi çocukluk yıllarında hep ikinci, üçüncü yani geri planda kalmanın ezikliği unutamamakta ve başarısının zevkine varamamaktadır. Bu tür duyguların temel ve tek nedeninden söz etmek elbette mümkün değildir. Çocukların her birinin sevgiye, şefkate ve gözde olmaya ihtiyacı vardır. Ancak söz konusu şefkat ve merhamet ölçülü olmalı, yanlış bir şefkat ve merhamet uygulamasına dönüşmemelidir. Şefkat ve merhameti aşırı koruma anlamında uygulayıp çocuklarımızın kabiliyet ve kapasitesini köreltmelerine, özgüvenlerinin gelişmemelerine sebep olunmamalıdır.

Konuya okul aile işbirliği açısından bakıldığında nasıl bir durum çıkıyor ortaya?

Meseleye okul-aile iş birliği açısından bakınca “anne ve babasını eğitemediğiniz ailenin çocuğunu da eğitmezsiniz” prensibinden hareketle okul, öğrenci kadar anne ve babanın eğitimi ile de meşgul olmalıdır. Nitekim çekirdek ailelerde anne ve baba, maalesef anne ve baba olmayı hakkıyla bilememektedir. Olay ve olguları o anki bilgileri ile veya akılcı bir şekilde çözmeye, yapmaya veya yaşamaya çalışmak; bunun sonucu olarak da çocuk eğitiminde ve hatta karı-koca ilişkilerinde istikrarsızlığın yanı sıra telafisi mümkün olmayan yanlışlara ve zararlara sebep olmaktadır. Boşanma oranlarındaki korkutucu artışlar, babalı yetim çocuklar, anneli öksüz çocuklar diye niteleyebileceğimiz öğrenciler okul-aile iş birliğindeki zor olan alanlardan bazılarıdır. Bilhassa çocuğu olduktan sonra boşanan babalar ki onlara küresel dilde “bekâr babalar yani (single father)” ve evlenip çocuğu olduktan sonra boşanan anneler ki onlara da “bekâr anneler yani (single mother)” tabirlerinin kullanıl-

“Bir sofrada oturmeyen aile, bir hayali de paylaşamaz.”

ması aile hayatının ne derece perişan olduğunun ifadesidir.

Okul-aile iş birliği ve çocuklarımızın eğitimi adına maalesef diyebileceğimiz ve önünün alınmasının bir hayli müşkül olduğu bir konu daha var ki o da sosyal medyadır. Anne ve baba, okul ve öğretmen saf dışı edilmiş veya bir başka ifade ile atıl bırakılmış ve dolayısı ile çocuklar yaklaşık altı aylıkken başlayan bir süreçte sosyal medyanın büyüttüğü ve eğittiği birer varlık konumuna gelmiştir. Bu da çocuklarda psikolojik, pedagojik, sosyolojik, kültürel pek çok alanda yanlışlıkların ve hataların kaynağını oluşturmaktadır. Gördüğüm, bizzat müşahade ettiğim bir misali vereyim: Anne baba yemek yemek için bir lokantaya gelmişler. Altı aylık bebekleri pusette. Pusetin elle tutulacak yerine bir aparatla cep telefonunu monte etmişler. Pusetteki çocuğa cep telefonundan

bir çizgi film açmışlar. Anne baba yemek yiyor, yaklaşık altı aylık bir bebek o esnada çizgi film seyrediyor. Yani çocuklar anne babanın değil çizgi filmin veya sosyal medyanın çocukları olmuş oluyorlar (!).

Modern ailede çocuk merkezli bir yapı var gibi görünüyor. Bu doğru bir yönelim mi?

Böyle büyüyen çocukların ebeveyn çocuk iletişimi de ölçsüz olmakta, anne ve babaları ile arkadaşları gibi veya hizmetçileri gibi konuşmakta, hatta anne ve babalarını azarlayabilmektedirler. Ebeveynlerini cahillikle suçlayarak onların bilgilerine güvenmediklerini ifade etmektedirler. Bu ölçsüzlüğün sonucunda ebeveynlerine emir cümleleri ile hitap edebilmekte ve onları hizmetçi gibi görmektedirler.

Ebeveynler anne ve baba olmayı bilmediklerinden kaş yapalım derken göz çı-

karmaktadırlar. Yine yaşadığım bazı olayları anlatayım: Bir aile araba alırken “Ne renk araba alalım?” diye çocuğa soruyor veya ev düzenini çocuğun arzusunun göre şekillendiriyor. Çocuk henüz iradesi gelişmediğinden, böylesine ehemmiyetli konular önceden fikren olgunlaştırılmadan, çocukta ailedeki kararlara iştirak etsin diye onun kararına bırakılabilir mi? Bu özgürlük değil; yönsüzlüktür. Böyle yetişen bir çocuk sınırlarını bilmeyen, karşılaştığı ilk engelde biten, tükenen ya da çöken biri olmaktadır. Böyle durumlarda ölçü nedir? Mesela aile içi iletişimde de karar mercii olarak kültürümüzde çok güzel bir ölçü var: “**Hizmette anne öndedir, hizmette baba.**” Bu denge hem otoriteyi hem sevgiyi inşa eder. Çocuk böyle bir yapıda büyüdüğünde, kendine de topluma da saygılı olur.

Kıymetli Hocam aile içinde bu değer aktarımı için somut önerileriniz neler olurdu?

Ailenin statü açısından, başarılı bir iletişim ve eğitim süreci yönü ile yapılması gerekenlerin ilki okulların ailelerle aynı hedef, amaç ve idealleri oluşturması gelmektedir. Ailede başka okulda başka ahlak, örf, âdet, ölçü, hedef, amaç ve ideal söz konusu olursa çocukta pek çok yönden dengesizlik, kargaşa, ölçsüzlük, belirsizlik ve hatta şahsiyet bozukluğu söz konusu olabilir. Dolayısı ile okul ve aile yukarıda ifade etmeye çalıştığımız konularda birlik ve beraberlik içinde olmalıdır. Buna ilave olarak aile yemekleri tertip edilebilir. Mesela **haftada bir aile yemeği** yapılabilir. Bu yemeğe aile bütün yönleri ile önem vermelidir. Herkesin aynı masada, iltifatla, duayla, birlikte başlaması önemli. O sofrada çocuk görgü öğrenir, sabır öğrenir, edep öğrenir. Ailede yapılabilecek bir başka faaliyet olarak **ortak kitap okuma saatleri** öneriyorum. Ailece klasik metinlerden kısa pasajlar okunabilir. Üzerinde yorumlar yapılabilir, çocuklarımıza anladıkları sorulup anlatmaları veya yorumlamaları istenebilir. Mesela Mesnevi’den hikâyeler; Kutadgu Bilig’den bölümler, Yunus Emre’den şiirler okunabilir; Nasreddin Hoca’dan fıkralar anlatılabilir. Bu kitaplar yalnızca bilgi değil,

“Modern dünya, çocukları aşırı bireyselleştirdi ve bunun sonucu olarak aşırı yalnızlaştırdı.”

hayat felsefesi aktarır. Kelimelerle birlikte davranış örüntüleri de çocuğa geçer. Bu tekliflerimize bir de şunu ilave edebiliriz: Aile ve okulla birlikte **ortak hedefler** belirlenmeli. Aynı evde yaşayıp da başka başka hayaller kuran bireylerden aile çıkmaz. Ortak duygu, ortak amaç, ortak değer yoksa yalnızlık büyür.

Günümüz çocukları dijital bir evrende büyüyor. Aile buna nasıl yaklaşmalı?

Ebeveynlerin çoğu, çocuklarının dijital yaşamını anlamıyor. Sadece yasak getiriyorlar ama rehberlik yapmıyorlar. Bugünün çocukları, Z kuşağı değil; “**dijital yerliler**”. Onların oynadığı oyunları, izlediği içerikleri, takip ettiği hesapları bilmeyen bir ebeveyn, çocukla konuşamaz. Bu boşlukta çocuk ya yaşatlarından öğreniyor ya da rastgele içeriklerden. Aile bu dünyaya girmezse, çocuğun dünyasından çıkar. Dijital okuryazarlık artık yalnızca gençler için değil, **anneler ve babalar için de bir zorunluluktur**.

Hocam, eğitim sistemimizdeki sınav odaklı yapının aileyi nasıl etkilediği hususuna biraz değinebilir misiniz?

Bugünkü eğitim sistemi **Amerikan pragmatizmine** dayanıyor. “Ne işe yarıyor?” sorusu merkeze alınmış. Bu yüzden sadece başarı, not ve kariyer konuşuluyor. Oysa bizim eğitim anlayışımız **kâmil insan yetiştirmektir**. Eğitimde hedef iyi bir vatandaş, **iyi bir insan** olmalıdır. Yunus Emre’nin, Mevlana’nın, Hacı Bektaş’ın anlattığı insan tipi budur. Bu tipin temelinde şahsiyet bütünlüğü vardır. Şahsiyetli fertler yetişmeden ne aile huzurlu ve mutlu olur ne de toplum güçlü olur.

Peki, bu bütünlüğe nasıl ulaşabilir, aileyi bu hedefleri gerçekleştirebilecek düzeyde nasıl yeniden yapılandırabiliriz?

Öncelikle teşhisi doğru koymalıyız. Bu bir kültürel depremdir. Fiziki depremler şehirleri yıkar, yeniden inşa edersiniz. Ama **ahlaki depremler**, toplumun ruhunu parçalar. Onarımı 1-2 yılla değil, nesillerle olur. Bu yüzden zaman kaybetmeden harekete geçmeliyiz. Devlet, STK’lar, eğitim kurumları ve aile; hep birlikte yeni bir **kültürel seferberlik** başlatmalı, aileyi merkeze alarak değerleri yeniden inşa etmeli ve bu değerleri eğitime entegre etmeliyiz.

Çok teşekkür ederiz hocam. Dolu dolu, ilham verici bir söyleşi oldu.

Ben de Maarif Vakfı’nın ve Maarif Dergisi’nin eğitim alanındaki bu hassasiyeti ve hizmetleri için çok teşekkür ediyorum. Aile ve eğitim birlikte düşünülmeden sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz. Bu tür yayınlar, sadece bugünü değil, **yarını inşa etmenin** de adımıdır.

“Ebeveyn dijital dili bilmezse, çocuğuyla sadece uyarı düzeyinde konuşabilir.”

İSTANBUL
EĞİTİM
ZİRVESİ
TÜRKİYE MAARİF
VAKFI

DR. ROBERT JENKINS

EĞİTİM VE SOSYAL ADALET İLİŞKİSİ

Eğitim, bir toplumda ve küresel düzeyde sosyal adaleti teşvik etmek için bir katalizör veya bir sıçrama tahtası görevi görebilir.

Bireyleri ve toplulukları güçlendirme potansiyeline sahiptir; istihdama erişim eğitimle mümkün olabilir.

Harvard Üniversitesi Eğitim Fakültesi Lisansüstü
Okulu, Eski Eğitim ve Ergen Gelişimi Direktörü,
Program Grubu (UNICEF)

Bu prestijli konferansın düzenleyicilerine böylesine önemli bir konuyu gündeme getirdikleri için ve eğitim ve sosyal adalet arasındaki ilişki üzerine düşüncelerimi paylaşma fırsatı verdiği için çok teşekkür ederim. Meslektaşlarımla ve katılımcıların düşüncelerini dinlemenin ve birlikte çözüme odaklanmanın çok önemli olduğuna inanıyorum.

Bu tartışma bağlamında sosyal adalet için basit bir tanım önermek gerekirse, sosyal adalet her çocuğun insan haklarından ve fırsatlardan eşit şekilde yararlanma fırsatının gerçekleştirilme hali olarak tanımlanabilir.

Eğitim, her ülkede ve ayrıca bölgesel ve küresel düzeyde sosyal adalet düzeyini etkileme ve geliştirme konusunda inanılmaz bir potansiyele sahiptir. Eminim ki bu forumda hepimiz okulların sosyal adaleti teşvik etmede kritik bir rol oynadığını, ancak bunun tam tersini de yapabileceğini kabul ediyoruz.

EĞİTİM VE SOSYAL ADALET İLİŞKİSİNİ BELİRLEYEN UNSURLAR

Bir okul sisteminin eğitim ile toplumsal adalet arasındaki ilişkiyi belirleyen üç temel unsuru vardır: 1. Tüm çocuklar için eğitime erişim düzeyi, 2. Öğretilen içerik (yani, 'ne') ve ayrıca 'nasıl' öğretildiği – 3. Her okul içinde ve her düzeydeki uygulanan pedagojik yaklaşım. Bir okul sisteminin bu üç unsuru arasındaki bağlantıyı ve sistemin toplumsal adaleti ve diğer insan haklarını destekleyip desteklemediğini fark etmek önemlidir. Ayrıca eğitimle, öğrenme, sağlık, koruma ve katılım gibi

diğer insan hakları konuları arasında da güçlü bir bağ vardır. Bu nedenle, eğitimin önemi, öğrenmenin erişim düzeyi ve kalitesi, içerik ve pedagoji ile ilgilidir ve bu yalnızca eğitim hakkının ötesine geçer, aynı zamanda her çocuğun diğer insan haklarına erişim potansiyeliyle de yakından bağlantılıdır. Dolayısıyla eğitim ve sosyal adaleti en iyi şekilde şöyle tanımlayabilirim: Eğitim, çocukların geniş bir yelpazedeki hakları elde etmelerini sağlayacak bir sıçrama tahtası görevi görme potansiyeline sahip olmakla birlikte, toplumun bir bütün olarak daha geniş sosyal adalet sitemine sahip olmasına da katkı sağlar.

Eğitim, bir toplumda ve küresel düzeyde sosyal adaleti teşvik etmek için bir katalizör veya daha önce de belirttiğim gibi bir sıçrama tahtası görevi görebilir. Bireyleri ve toplulukları güçlendirme potansiyeline sahiptir; istihdama erişim eğitimle mümkün olabilir. Eğitim, her çocuğun potansiyelini açığa çıkarmak için gerekli becerilerin edinilmesini sağlayarak yoksulluk döngüsünü kırabilir. Belirli kapsayıcılık değerlerinin ve ilkelerinin teşvik edilmesiyle sosyal uyumu destekleyebilir. Eğitim ayrıca, eşitsizlikleri proaktif bir şekilde azaltarak

Malagasy okulu
öğrencileri
ders esnasında.
Madagaskar

Okulların ekonomik imkânları, fiziki şartları eğitim kadrolarının kaliteleri, bölgeden bölgeye farklılık gösterebilir ve bu eğitimi etkiler. Buna ilaveten müfredatın toplum içerisinde bazı grupları temsil etme ve kapsayıcı olmama ihtimali de ötekileştirilen gruplar için bir sorun teşkil eder.

Vietnam'da
bisikletle okula
giden çocuklar

toplumdaki eşitsizlikleri giderebilir. Ancak eğitimin bunları yapabilmesi, öğretmenlerin her eğitim sisteminde aldığı destek düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Bu, eğitimin sosyal adalet için bir katalizör görevi görmesi açısından son derece önemlidir.

EĞİTİME ERİŞİMDE EŞİTLİK

Eğitimin sosyal uyumu teşvik etmek için bir katalizör görevi görmesini sağlamada çeşitli ülkelerde ve küresel düzeyde sıklıkla karşılaştığımız mevcut zorlukları özetlemek gerekirse: Dünya genelinde çocukların karşılaştığı farklı düzeylerde erişim engelleri bulunmaktadır. Bunlar genellikle sosyoekonomik koşullarla, yaşadıkları çevreyle, cinsiyetleriyle, konuştukları dille ve engellilik durumlarıyla ilgilidir. Bu ve diğer özellikler, bazı çocukların eğitim ve öğrenim haklarına erişiminde önemli engeller

Yüksek gelirli ve düşük gelirli ülkeler arasındaki kamu kaynakları düzeyindeki eşitsizlik, hanelerin eğitime harcadığı miktarla daha da kötüleşiyor; düşük gelirli ülkelerdeki haneler, yüksek gelirli ülkelerdeki hanelere kıyasla toplam kaynaklarının daha fazlasını eğitime harcıyor.

dir. Okulların ekonomik imkânları, fiziki şartları eğitim kadrolarının kaliteleri bölgeden bölgeye, farklılık gösterebilir ve bu da eğitimi etkiler. Buna ilaveten müfredatın toplum içerisinde bazı grupları temsil etme ve kapsayıcı olmama ihtimali de ötekileştirilen gruplar için bir sorun teşkil eder.

Biraz yukarıdan baktığımızda, son 50 yılda eğitim alanındaki en büyük başarının dünya genelinde ilköğretim düzeyindeki kayıt oranlarında kaydedilen önemli artış ve ilköğretim düzeyinde cinsiyet eşitliğinin sağlanması olduğunu görebiliriz.

Ancak kayıt oranlarındaki bu önemli başarı, öğrenim düzeyinde aynı olumlu seyri izlememiştir. Özellikle düşük gelirli ülkelerin yoğun olduğu birçok bölge, öğrenim düzeylerinde aynı ilerlemeyi gösterememiştir. Eğitime erişim ve eğitim kalitesi konusunda sıkıntı yaşayan ötekileştirilmiş

çocuklar, küresel öğrenim krizinden en fazla etkilenen grubu oluşturmaktadır.

Eğitimin sosyal adaletin teşvik edilmesindeki potansiyelini gerçekleştirmesi için her çocuğun yalnızca eğitim sistemine kaydolmaya değil aynı zamanda farklı becerileri onlara kazandıracak öğrenme imkânlarına da eşit erişime sahip olması gerekir. Ne yazık ki, bu imkânlar milyonlarca çocuk için hala çok uzak bir ihtimal olarak durmaktadır. Düşük gelirli ülkelerdeki ortalamalar, yüksek gelirli ülkelerdeki ortalamalarla karşılaştırıldığında ciddi farklar gözlenmektedir. Eğitim süreci, çocuk başına eğitime yapılan yatırım ve eğitim çıktılarının seviyeleri gibi farklılıklar, eğitimin sosyal adaletin teşviki üzerindeki etkisi üzerinde açıkça doğrudan bir etkiye sahiptir.

EŞİTSİZLİKLER KÜRESEL ADALETİ OLUMSUZ ETKİLİYOR

Bunu bir çocuğun öğrenme yolculuğu boyunca ele alırsak, önemli dönüm noktalarında acil eylem ihtiyacı görülebilir. Örneğin, bir çocuk okula başladığında çocukların 3/4'ü gelişimsel olarak aşağı yukarı aynı seviyededir; ancak 10 yaşına gelindiğinde küresel olarak yalnızca yarısı basit bir hikâyeyi (çocuğun öğrenme yolculuğunda o dönemdeki önemli bir öğrenme dönüm noktası) anlayabilir ve 15 yaşına gelindiğinde 10 çocuktan yalnızca üçü orta-öğretim düzeyinde becerilere sahip olur ve 18 yaşında ise yalnızca 1/4'ü istihdam için gereken tüm becerilere sahiptir.

Eğitimde kamu harcamalarının verimliliği ve etkinliği, eğitimin ve sosyal adaletin potansiyelini gerçekleştirmek için kritik öneme sahiptir. Daha önce de belirtildiği gibi, kaynak düzeyi de önemlidir. Son 20

Eğitimin sosyal adaletin teşvik edilmesindeki potansiyelini gerçekleştirmesi için her çocuğun yalnızca eğitim sistemine değil aynı zamanda farklı becerileri onlara kazandıracak öğrenme imkânlarına da eşit erişime sahip olması gerekir.

DR. ROBERT JENKINS

*Harvard Üniversitesi Eğitim
Fakültesi Lisansüstü Okulu, Eski
Eğitim ve Ergen Gelişimi Direktörü,
Program Grubu (UNICEF)*

Harvard Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan Robert Jenkins, Afrika, Asya ve Orta Doğu'da uluslararası kalkınma ve insani yardım programlarında 30 yılı aşkın deneyime sahiptir.

Dr. Jenkins, 2019-2024 yılları arasında UNICEF'te Eğitim ve Ergen Gelişimi Küresel Direktörü olarak görev yapmıştır. Bu görevinden önce, 2014-2019 yılları arasında UNICEF Ürdün Temsilcisi ve 2009-2014 yılları arasında UNICEF Merkezi Politika ve Strateji Bölümü Başkan Yardımcısı olarak çalışmıştır.

1995-2009 yılları arasında ise Uganda (1995-1997), Bangladeş (1997-2000), Myanmar (2000-2003), Hindistan (2003-2006) ve Mozambik'te (2006-2009) UNICEF'in program ve yönetim pozisyonlarında görev almıştır.

Dr. Jenkins, London School of Economics'ten yüksek lisans ve Bath Üniversitesi'nden Eğitim alanında doktora derecesi almıştır.

Evli olan Dr. Jenkins'in bir kızı ve bir oğlu bulunmaktadır. Kendisi Kanada vatandaşıdır.

yıldaki kamu harcamalarındaki eğilimlere bakarsanız, yüksek gelirli ülkelerdeki eğilimleri, üst-orta, alt-orta ve düşük gelirli ülkelerle karşılaştırabilirsiniz. Sadece miktarlarda değil, aynı zamanda son 20 yıldaki eğilimlerde de çarpıcı bir fark görebilirsiniz; bu da bu ülkeler arasındaki eşitsizliklerin azalmak/daralmak yerine arttığını göstermektedir.

Yüksek gelirli ve düşük gelirli ülkeler arasındaki kamu kaynakları düzeyindeki eşitsizlik, hanelerin eğitime harcadığı miktarla daha da kötüleşiyor; düşük gelirli ülkelerdeki haneler, yüksek gelirli ülkelerdeki hanelere kıyasla toplam kaynaklarının daha fazlasını eğitime harcıyor. Düşük gelirli ülkelerde yaşayan haneler üzerindeki bu finansal baskı ve kamu kaynakları düzeyindeki fark, eğitimin sosyal adaleti etkileme potansiyelini kısıtlıyor. Bu bir bakıma küresel düzeyde başlı başına bir sosyal adalet meselesidir.

Sonuç olarak, eğitimin sosyal adaleti teşvik etme potansiyelini gerçekleştirebilmesi için, ülkeler arasında ve içinde eğitime erişim ve eğitim kalitesi açısından yaşanan eşitsizliklerin giderilmesi gerekmektedir. Eğitimde daha fazla verimlilik ve etkinlik ile kaynak seviyesinin artırılması hayati önem taşıyacaktır. Hem “ne” öğretildiğinin hem de “nasıl” öğretildiğinin iyi belirlenmesi her çocuğun sosyal açıdan adil bir eğitim sisteminden yararlanmasını sağlamanın kritik unsurlarıdır.

Yapay Zekânın Eğitime Entegrasyonu **TEHDİT Mİ? FIRSAT MI?**

Yapay zekâ konusunda hala bir kafa karışıklığı var. Eğitim sözkonusu olduğunda yapay zekâyı yasaklamak, engellemek veya bu konuda kurallar dayatmak istendiğini görüyoruz. Fakat bunu yapmak pek mümkün görünmüyor.

SABBA QUIDWAI

Dr., Designing Schools CEO ve Kurucusu

Konuşmamın ilk bölümünde öğrenciler ve gençlere, ardından yetişkinler ve eğitimcilere odaklanmak istiyorum. Böylece farklı konularda kendilerini nasıl güçlendirebileceklerine dair tespitlerimi paylaşmak istiyorum. Ben eski bir tarih öğretmeniyim. Şimdi okullarda Yapay Zekâ ve teknolojinin eğitime entegrasyonu üzerine çalışıyoruz. Temel soru şu: Empati kültürüne alan açan bir inovasyon kültürünü nasıl geliştiririz?

Sıkıntılarımızı konuşmazsak, bizi ilgilendiren, motive eden, bize ilham veren etkenleri de belirleyemeyiz. Sürdürülebilirliğin çevresel faktörlerin ötesinde olduğuna dair bir çerçeve belirlemek istiyorum. Sürdürülebilirlikte farklı bütün insani edimler arasındaki uyum önemlidir. Bütün insanlık için refah ve adalet talep ediyoruz. Bunun için çabalarken gezegene ve insanlara zarar vermeden büyümeyi, ekonomik gelişmeyi, gezegeni ve sahip olduğumuz değerleri korumayı nasıl beceririz?

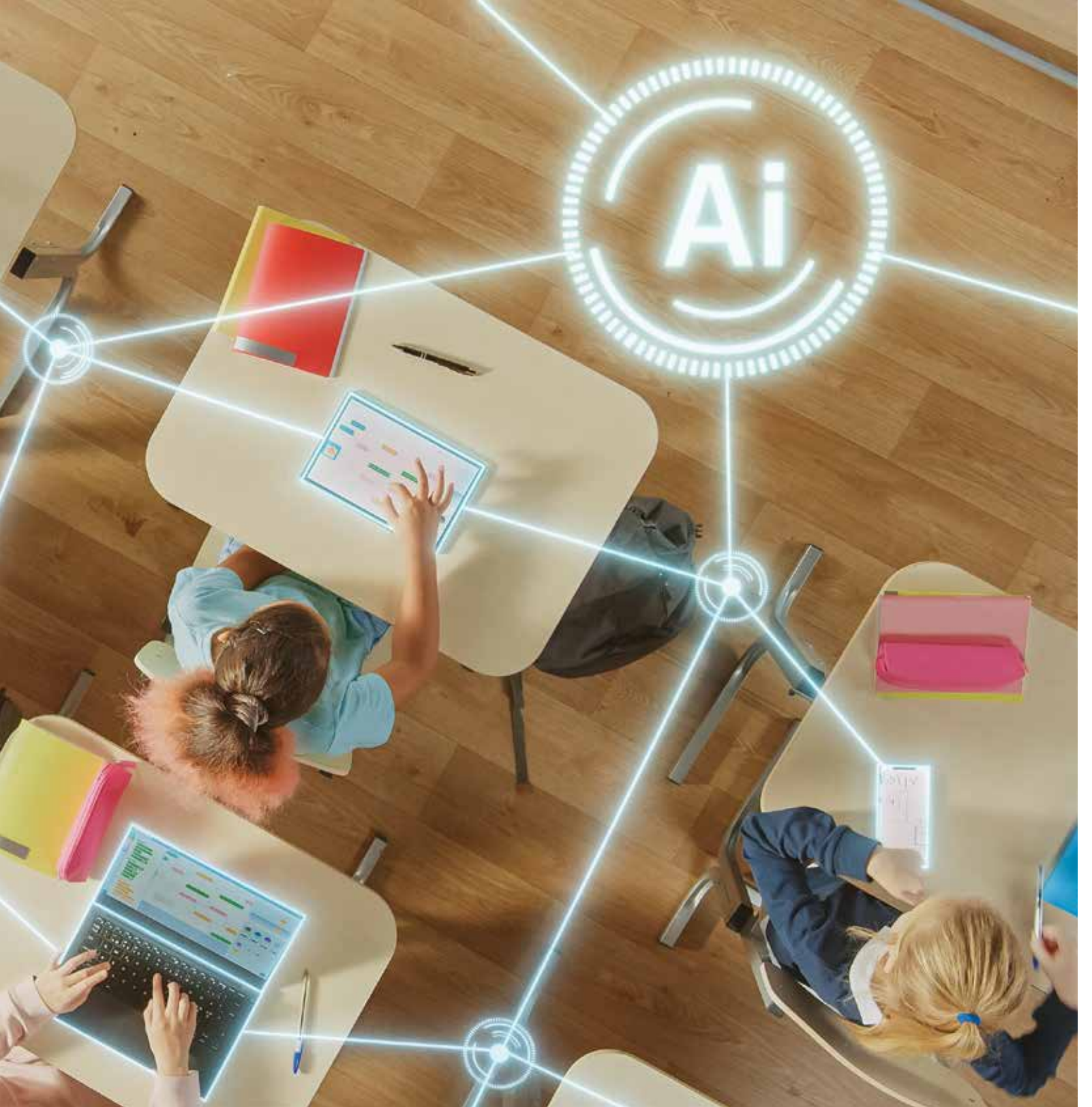
YAPAY ZEKÂ SORUNLARIMIZI ÇÖZEBİLİR Mİ?

Refah ve sürdürülebilirlik terimleri günümüzde oldukça revaçta. Yapay zekânın bugün ve gelecekte yaşadığımız sorunları çözebileceği konusunda bir perspektif sunan çalışmalar var. Yapay zekânın sağladığı yeteneklerle bugün kimsenin hayal edemeyeceği bir refah toplumu oluşturulabilir. Herkesin hayatı, şu ankinden daha iyi olabilir.

Şahsen “yapabilmek” kelimesinin kendimizi ifade ederken çok önemli olduğuna, “Bunu elde edeceğiz.” yerine “Bunu elde edebiliriz.” demenin daha doğru olduğuna inanıyorum. O halde insanlara sunulan farklı fırsatlardan onların yararlanabilmesi için neler yapmamız gerektiği üzerine düşünmeliyiz. Bunu yapabilmek için eğitimcilerimizin yenilik yapabilmeleri için inisiyatif kullanmalarına imkân vermeli ve bunun olabileceğine dair umudu canlandırabilmeliyiz.

“Bunu yapamayız. Çünkü...” diye başlayan sınırlayıcı ifadeleri hepimiz çevremizden çok sık duyuyoruz. Bu tarz sınırlayıcı sözlerle ifade edilen kısıtlamalar her yerde ve daima olacaktır. Buradaki fırsat, kısıtlamaların ötesini görebilme ve farklı alanlar ve çözümleri tanımlayabilme yeteneğimizde yatmaktadır. Bu konuda birçok strateji paylaşılabilir. Ancak ben bir örnek üzerinden insanların kendi alanlarında yapılabilir olduğuna inandıkları şeyler üzerine etkide bulunan unsurlara değineceğim.

İnsanların farklı fırsatlardan yararlanabilmesi için neler yapmamız gerektiği üzerine düşünmeliyiz. Bunu yapabilmek için eğitimcilerimizin yenilikler konusunda inisiyatif kullanmalarına imkân vermeli ve bunun olabileceğine dair umudu canlandırabilmeliyiz.

Birkaç ay önce, 15 farklı uluslararası okulun öğrenci liderlik ekibini bir araya getiren bir organizasyona davet edildik.

15 okuldan yaklaşık 260 öğrenciyi bir araya getirmelerinin nedeni “yapay zekâyı sürdürülebilirlik odaklı toplum hizmeti projelerine entegre eden bir deneyimi nasıl tasarlarız?” sorusuna cevap bulmaktı. IB okulları ve eşdeğer birçok okuldan gençlerin dürüstlük, etik ve aynı zamanda toplum hizmeti alanlarında yapay zekânın özel bir rol üstlenebileceği konusunda bilgi edinmelerini istiyorduk.

TASARIM DÜŞÜNCESİ

Bu özel deneyimde “tasarım düşüncesi” adı verilen bir yöntem kullandık.

Tasarım odaklı düşünme, empati ve benzeri yönlendirmelerle herkesi bu konuşmanın bir parçası yapmaya teşvik eder. Bizim öğretmek için kullandığımız “tasarım düşüncesi” gerçekten benzersiz bir deneyimdir.

Tasarım düşüncesini diğer birçok yöntemden benzersiz hale getiren, bu yöntemin bir cevapla veya çözümle değil empatiyle başlamasıdır. Bu yöntem, size ne yapmanız gerektiğini söyleyerek başlamaz. Bir tür değerlendirme ve topluluk içindeki insanların birbirleriyle konuşmalarını isteyerek başlar. Bildiğiniz gibi birçok kez kendi silolarımızda kalırız. Eğitimciler sadece eğitimcilerle konuşur, yöneticiler her zaman herkesin öğrencileriyle konuşmaz, konuşmanın bir parçası olmaz. Benzer şekilde topluluk üyeleri de her zaman konuşmanın bir parçası olmaz. Tasarım odaklı düşünme, empati ve benzeri yönlendirmelerle herkesi bu konuşmanın bir parçası

yapmaya teşvik eder. Bizim öğretmek için kullandığımız “tasarım düşüncesi” gerçekten benzersiz bir deneyimdir. Çünkü, bu yöntem sadece empatiyle başlayıp bir prototip oluşturmak, bir şeyi test etmek gibi bir yöntem değil, aynı zamanda eğitime yaklaşımda bir zihniyet dönüşümü anlamına gelmektedir. Bir cevabımız olmayabilir, çözümün ne olacağını da bilmiyor da olabiliriz ama nasıl bir yol bulabileceğimize bu sayede odaklanabiliriz. Belirsizliğin verdiği rahatlıkla adım adım bir cevaba, çözüme doğru ilerleyebiliriz.

Başlangıçta öğrencilerin önünde çalışmak istedikleri konulardan oluşan bir liste vardı. Bu listede çevreyle ilgili sorumluluk, daha iyi okul ortamlarının oluşturulması, sağlık ve zindelik, topluluk ilişkileri, gönüllü kaynaklar gibi birçok alan bulunuyordu.

YAPAY ZEKÂ VE İNSANIN GÜÇLÜ YÖNLERİ

Bu bağlamda öğrencilerle üç atölye yaptık: İlki yapay zekâ rollerinin güçlü yönlerinin ne olduğu ve insanın güçlü yönlerinin neler olduğu konusunda bir atölye çalışmasıydı.

Bu atölyede araçları ne zaman ve nerede kullanacağınıza karar verirken bu iş birliğinin nasıl görüldüğünü değerlendirdik.

İkinci atölye çalışması, belirli bir konuyu AI ve bireysel becerilerle uygulanabilir bir hale getirmekle ilgiliydi ve “tasarım düşünme” süreci bu konuda gerçekten çok verimli oldu. Farklı fikirlerin arasında kaybolmak kolaydır ama bunu beş günlük, beş haftalık, beş aylık planlamalarla projelendirmeniz gerekir. Bu çalışmayla bu planlamanın çok hızlı bir şekilde yapılabildiğini gördük.

Üçüncü atölyede sunum ve satışa odaklandık. Bu tecrübeden yola çıkarak söyleyebilirim ki, sadece fikirlerinizden bahsetmeyin, insanlara neyi test edeceğinizi, nasıl

**Sadece fikirlerinizden bahsetmeyin,
insanlara neyi test edeceğinizi, nasıl
uygulayacağınızı, ilk adımlarınızın ne
olacağını da gösterin.**

uygulayacağınızı, ilk adımlarınızın ne olacağını da gösterin.

Bu tarz bir yöntemle ilişki ne kadar erken başlarsa yetişkinliğe bu becerilerin taşınması da o oranda kolaylaşır. Yetişkinlikte karşılaşılan karmaşıklıkları, zorlukları ve günümüz dünyasının sürekli bir parçası olan belirsizliği ele almak için bu stratejiler, sıklıkla karşılaştığınız birçok farklı değişkenle başa çıkmada sizin kendinize güven duymanızı sağlar.

Bu yöntem insani gelişim açısından da çok önemlidir ve sizin bir perspektif kazanmanızı sağlar. Günümüzde iş verenlerin de problem çözme ve yaratıcılık gibi becerileri aradığını görüyoruz. Yapay zekânın iş hayatına girmesi insani değerlerin önemli olma-

dığı anlamına gelmiyor. İnsanlar çevrelerinde dürüstlük ve etiğe önem veren insanlar arıyorlar. Etrafınızdaki insanları bu konularda motive edebilir misiniz?

Bu çalışmada öğrencilerin genç yaşlarına rağmen gördüğüm en iyi sunumlardan bazılarını yapabildiklerine şahit oldum. Yapay zekâ konusunda hala bir kafa karışıklığı var. Eğitim söz konusu olduğunda yapay zekâyı yasaklamak, engellemek veya bu konuda kurallar dayatmak istendiğini görüyoruz. Fakat bunu yapmak pek mümkün görünmüyor.

Gençler için şu anda önemli olan, karar alma aşamasında yaşanan karmaşayla başa çıkabilmeyi, güvenli bir alanda, onları seven ve onlara inanan yetişkinlerle birlikte öğrenebilmesi ve bu karmaşaya dahil olabilmeleridir. Bu şekilde güvenli bir ortamda başarısız olabilir ve bu araçlardan tekrar tekrar öğrenebilirsiniz.

Onlara bu yetkiyi verdiğinizde sahip oldukları farklı düşünceleri ve farklı fikirleri görmek heyecan verici olabilir.

Tanzanya Afrika denildiğinde zihninizde canlanan ne kadar görüntü, hayal, duygu varsa hepsinin bir araya toplandığı muhteşem zenginliklerle dolu bir ülke.

Afrika'da Bir
Huzur Adası:

Tanzania

Bekir Bilgili

anlyva

Tanzanya Afrika denildiğinde zihninizde canlanan ne kadar görünümlü, hayal, duygu varsa hepsinin bir araya toplandığı muhteşem zenginliklerle dolu bir ülke. Afrika'nın modern yüzünü de görebilirsiniz bu ülkede, hala avcı toplayıcı olarak yaşayan ve modernizmin bozucu etkisine uğramamış kabile hayatıyla insanın en saf halini de. Arusha'nın Klimanjero'ya yaslanan yükseltilerinde binbir çeşit çiçekten yayılan aromalarla insanı büyüleyen havanın letafetine kendinizi kaptrabilir, Darüsselam'da tropikal iklimin bahşettiği nimetlerin ortasında cenneti yaşayabilirsiniz. Asurlulardan kolonizasyon dönemlerine kadar önemli bir ticaret üssü olan Zanzibar, Kuzey Afrika'da Müslüman bir şehirdeymişsiniz hissi yaşatırken, bozulmamış doğası ile size en doğal halinizle bu dünyanın bir parçası olduğunuzu hatırlatır.

Belki sonda söylemem gerekenleri özetlediğim bir girizgâh oldu. Doğrusunu söylemek gerekirse Tanzanya'nın bende uyandırdığı hisleri bir gezi yazısına sığdırmam pek de kolay değil.

Tanzanya Tanganika ve Zanzibar'ın birleşmesiyle oluşan birleşik bir cumhuriyet. Kolonyal dönemde Tanzanya'da 19. yüzyılın sonlarına kadar Alman, I. Dünya savaşı sonrasında İngiliz hakimiyetine geçen ülkede Tanzanya anakarası Tan-

ganyika adıyla 1962'de, 1963 yılında da Zanzibar bağımsızlığını kazanmış. 1964'te iki ülke birleşme kararı almış ve Tanzanya adı da bu iki ülkenin baş hecelerinden oluşmuş.

ACILARLA DOLU BİR TARİH

Tanzanya Basra Körfezi ve Hint okyanusuna yakınlığı dolayısıyla sahra altı Afrika'da erken dönemde şehirleşmenin görüldüğü ender ülkelerden biri. İslam

dininin bölgede 8. yüzyıldan itibaren yayılmaya başlaması Tanzanya kıyılarının dünyaya kapalı bir bölge olmadığına da göstergesi. Buradaki şehirlerin kurulmasında Müslüman tüccarların önemli bir rolü olduğu aşikâr. İkinci milenyumun başlarında Swahili yerleşimleri, Afrika medeniyetlerini ve çevredeki kıyı kentlerini birbirine bağlayarak ticaretin gelişmesinde önemli rol üstlenmişler. İbn Batuta, Tanzanya'nın güney bölgesinde yer alan ve 1200 ile 1500 yılları arasında en parlak dönemini yaşayan Kilwa'nın dünyanın en müreffeh ve gelişmiş şehirlerinden biri olduğundan bahseder.

1498 yılında Vasco da Gama'nın Ümit Burnunu dolaşıp Tanzanya'ya gelmesiyle Avrupalılar ilk defa bu sahillere ayak basıyorlar. Portekizliler burada yaygın bir sömürge ağı kurmuşlar. Umman Sultanı Seyyid Said, bölgede gücünü artırarak Portekizlileri Ruvuma Nehrinin kuzeyine atmayı başarmış. 1840 yılında beşkenti Zanzibar'a taşıyan Sultan, hakimiyetini Tanganika gölüne kadar genişletmiş.

Arap egemenliği sonrasında 1880'lerden 1919'a kadar Alman sömürgesi olan topraklar, I. Dünya Savaşı'nın ardından İngiliz hakimiyetine geçti. İngiliz sömürge dönemi 1962'de anakarada, 1963 yılında ise Zanzibar'da sona ermiş.

Darüsselam'da bir otel

Darüsselam'ın havadan görünüşü

Birleşik bir Cumhuriyet olarak varlığını sürdüren Tanzania bugün Afrika'nın en istikrarlı ülkelerinden biri. Diğer Afrika ülkelerinde görülen kabileler arası savaşlar bu ülkede çoktan geride bırakılmış. Halkının yarısı Müslüman yarısı Hristiyan olan ülkede farklı gruplar saygı ve güvene dayalı bir toplumsal birlik oluşturabilmişler.

TANZANYA'NIN DÜNYAYA AÇILAN KAPISI: DARÜSSELAM

Tanzania seyahatimin ilk durağı olan Darüsselam önemli bir liman şehri ve bu ülkenin dünyaya açılan kapısı. Mzizima adında bir balıkçı kasabası üzerine kurulan şehir, Zanzibar Sultanı Seyyid Said'in oğlu Sultan Seyyid Macid'in 1862'de burayı imar edip bir de saray yaptırmasıyla önemi artmış ve Darüsselam adıyla anılmaya başlanmış.

Darüsselam, barış esenlik yurdu anlamına geliyor. Doğal limanı ile tarih boyunca önemli bir ticaret merkezi olan Darüsselam, 7 milyonu aşan nüfusuyla Doğu Afrika'nın en büyük şehri. 1974 yılında başkentin Dodomo'ya taşınma kararı alın-

masına rağmen Darüsselam öneminden bir şey kaybetmemiş. Hala ülkenin sanat, kültür, medya ve finans merkezi olmayı sürdürüyor. Dünya'nın en hızlı büyüyen şehirlerinden biri olan Darüsselam'da havaalanından inip şehrin içlerine doğru ilerlerken hummalı bir faaliyet dikkatini çekiyor. Şehir; altyapısıyla, ulaşım ağlarıyla, çok fonksiyonlu binalarıyla adeta yeniden inşa ediliyor. Barakaların yerini modern konutlar ve iş yerleri alırken, bu durum şehrin ekonomik ve sosyal hayatını da kökten dönüştürüyor. Bu dönüşümde Afrika'nın birçok önemli şehrinde olduğu gibi Çin başı çekiyor. Her yer Çinli firma ve markalarının istilasına altın. Belli ki Afrika'nın diğer ülkelerinde olduğu gibi Tanzania'da da yüzyıllardır kendilerini sömüren Batılılarla iş yapmaktansa farklı bir modelle ülkeye giren Çin'le ekonomik ilişkiler geliştirmek daha kazançlı görülüyor. Çin de sermaye ve insan kaynağının avantajıyla bu durumdan epeyce yararlanıyor. Tanzania gelişen ekonomisiyle başta Türkler olmak üzere yurtdışından

NASİBİNİ DENİZDE ARAYANLAR

Kahvaltımı yaptığım esnada okyanus kıyısında yüzlerce insanın telaşlı bir koşuşturmaca içerisinde toplandıklarını görüyorum. Daha önce belgesellerde gördüğüm, hiç planda olmayan bir manzara ile karşı karşıya kalmanın heyecanı ile hemen fotoğraf makinamı alıp yanlarına gidiyorum. Geceden küçük sandallarla denize bıraktıkları ağları büyük bir gayretle kıyıya doğru çeken insanların mücadelesine şahit olmak gerçekten heyecan verici. Ben de meraklı gözlerle bu insanların günlük hasılatını beklemeye koyuluyorum. Ağlar kıyıya çekildiğinde denizin sunduğu nimetlere şaşırılmamak elde değil. Bir deniz içerisinde bunca nimeti nasıl barındırır! İlk defa böyle bir manzara görüyorum. İsmi bile bilmediğim balıkların boyutları inanılmaz. Denizden çıkanları pay ettikten sonra, nasiplerine düşenin şükriyle, tuttıkları balıkları küfelerle doldurup pazarın yolunu tutuyorlar. Onların bu telaşına ortak olmak inanılmaz bir deneyimdi.

gelen yatırımcılar açısından büyük fırsatlar sunuyor.

Darüsselam, adıyla müsemma sakin ve huzurlu bir şehir. Yeni yapılan modern binaların arka sokaklarında hala yoksulluğun hüküm sürdüğü bu şehirde, insanlar gelecekte umutlu, huzur içerisinde hayatlarına devam ediyorlar. Darüsselam'ın nüfusunun büyük kısmı Müslümanlardan oluşuyor. Yerel inançlara sahip kabileler ve Hristiyanlar da önemli bir orana sahip. Herkesin birbirine çok saygılı olduğu bu

**T.C. Darüsselam
Büyükelçimiz Sayın Bekir
Gezer'i makamında ziyaret
ediyoruz. Kendisiyle
yaptığımız sohbette
büyükelçimiz, Tanzania ve
Darüsselam hakkında bilgi
ve tecrübelerini bizimle
paylaşıyor.**

şehirden kilise ve camilerin bazen yan yana olduğunu görmek ülkedeki barış iklimi hakkında önemli bir gösterge. Darüsselam'ın kültürel mirasında Araplar ve Hintliler belirleyici bir konumda olmuşlar. Arap ve Hint asıllı Müslümanlar günümüzde şehrin ekonomik ve kültürel hayatında önemli bir yere sahipler ancak büyük oranda kendi kültürlerinden kopuklar ve Tanzania'nın eklektik kültürünün bir parçası olmuşlar. Tanzania sömürge sonrası dönemde içerisinde çok sayıda Arapça kelime ihtiva eden Swahilice'yi resmi dil ilan etmiş. Arapça "Sahilliler" anlamına gelen Swahililerin dili "Swahilice", ortak dil olarak özenle korunuyor ve ulusal birliğin taşıyıcısı olarak saygı görüyor.

Darüsselam gezimin ana duraklarından biri değil. Arusha'ya geçmeden bir gün konakladığım bu şehirde gece saat 2'de hava alanından arkadaşlarım karşıyorlar beni ve konaklayacağım mekâna doğru yola çıkıyoruz. Ledge Hotel, Hint okyanusu kıyısında bungalovların doğaya uyumlu bir düzenle serpiştirildiği huzurlu bir otel. Otelin bahçesi bir arboretumu andırıyor. Tanzania'ya özgü inanılmaz çeşitlilikte ağaç ve bitki okyanusa doğru uzanan bahçede insanın içine ferahlık veren bir ahenkle etrafınızı

kuşatıyor. Bu bitki örtüsü altında böceklerin, kuşların ve diğer hayvanların büyük bir uyumla çıkardıkları seslerden oluşan doğal senfoniyle daha da büyülü hale geliyor gece.

Sabah erken saatlerde kahvaltı için restorana iniyorum. Otel kompleksinin ortasında geleneksel Afrika stilinde, çatısı sazlarla örülmüş, okyanustan gelen esintiyi hissetmeniz için dört bir tarafı açık bırakılmış hoş bir mekân burası. Bütün ihtişamıyla Hint okyanusu önünüzde uzanıyor. Denize doğru eğilmiş palmyelerin altında bembeyaz kumsallarıyla okyanusun cazibesine karşı koymak gerçekten güç.

Öğleden sonra Maarif Vakfı Tanzania Temsilcisi Cengiz Polat, Temsilcilik perso-

neli M. Taha Sırakaya ile birlikte T.C. Darüsselam Büyükelçimiz Sayın Bekir Gezer'i makamında ziyaret ediyoruz. Kendisiyle yaptığımız sohbette büyükelçimiz, Tanzania ve Darüsselam hakkında bilgi ve tecrübelerini bizimle paylaşıyor.

Darüsselam Tanzania'nın dünyayla bütünleştiği en önemli şehir olmasına karşılık Arusha ve Zanzibar'a kıyasla daha az turist çekiyor. Bununla birlikte safari meraklılarının tercih ettiği önemli destinasyonlardan biri. Kuzeyde yer alan Serengeti hayvan sayısı bakımından önemli ancak Darüsselam yakınlarındaki **Mikumi Ulusal Parkı** Serengeti'den daha fazla çeşitlilikte hayvanı gözlemleme imkânı sunuyor. Darüsselam'ın bir başka öne çıkan tarafı da Hint Okyanusu kıyısında kilometrelerce uzanan göz alıcı sahilleri. **Kipepeo** ve **Coco Beach** Darüsselam plajlarının en ünlüleri. Tanzania'ya gelmişken yerel ürünlerden almak isterseniz, alışveriş için en uygun nokta **Kariakoo Market**. Bu markette yerel kıyafetler, el yapımı hediye eşyalar yanında teknolojik ürünler de bulabilirsiniz. **Darüsselam Ulusal Müzesi** mutlaka görülmesi gereken yerlerden biri. Müzede Tanzania ve Tanzania'nın sömürge geçmişi hakkında bilgi veren çok sayıda belge ve obje sergileniyor.

YERYÜZÜNDEKİ CENNET: ARUSHA

Sabah erken bir saatte Arusha'ya doğru yola çıkmak üzere Maarif Vakfı temsilciliği şoförü Patrick beni otelimden alıyor. Bütün şehirde süren altyapı çalışmaları nedeniyle oluşan trafikte uçağı kaçırma endişesi yaşısam da ara yolları iyi bilen Patrick, beni tam zamanında havaalanına ulaştırmayı başarıyor. Küçük pervaneli bir uçakla bir saatlik bir yolculuğun ardından Arusha'ya ulaşıyorum. Uçaktan indiğimde ciğerlerime çektiğim havanın letafetiyle sarhoş oluyorum. **Büyük Rift Vadisi**'nin doğu kolunun doğu ucundaki Meru Dağı'nın eteklerinde bulunan Arusha, üzerinde bulunduğu yüksek platonun sağladığı avantajla yıl boyu serin bir iklime sahip.

Serengeti Milli Parkı, Ngorongoro Koruma Alanı, Manyara Gölü Milli Parkı, Olduvai Geçidi, Tarangire Milli Parkı, Ki-

Gran Melia Otel'in terasından Arusha

limanjaro Dağı ve **Meru Dağı** gibi dünyaca ünlü turizm destinasyonlarının kavşak noktasında olması Arusha'yı dünyanın her yerinden gelen doğa meraklılarının buluşma noktası haline getiriyor. Nitekim, ziyaretim esnasında şehirdeki turizm hareketliliği dikkatimi çekiyor. Mayıs sonu, haziran başları Serengeti'den Kenya'da bulunan Masai Mara'ya doğru yeryüzünün en büyük kara memeli göçünü izlemek için safari tutkunlarının Arusha'da toplandığı bilgisini alıyorum.

Arusha Tanzanya'da ziyaret ettiğim Darüsselam ve Zanzibar'a kıyasla hayalimdeki Afrika'yı daha çok yansıtan bir şehir. Çoğu bir kabileye mensup yerli Afrikalılar burada daha yoğun bir nüfusa sahip. Bununla birlikte şehir, Arap ve Hint melezli hatırı sayılır bir nüfus barındırıyor. Özellikle şehrin lüks mekanlarında çok sayıda beyaz Avrupalıya rastlamak mümkün. İklimi ve eşsiz doğası ile Arusha, Avrupalıların emeklilik hayallerine uygun bir ortam sunuyor. Büyük araziler içerisinde Başta İngilizler olmak üzere Batılılara ait çok sayıda malikane Arusha'nın yeşillikler içerisindeki yamaçlarında sıralanıyorlar.

20. yüzyıl başlarında Almanlar tarafından kolonilerini idare etmek maks-

dıyla kurulan Arusha, kıyı şehirlerine nazaran çok eski tarihlere uzanan bir geçmişe sahip değil. 1961 yılında Tanzanya'nın İngiltere'den bağımsızlığını kazandığı tarihe kadar, Alman ve İngiliz hakimiyetinde kalan şehirde hala yoğun bir misyonerlik faaliyeti devam ediyor. Şehirde çok sayıda yabancı okul eğitim veriyor ve Arusha'nın sosyo-ekonomik açıdan üst sınıfları bu okulları tercih ediyor. Türkiye Maarif Vakfı'nın eğitim faaliyetlerini yürüttüğü okul kompleksi de SOS adlı bir Alman vakfından devralınmış.

Arusha'nın çevresi özellikle doğa turizmi açısından son derece hareketli olsa da şehir oldukça sakin. Şehirde Afrika kültürünü yakından tanıma imkânı sunan önemli ziyaret noktaları bulunuyor. **The Arusha Cultural Heritage Center (Arusha Kültür Mirası Merkezi)** bunlardan biri. Aslında burası Afrika sembollerinden esinlenilerek tasarlanmış mimarisıyla özel bir sanat galerisi. Afrika'ya özgü çok sayıda özgün sanat eserine ev sahipliği yapan galeride çoğu burada üretilen ürünler satışa da sunuluyor. Müzede Afrika resim ve heykel sanatının en nadide ürünlerini görmek mümkün. Merkez kompleksinde çoğunlukla engelli sanatçılar için atölyeler

ARUSHA'DA BİR TÜRK YATIRIMCI

Daha önce Darüsselam büyükelçiliğinde promosyon eşyalarını gördüğüm Nyssa Baloon adlı firmanın tanıtımlarını Arusha'da da görüyorum. Nevşehirli olmam hasebiyle marka dikkatimi çekiyor. Çünkü "Nyssa" Nevşehir'in antik adı. Maarif okulları Arusha direktörümüz Ahmet Demir'le beraber randevu alıp gidiyoruz. Firma Sahibi Serdar Kahraman eşi Damla Hanım'la bizi karşılıyor. Serdar Bey ve Türkiye'deki ortakları, Kapadokya'da balon turizminde 30 yılı aşan tecrübelerini Arusha'ya taşımış. Yaklaşık 15 yıldır da Serengeti üzerinde balon safari düzenliyorlar. Bu alanda Tanzanya'nın önemli firmaları arasına girmeyi başarmışlar. Keyifli sohbetimizde birçok ortak dostumuz olduğunu fark ediyoruz. Serdar Bey, Tanzanya'nın Türk yatırımcılar için sunduğu avantajları uzun uzun anlatıyor. Başlangıçta ülke bürokrasisinin ağır işlemlerinden dolayı sıkıntılar yaşansa da bir kere ülkeye yerleştikten sonra Tanzanya'nın özellikle Turizm konusunda dünyanın en kazançlı ülkelerinden biri olduğunu söylüyor.

tahsis edilmiş ve bu atölyelerde merkezde sergilenen eserlerin yapım sürecini yakından görebilmek mümkün.

Afrika resim ve heykel sanatının modern Batı sanatı üzerinde ne denli etkili olduğu hakkında bir bilgiye sahipseniz bu müzede bulunmak gerçekten büyük bir şans. Gauguin, Picasso, Brancusi, Kirchner gibi birçok sanatçı Afrika sanatındaki modernizmin bozucu etkisine uğramamış derinliğin peşine düşmüşlerdi. Zira Afrika heykelleri ve maskları, doğal biçimleri oldukları gibi taklit etmeden yoğun bir kitle ve varlık duygusuyla modern dönem sanatçıları şaşırtabilmiş ve onlara bir çıkış yolu gösterebilmişti.

Müzedeki heykel ve masklar, bazen tek bir objeyi yansıtırken, bazı eserler son derece komplike bir işçilikle Tanzania doğası ve tarihi hakkında canlandırmalara odaklanıyor. Köle ticaretini tasvir eden eserlerden tutun da yeryüzünün en büyük memeli hareketliliği olan Büyük Göç'e kadar pek çok olay etkileyici bir estetik duyarlılıkla ahşaba işlenmiş. Makonde kabilesiyle özdeşleştirildiği için **"Makonde Carving"** adı verilen ve usta çırak ilişkisiyle öğrenilen, çoğunlukla abanoz gibi sert ahşap malzemenin kullanıldığı bu heykel yontma işine zanaat demek biraz zor. Çünkü basit takli-

Büyük Göç, Serengeti Milli Parkı

din ötesine geçen, her sanatçının özgün yorumunu yansıtan bir estetik anlayış var bu tasvirlerde. Makonde sanatçılarından biri olan Shooddy Muhammed'le bir esere hayat verirken sohbet ediyoruz. 15 yıldır heykel oymacılığıyla uğraşan Muhammed, bu sanatı büyüklerinden öğrenmiş. Afrika'da sanat günlük uğraşlardan biri ve genellikle kuşaktan kuşağa aktarılarak öğreniliyor. İbadetlerinde, ritüellerinde, günlük yaşamlarında, maskların ve heykellerin önemi

bir yeri var. Shooddy Muhammed'in elinde bu sert ahşap kütlelerin mükemmel sanat eserlerine dönüşümünü kısa bir süre de olsa hayranlıkla izliyorum.

Merkezin bahçesinde otantik giysileriyle **Masai Kabilesi** üyeleri gün boyu şarkılar söyleyip geleneksel danslarını icra ediyorlar. Bu insanların harika bir müzik yetenekleri ve ritim duyguları var. Şarkılar ve dans eşliğinde Arusha Kültür Mirası Merkezi'nden ayrılıyorum.

Arusha kent merkezinde ziyaret edilebilecek çok fazla tarihi eser bulunmuyor. Bu şehir daha ziyade çevresinde bulunan doğal zenginliklerle anılıyor. Arusha'ya en yakın millî park Arusha Millî Parkı. Ancak turistler daha çok Ngorongoro kraterine ve Serengeti düzlüklerine ulaşmak için Arusha'yı tercih ediyorlar.

Şehirde ziyaret edilebilecek ilginç yerlerden biri de Masai Pazarı. Oldukça renkli ve hareketli bu pazar bizdeki tarihi kapalıçarşıların tenekeden yapılmış versiyonu gibi. Pazarda kıyafetler, her türden yerel

Müzedeki heykel ve masklar, bazen tek bir objeyi yansıtırken, bazı eserler son derece komplike bir işçilikle Tanzania doğası ve tarihi hakkında canlandırmalara odaklanıyor.

Merkezin bahçesinde otantik giysileriyle Masai Kabilesi üyeleri gün boyu şarkılar söyleyip geleneksel danslarını icra ediyorlar.

Arusha Kültür Mirası Merkezi önünde bir Masai Kabilesi üyesi

Makonde sanatçılarından biri olan Shooddy Muhammed'le bir esere hayat verirken sohbet ediyoruz. 15 yıldır heykel oymacılığıyla uğraşan Muhammed, bu sanatı büyüklerinden öğrenmiş. Shooddy Muhammed'in elinde bu sert ahşap kütlelerin mükemmel sanat eserlerine dönüşümünü kısa bir süre de olsa hayranlıkla izliyorum.

hediyelik eşya bulmak mümkün. Pazar çevresinde kentin önemli ulaşım aracı olan ve burada “daladala” denilen minibüslerin bolluğu dikkat çekiyor. Dala 5 şilin dememiş. Minibüsün ücreti de 10 şilin olduğundan, halk minibüslere daladala adını vermiş. Günümüzde fiyatlar artsa da daladala bu ulaşım araçlarının adı olarak kalmış.

Arusha'da oteller aynı zamanda son yılların moda deyişle “deneyim” de pazarlıyorlar. Büyük araziler içerisinde, kahve plantasyonlarında kahve hasadına katılabilir, sabahları kendi yiyeceğiniz yumurtaları yine kendiniz toplayabilirsiniz.

Gran Melia Otel'in terasında günbatımında akşam yemeği yerken, Arusha'dan sabah erken saatlerde ayrılacak olmanın hüznüyle Maru Dağı'na doğru yeşilin her tonuyla bezenmiş eşsiz manzaraya bırakıyorum kendimi.

ZAMAN DIŞI BİR MASAL DİYARI: ZANZİBAR

Arusha'dan 12 kişilik küçük pervaneli bir uçakla 1 saatlik bir yolculuğun ardından Zanzibar'a ulaşıyorum. Tanzanya'da yurtiçi seferlerde sıklıkla kullanılan küçük uçaklar, ürkütücü olsa da alçaktan uçmaları sebebiyle, Tanzanya topoğrafyasını havadan

görmek açısından avantajlı. Darüsselam'a 35 km. uzaklıktaki Zanzibar'a Darüsselam'dan feribotla ulaşmak da mümkün.

İç işlerinde özerk bir yönetime sahip Zanzibar'ın ekonomisi baharat üretimi ve turizme dayalı. Buram buram tarih kokan dar sokakları, turkuaz rengi muhteşem denizi ile her yıl ziyaretçi akınına uğruyor. Nüfus yoğunluğu Unguja Adasında toplansa da Zanzibar toplam 54 adadan oluşan bir takımada ülkesi. Anakaradan farklı olarak çok eski tarihlerde yerleşime açılan adada İslam dini de oldukça erken dönemlerde yayılmaya başlamış. Adanın güney kısmında yer alan Dimbani köyündeki Kizimkazi Mescidi, Doğu Afrika'daki ilk mescit olup; 1107'de Şeyh Said bin Abi Amran tarafından Şirazlı yerleşimcilere yaptırılmış. Doğu Afrika'nın bu en eski mescidinin çevresinde cihat için gelmiş seyyidlerin kabirleri bulunuyor.

Zanzibar'ın insanlığa bıraktığı en önemli kültürel miraslardan biri “Swahili” dili. Tanzanya, Kenya, Uganda ve Afrika Birliği'nin millî dili olan Swahiliyi, ilk kez adaya gelen Afrikalılar ada yerlileri ile iletişim kurmak için kullanmışlar. Sahil halkının dili anlamına gelen Swahili, Bantu dilleri ile Arapçanın karışımından oluşuyor.

Zanzibar sokaklarında okuldan dönen kız çocuklar

TAŞ ŞEHİR (STONE TOWN)

Tarihi Zanzibar Stone Town olarak adlandırılıyor ve UNESCO Dünya Kültür Mirası listesinde yer alıyor. Stone Town ismi adanın doğal yapısında bulunan mercan kayasından geliyor çünkü pek çok ev bu mercan taşları kullanılarak inşa edilmiş. Taş Şehir'de 1830 ile 1873 yılları arasında yaklaşık 600 bin kişinin köle ticaretinin yapıldığı alan içinde döneme ait köle zindanları ve zincirlenmiş dört kişiyi gösteren taş bir anıt mevcut. Ayrıca 1873 yılında köleliğin kaldırılmasından sonra köle ticaretinin yapıldığı alana inşa edilen Anglikan İsa Kilisesi buraya gelen turistler tarafından da ziyaret edilebiliyor.

Darajani Market, Zanzibar'ın en hareketli noktalarından biri. Giyimden meyve sebzeye her türlü ihtiyacınızı karşılayabileceğiniz pazar, oldukça geniş bir alana yayılıyor. Adanın sıcaklığı ve nemi bir araya gelince açıkta balıkların kokusu alışık olmayanları rahatsız edebilir.

Zanzibar'da görülmesi gereken eserlerden biri de 17. yüzyılda Umman Sultanlığı

tarafından Portekizlilerin kolonyal saldırılarına karşı savunma amacıyla yapılan Old Fort (Eski Kale). Kalenin sur içi alanı günümüzde çeşitli sanatsal aktiviteler, geleneksel el yapımı ürünlerin sergi ve satışı için kullanılıyor. Günün her saati müzik gruplarını, resim ve heykel sanatçıların sanatlarını icra ederken izlemek mümkün.

Adanın merkezi Stone Town'ın labirenti andıran ara sokaklarında gezinirken en dikkat çeken detaylardan biri evlerin kapısı. "Zanzibar kapısı" olarak ün salan bu işlemeli

Zanzibar'da sokakta resim yapan bir ressam

kapılar, eskiden evlerin inşasından önce seçilmiş. Çoğu Hint kültürünün birer parçası olsa da bazı kapıların üzerine bereket getirsin diye Kur'an-ı Kerim'den ayetler işlenmiş. Ayetlerin etrafı denizin yükselen dalgaları gibi desenlerle zenginleştirilirken, varlıklı ailelerin kapılarına sığla ağacı ya da hurma ağacı gibi figürlerin eklenmesi eski bir gelenek.

PRISON ISLAND

Daha önce de söylediğim gibi Zanzibar 54 adadan oluşan bir eyalet. Hint okyanusunun en güzel adaları Zanzibar takımada- larını oluşturuyor. Doğaldır ki bu adaların her birini ziyaret etmek kısa seyahatim süresinde mümkün değil. Bir seçim yapmak zorundayız. Tarihi önemi dolayısıyla Prison Island'a gitmeye karar veriyoruz. Bunun için Zanzibar'da kaldığım Tembo Otelin hemen önünde bulunan teknelerden biriyle anlaşıyoruz. Dalgalara bata çıka yarım saatlik bir yolculuğun ardından adaya ulaşıyoruz. Adada bir zamanlar hapisane olarak kullanılan binalar bugün kafe ve adanın tarihiyle ilgili arşiv ve objelerin sergilendiği mekanlara dönüşmüş. Adadaki binalar hapisane olarak inşa edilse de sonraki

dönemlerde kölelerin toplandığı merkez olarak kullanılmaya başlanmış. Şimdilerde doğası ve hayvan çeşitliliği ile de dikkat çeken adanın keyfini 19. yüzyılda Seyşeller'den Sultan'a hediye olarak gönderilen Dev Aldabra Kaplumbağaları çıkarıyor.

SAND BANK (KUM ADASI)

Zanzibar'ın çevresinde irili ufaklı birçok ada bulunuyor. Bu adaların en ilgi çekici olanlarından biri Sand Bank. Ada Turkuaz renkli denizin ortasında bembeyaz kumlardan oluşuyor ve denize girmek isteyenler için tercih edilen bir rotasyon. Ancak günün her saati adaya gidemez, gitseniz de adayı bulamazsınız. Çünkü Ada bir saatten sonra gelgitte birlikte kayboluyor ve tekrar ortaya çıkıyor. Adaya ulaşmak için Zanzibar'dan

19. Yüzyılda Seyşeller'den Sultan'a hediye olarak gönderilen Dev Aldabra Kaplumbağalar

Tanzanya'nın Büyülü Mavi Taşı: Tanzanit

Tanzanit, yalnızca Kilimanjaro Dağı yakınında küçük bir bölgeden çıkarılabilen mavi rengiyle büyüleyen değerli bir taş. Bu değerli taş, keşfinden bu yana büyük bir popülerlik ve önem kazanmış, zarafet ve lüksün sembolü haline gelmiş.

1967'de Masai Kabilesinden Ali Juu-yawatu tarafından Tanzanya'nın Arusha yakınlarındaki Mererani Tepeleri'nde keşfedilen taş, ünlü Amerikan mücevher şirketi olan Tiffany & Co.'nun potansiyelini fark etmesiyle küresel pazarda giderek değerlendirilmiş. Zanzibar'da taşın madenden çıkarılma aşamasından mücevhere dönüşme aşamalarının görsel olarak anlatıldığı müzesi bile var. Zanzibar'ın en büyük Tanzanit mağazalarından biri olan Johori Treasures'in sahibi Muhammet Kaşif'i bu değerli taş hakkında konuşmak için ziyaret ettik.

Muhammet Kaşif Hint asıllı bir Zanzibarlı ve Zanzibar'da tanzanit ticaretiyle meşgul oluyor. Arusha'daki maden yataklarından başlayarak taşın işlenip mücevhere dönüşme sürecini ondan dinliyoruz.

Muhammet Kaşif, tanzanitin elmadan daha değerli bir maden olduğunu iddia ediyor. Küresel pazarda elmadan daha az değerli olmasını ise dünyada sadece Kilimanjaro'nun yakınlarında küçük bir alandan çıkarılabilmesine bu nedenle de piyasasının oluşmamasına bağlıyor. Taşa özellikle Almanlar ve Çinlilerin büyük ilgi gösterdiklerinden bahsediyor. Taşın tanındıkça değerinin daha da artacağına inanıyor.

tekne kiralamanız gerekiyor. Biz de öyle yapıyoruz. Küçük bir tekneyle (aslında motorlu kayak demek daha doğru olur) Hint Okyanusunun dalgalarına çarpa çarpa yaklaşık yarım saatlik bir yolculuğun ardından adaya ulaşıyoruz. Cam gibi suyun çevrelediği adada manzara gerçekten muhteşem. Yaklaşık iki saat boyunca denizin keyfini çıkardıktan sonra adadan ayrılıyor.

BAHARAT BAHÇESİ

Zanzibar'a gelmişken onlarca baharat bahçesinden birini görmeden dönmek olmaz. Bu amaçla bir aile çiftliğini ziyaret ediyoruz. Bizi güler yüzüyle Türklere aşina olan ve bu nedenle kendisini "Hacı Abi" olarak tanıtan Hacı Abdullah karşıyor. Çiftlikteki onlarca baharat ve meyve hakkında tek tek bilgi veriyor. Bahçeyi dolaşırken Zanzibar'ın harikulade lezzetli meyvelerini dalından yeme imkânı da buluyoruz. Bahçenin girişinde burada yetiştirilen meyve ve baharatların hem saf halini hem de bunlardan üretilen

Türklere aşina olan ve bu nedenle kendisini "Hacı Abi" olarak tanıtan Hacı Abdullah, çiftlikteki onlarca baharat ve meyve hakkında bizi bilgilendiriyor

sabun, ilaç, krem gibi kozmetik ürünleri satın alabiliyorsunuz.

ALİŞVERİŞ

Zanzibar göz alıcı otantik ürünlerin sergilendiği bir açık hava müzesi aynı zamanda. Bu ürünler öyle alelade turistik eşyalar değiller. Özellikle resme meraklıysanız, aldığınız tablonun bir sanat eseri olduğuna emin olabilirsiniz. Bu resimlerde inanılmaz bir derinlik var ve bu eserlerin sokak sanatçıları tarafından yapıldığını asla anlayamazsınız. Afrika insanının günlük yaşamından Afrika yaban hayatına kadar birçok konu, bazen gerçekçi bazen soyutlamalarla tuvale aktarılmış. Bu resimlerde kadın yüzleri önemli bir figür olarak kullanılıyor. Resimlerde Afrikalı kadın yüzü Afrikalı gururunun bir sembolü gibi güçlü karakterler olarak resmediliyor. Resmin dışında, takılar, çantalar, farklı renk ve türde kumaşlar, deriden yapılan el işi ürünler, ahşap oymalar dikkat çekiyor.

Zanzibar sokaklarında bir çocuk

Alışveriş yaparken mutlaka pazarlık yapmanızı öneriyorum. Zanzibar'da pazarlık yadrganan bir alışkanlık değil. Anlaşamadığınız takdirde en son satıcı "siz ne öneriyorsunuz?" diyerek sizin fiyat teklifinde bulunmanızı istiyor. Bu durumda ortak bir noktada buluşmanız ihtimal dahilinde.

Zanzibar'da görülmesi gereken o kadar çok yer var ki hepsini anlatmak yazımın sınırlarını zorlar. Stontown'daki Tanzanit Müzesini, bugün müze haline getirilen, Fredy Mercury'nin kişisel eşyaları ve Zanzibar'daki hayatından fotoğraflarının sergilendiği -doğduğu- evi ziyaret edebilirsiniz. **Mangrove Lagoon** (Mangrov Lagünü) ve dev Baobab ağacı da görebileceğiniz güzellikler arasında. Gelgit etkisinde kalan tropik bölge Zanzibar'ı çevrelediğinden mangrov bitkilerine Zanzibar'ın her yerinde rastlayabilirsiniz.

Tanzanya gezimin her durağında bana çok yardımcı olan Türkiye Maarif Vakfı Ülke Temsilcimiz Cengiz Polat'a, temsilcilik personeli M. Talha Sirakaya'ya ve diğer dostlara çok teşekkür ediyorum.

Zanzibar'ın kırmızı deniz yıldızlarının dışında yalnızca Zanzibar'da bulunan kırmızı maymunları (Red Colobus Monkey) da var. Kırmızı maymunları görmek için en güzel yer ise **Jozani Ormanı**.

Zanzibar seyahati bende derin izler bıraktı. Yaşamın bu kadar sade ve bir o kadar da renkli olabildiği bir yeryüzü parçası hayal edemezdim. Sokaklarında dolaşırken adeta zamanın dışına çıkıyorsunuz. Etrafınızda sürekli gülümseyen, yetinmeyi bilen insanlar. Daracık sokaklarında sakin ve huzurlu bir dinginliğin hüküm sürdüğü bu ada, modern dünyanın bunaltıcı karmaşasından kaçıp, kendinizi dinlemeniz için böyle tarihte asılı kalmış gibi sizi bekliyor.

Yarın sabah uçağım var, Zanzibar'da bu son akşamımı deniz kıyısında günbatımını izleyerek geçirmek istiyorum. Kumsalda koşuşturan çocuklar, sandalcıların telaşı arasında batıyor güneş.

Zanzibar'ın Güçlü Sesi

SİTİ AMİNA

“Müzik benim için her şey. Beni iyileştiriyor, hayatın zorluklarını aşmama yardım ediyor.”

Zanzibar'da bulunduğum sırada Zanzibar'ın ünlü sanatçılarından Siti Amina'nın Maarif okullarına ziyarette bulunacağı haberini alıyorum. Bu fırsatı değerlendirip kendisiyle röportaj yapabilmek için ben de okulun yolunu tutuyorum. Amina'nın en önemli temsilcilerinden olduğu, pek çok kültürle harmanlanmış, Zanzibar'a özgü bir sentezi yansıtan bu ilginç tarz, Taarab adıyla anılıyor. Uduyla geldiği okulda çocuklarla birlikte Swahili dilinde söylediği şarkıları anlamasam da bir halkın en derin duygularını ifade ettiğini hissedebiliyorum. Okuldaki çocukların coşkuyla Amina'ya eşlik etmesi bu kanımı güçlendiriyor.

Taarab notalarını modern türlerle harmanlayarak kendine özgü bir tarz yakalayan Siti Amina, müziğini besleyen zengin köklerin farkında, güçlü bir kadın sanatçı portresi çiziyor. Kendisiyle yaptığım kısa söyleşi, aynı zamanda Zanzibar kültürü hakkında da önemli değerlendirmeler içeriyor.

Zanzibar'da doğmuş, Zanzibar'da yaşayan bir sanatçı olarak Zanzibar kültürünü nasıl tanımlıyorsunuz?

Zanzibar kültürü, birçok kültürün harmanlanmasıyla oluşmuş gerçekten benzersiz bir kültürdür. Zanzibar kültürünün en önemli özelliği bütün bu farklılıkları bir

araya getirip ondan güzel, eşsiz ve zarif bir harmoni ortaya çıkarabilmiş olmasıdır.

Bu yönüyle biraz İstanbul gibi sanki?

Evet gerçekten de öyle. Tıpkı İstanbul gibi çok farklı kültür ve medeniyetten izleri bir potada birleştirebilmiş bir dokusu var Zanzibar'ın da.

Sanatınızdan bahsedecek olursak, klasik bir soru belki ama müziğe ilginiz nasıl başladı?

Müzik benim için hayatın ta kendisi, damarlarımda, melodiler dolaşüyor. Müzik benim için her şey. Beni iyileştiriyor, hayatın zorluklarını aşmama yardım ediyor. Zaten

Siti Amina'nın Swahili dilinde söylediği şarkıları anlamasam da bir halkın en derin duygularını ifade ettiğini hissedebiliyorum. Okuldaki çocukların coşkusuyla Amina'ya eşlik etmesi bu kanımı güçlendiriyor.

Doğu Afrika'da medeniyetin ortaya çıktığı en eski yerleşim alanıdır. Doğu Afrika'da ilk televizyon, ilk tiyatro Zanzibar'da kurulmuştur. Bize düşense bu yetenekleri desteklemek ve Zanzibar sanatının gelişmesine elimizden geldiğince katkı sağlamak.

Yaptığınız müziğin tam olarak türü nedir?
Zanzibar'a özgü bu müziğin adı Taarab. Aslına bakarsanız Zanzibar'ın bütün kültürel zenginliğini yansıtan bir müzik türü.

Anladığım kadarıyla şarkılarınızın sözlerini siz yazıyorsunuz? Ne anlatıyor bu şarkılar?

Şarkılarımın çoğunda kadının toplumsal konumuna değiniyorum. Bir kadın olarak kendi kültürümde müzik yapmam, hayallerimi gerçekleştirebilmem kolay değildi. Bu nedenle kadınları yüreklendirmeye onları desteklemeye adadım kendimi ve şarkılarımla bunu dile getirdim. Şarkılarım, aşağılanmaya boyun eğmemeyi, iyileşmeyi, güçlü durmayı, hayallerinize ulaşmak için vazgeçmemeyi telkin ediyor insanlara. Yeni yeni, ben de iyileştikçe aşk şarkıları da yazmaya başladım.

müzik dokunduğu her şeyi iyileştirir, güzelleştirir. Müzikle, derdlerinizden uzaklaşabilirsiniz. Birisi bana müziğe ne zaman ilgi duymaya başladınız diye sorduğunda, “anne rahminde” diye cevap veriyorum. Bütün aile fertlerim müziği çok sevse de ailemde hiç müzisyen yoktu. Aynı zamanda bir siyasetçi olan dedem şiirler yazardı. Halalarım evde sürekli şarkı söylerlerdi. Sanırım bunlar beni etkiledi. Daha sonra kuzenimin teşvikiyle profesyonel anlamda müzikle ilgilenmeye başladım.

Zanzibar'da insanların genel olarak sanatın bütün dallarında özellikle resim ve müzikte çok yetenekli olduklarını gözlemle-

dim. Bunun sebebi nedir sizce?

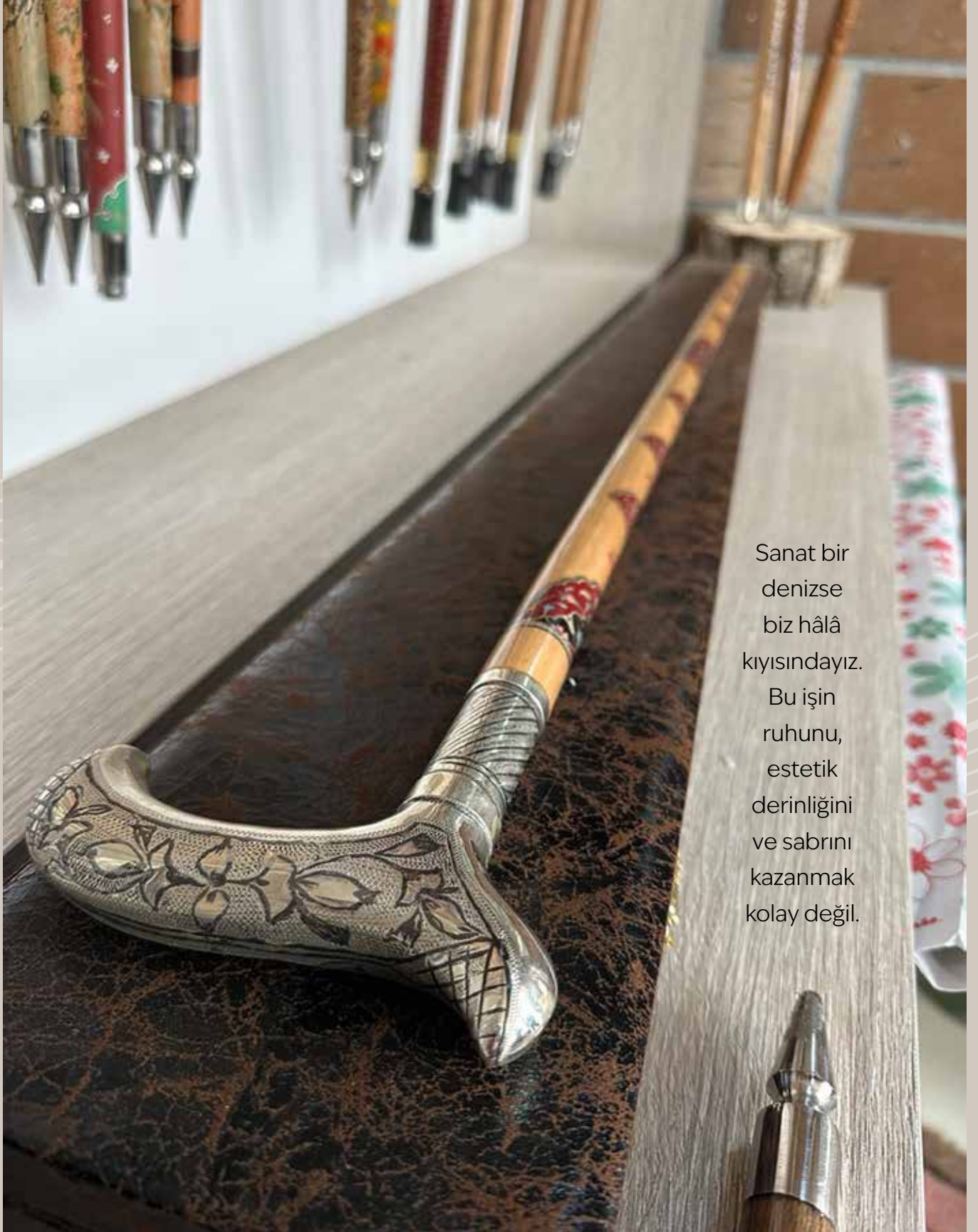
Gerçekten de Zanzibarlılar çok yetenekli insanlardır. Dışarıdan gelen insanların çoğu Zanzibarlıların iyi ve çok yetenekli insanlar olduklarını söylerler. Bence bu durum Zanzibar'ın uzun yıllar bir başkent olarak Doğu Afrika'nın ticaret merkezi olmasıyla yakından alakalı. Dünyanın farklı bölgelerinden gelen, göçmenlerin, tüccarların, sanatçıların buluşma yeri olmuş Zanzibar. Böylece farklı kültürlerin birbirini beslediği bir zenginlik ortaya çıkmış. Zanzibarlılar, ticarete ve sanatta olduğu kadar sporda da çok başarılıdırlar. Albümleri Columbia Record gibi dünyaca ünlü firmalardan çıkan birçok sanatçı yetişmiştir Zanzibar'da. Zanzibar

Abdurrahman Usta'dan Refa Usta'ya **Bir Ceviz Ağacının Serencamı**

Eğitimin
sözle değil, eylemle aktarıldığı;
bilginin, becerinin ve görgünün usta ellerden
çıraklara geçtiği kadim bir öğrenme biçimi: usta-çırak ilişkisi.
“Elverenler” ustalığın bilgiyle, emeğin sabırla harmanlandığı usta-
çırak geleneğini odağına alıyor. Zanaatın ve sanatın, bir kuşaktan diğerine
aktarım sürecini görünür kılmak, yaygın eğitimin bu önemli ama göz ardı edilen
alanına dikkat çekmek amacıyla hazırladığımız bu bölümde, okurlarımızı
kültürel mirasın yaşama nasıl taşındığına tanıklık etmeye; üretimin değerini,
emeğin inceliğini ve geleneğin sürekliliğini yeniden düşünmeye davet
ediyoruz. Türkiye'nin kadim şehirlerinden birinde, Ahlat'ta,
bastonculuk mesleği üzerine sohbetimize
başlıyoruz.

Dr. Firdevs Kapusızoğlu

Sanat bir
denizse
biz hâlâ
kıyısındayız.
Bu işin
ruhunu,
estetik
derinliğini
ve sabrını
kazanmak
kolay değil.

Refa Usta dilerseniz mesleğe nasıl başladığınız hakkında konuşalım önce. Babanızdan aşına olduğunuzu biliyoruz ama detaylarını da öğrenmek isteriz.

Bastonculuk bizim aile mesleğimiz. Çıraklık ve kalfalık dönemlerimizi babamızın yanında, bu atölyede geçirdik. Babam aslında marangozlukla başlamıştı; ceviz ağacından mobilyalar yapardı. Bir dönem baston üretimiyle de ilgilenmeye başladı. O zamanlar bastonun pazarı da oldukça iyiydi. Bir süre mobilyacılıkla bastonculuğu birlikte yürüttük. Ancak zamanla baston sanatına daha çok yöneldik ve diğer işleri bırakarak tamamen bu alana odaklandık. Yaklaşık 40 yıldır bu atölyede baston üretimine, yani bir anlamda bu geleneksel sanatın yaşatılmasına hizmet ediyoruz.

Baston kimileri için üçüncü bir ayak, kimileri içinse stili yansıtan bir aksesuar. Sizin için baston ne anlam ifade ediyor?

Baston, tarih boyunca farklı anlamlar kazanmış bir nesne. Kimi zaman yaşlılar için bir destek aracı, kimi zaman ise giyim kuşamı tamamlayan zarif bir aksesuar oldu. Pek çok kültürde asaletin ve otoritenin bir sembolü olarak görüldü. Zamanla bulundukları toplumların ruhunu, değerlerini yansıtan geleneksel el sanatlarına dönüştü.

Biz de bu gelenekten ilham alarak, günümüz insanının hem estetik beğenisine hem de ruhuna hitap eden tasarımlar üretmeye çalışıyoruz. Mesleğe başladığımızda baston üretimi yaklaşık 35 modelle sınırlıydı. Ancak 40 yıllık emek ve arayışlarımız sonucunda bugün 100'ün üzerinde özgün model geliştirdik. Klasik tasarımların yanı sıra hayvan figürleriyle süslenmiş bastonlar, kemikten yapılmış özel üretimler de koleksiyonumuzda yer alıyor.

Ahlat bastonlarının en belirgin özelliklerinden biri, ceviz ağacı ile manda, koç ile sığır boynuzunun ustalıklarla işlenmesidir. Ceviz ağacı ve boynuz, tarih boyunca hem dayanıklılıkları hem de estetik görünümleleri nedeniyle farklı alanlarda tercih edilmiştir. Kemik; hijyenik yapısıyla dikkat çeker; mikrop barındırmaz, insan vücuduna te-

İnanıyorum ki, bu tür el sanatları sadece işlevsel ürünler üretmekten ibaret değildir; aynı zamanda bir medeniyetin izlerini taşıyan kültürel belge niteliğindedir.

masında kan dolaşımını hızlandırıcı etkisi olduğuna inanılır. Bu sebeplerle geçmişte tespih, tarak ve saray süslemelerinde sıkça kullanılmıştır. Biz de bu geleneği yaşatıyor, malzeme seçiminde atalarımızın izinden gidiyoruz.

Üretimimizde ceviz ağacı temel malzeme olarak öne çıkıyor. Bitlis'in Hizan ilçesindeki 500 yılı aşkın yaştaki ceviz ağaçlarından elde edilen "kök ceviz" çok kıymetlidir. Özel tasarım bastonlarımızı çoğunlukla 1000 yıllık ceviz ağaçlarından üretiyoruz. Örneğin kılıçlı ya da tezhip sanatlı

Bir usta, sadece babasından ya da kendi ustasından öğrendiğiyle yetiniyorsa, bu yaptığı iş zanaattır. Ama eğer o bilgiye kendi yorumunu katıyor, tasarımlarını geliştiriyor, çeşitliliği artırıyor ve işini güzelleştiriyorsa, işte o noktada zanaat sanata dönüşür.

Üretiminizi sadece bir zanaat olarak değil, aynı zamanda kültürel bir anlatım biçimi olarak da sürdürüyor, bastonlara tezhip ve ebru gibi geleneksel sanat unsurlarını da dahil ediyorsunuz. Bu bakış açısı size mi ait, yoksa babanızdan devraldığınız bir yaklaşım mı?

Babamdan devraldığım bastonculuk, elbette sağlam bir zanaatkârlık temeline dayanıyordu. Fakat zamanla bu mesleğe kendi yorumumu da katmam gerektiğini fark ettim. Bastonu yalnızca bir araç değil, aynı zamanda kültürel bir anlatım aracı olarak görmeye başladım. Tezhip, ebru ve geleneksel desenleri bastonlara entegre etme fikri bu anlayıştan doğdu. Çünkü inanıyorum ki, bu tür el sanatları sadece işlevsel ürünler üretmekten ibaret değildir; aynı zamanda bir medeniyetin izlerini taşıyan kültürel belge niteliğindedir.

Bir usta, sadece babasından ya da kendi ustasından öğrendiğiyle yetiniyorsa, bu yaptığı iş zanaattır. Ama eğer o bilgiye kendi yorumunu katıyor, tasarımlarını geliştiriyor, çeşitliliği artırıyor ve işini güzelleştiriyorsa, işte o noktada zanaat sanata dönüşür. Bizim yaptığımız da tam olarak budur: sanat.

bastonlarımız, bu çok özel ağaçlarla ve geleneksel yöntemlerle hazırlanıyor. Tezhip uygulamalarında, bu alanda uzmanlaşmış bir akademisyen olan Meryem Uguz Kaplan hocamızla birlikte çalışıyoruz. Bununla birlikte oyma ya da yakma tekniklerinden yararlanıyoruz. Böylece her baston hem işlevselliği olan bir araç hem de kültürel bir sanat eseri niteliği kazanıyor.

Bastonlarınız yurt içi ve yurt dışındaki önemli kişi ve kurumlara da ulaşıyor. Bunu nasıl başardınız?

Geleneksel tekniklerle bastonlara özgün bir ruh kazandırıyoruz. Yıllar içinde yurt içi ve yurt dışındaki birçok fuara katılarak hem kendimizi geliştirme hem de pazarlama alanımızı genişletme fırsatı bulduk. Bu

fuarlar sayesinde bastonlarımız, sadece bireysel müşterilere değil, aynı zamanda devlet kurumlarına ve önemli şahsiyetlere de ulaşmaya başladı.

Bugün Kültür ve Turizm Bakanlığı, Millî Savunma Bakanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı ve Roketsan gibi pek çok kurumdan özel siparişler alıyoruz. Özellikle kılıçlı bastonlarımız büyük ilgi görüyor. Bu bastonlar, yabancı devlet misafirlerine hediye olarak sunuluyor. Bu da bizim için hem büyük bir onur hem de sanatımızın verilen değerın göstergesi. Bastona verdiğimiz emeğin, sadakatin ve estetik duyarlılığın karşılık bulduğunu görmek bizleri gururlandırıyor. Bugün geldiğimiz noktada, sadece Türkiye’de değil, Orta Doğu’dan Avrupa’ya kadar birçok ülkeye bastonlarımızı ulaştırıyoruz.

Bu yaklaşım bizim için bir seçenek değil, bir zorunluluktur. Hem bu sanatın nesilden nesile aktarılması hem de kendi hayatımızı sürdürebilmemiz için sürekli üretmek, yenilik katmak zorundayız. Çünkü sanatta yeni tasarımların, farklı modellerin üretimi durduğu anda, o sanat formu da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Sanatın kendisi gibi sanatkârı da durağanlığı kaldıramaz. Pazarın içinde var olabilmek, rekabette ayakta kalmak ve sanatımıza değer katmak için bu dinamizmi korumak şart.

Bu uğurda büyük emek ve çaba harcadık. Sadece kendimiz için değil, baston sanatının geleceği için de çalışıyoruz. Bu bir anlamda tarihi bir sorumluluk. Bizden önce Ahlat'ta 15 atölye vardı; ne yazık ki bu atölyelerin çoğu çirak yetiştirmede için kapandı. Bugün bu alanda çalışan çok az kişi kaldı, çoğu da yalnız başına üretim yapıyor. Bizse hem üretimimizi sürdürüyor hem de bu sanatı yaşatacak yeni ustalar yetiştirmeye gayret ediyoruz.

Tarihi motifleri bastonlarınıza taşıırken nasıl bir yol izliyorsunuz?

Ahlat bastonları, eskiden beş temel form ve sade gövdelerden oluşurdu. Biz, Selçuklu mezar taşları, Bitlis Şerefiye Camii, kümbetler ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde yapılan motif araştırmaları gibi pek çok kaynaktan ilham alarak bu geleneği zenginleştirdik: baklava, yılan, geometrik geçmeler ve bitkisel süslemeler... Her desenin ardında bir hikâye var. Tasarım sürecinde en az beş-on bastonu bozmak pahasına doğru oranı, çizgi derinliğini ve yüzey dokusunu arıyoruz; kolay gibi görünse de gerçek ustalığı burada kazanıyoruz.

Kişisel deneyimlerinize tasarımlarınıza nasıl yansıyor?

Kendimi bazen bir yönetmen ya da ressam gibi hissediyorum; seyahatlerimde gördüğüm her detay hafızamda bir desen olarak yer ediyor. Yurtiçi-yurtdışı fuarları bu bakımdan paha biçilmez: Yeni coğrafyalar tanımak, başka ustalarla fikir alışverişi yapmak, üretim kalitemizi doğrudan etkiliyor.

Babamdan devraldığım bastonculuk, elbette sağlam bir zanaatkârlık temeline dayanıyordu. Fakat zamanla bu mesleğe kendi yorumumu da katmam gerektiğini fark ettim.

Malzeme tedariki de tasarımlarımızı şekillendiriyor. Baston kadifesini başka şehirlerden, kutusunu başka şehirden alıyoruz. Krom uçları ve kılıç aksesuarlarını Denizli'den alıyoruz; bazı ağaçları Bursa'dan, manda boynuzunu ise nesli azaldığı için Türkiye'nin neresinde bulursak oradan temin ediyoruz. Manda boynuzundan yaptığım "tam boynuz baston"la Kültür Bakanlığı'nın başarı ödülünü almıştım. Haluk Dursun Beyefendi çalışmalarımızı görünce biz sizi nasıl bu kadar geç tanıdık demiş ve bendenize yaşayan kültür hazinesi unvanının verilmesini teklif etmişti. Kısa bir süre sonra vefat edince bu teklif gerçekleşemedi. Allah rahmet eylesin.

Kendimi bazen bir yönetmen ya da ressam gibi hissediyorum; seyahatlerimde gördüğüm her detay hafızamda bir desen olarak yer ediyor.

“Bu baston sanatı beni de şekillendirdi” diyebilir misiniz?

Kesinlikle. Baston sanatı sabır ister, sebat ister. En küçük hatayı affetmez çünkü bastonun üzerinde hemen sırtır. O yüzden hep kusursuz iş yapmaya çalışırsınız. Bu, zamanla karakterinize de yerleşiyor. Ben de öyle oldum; askerdayken çavuştum, haksızlığa hiç tahammülüm yoktu. Hâlâ da günlük hayatımda hata yapmamaya çalışırım, yapana da uyarırım. Baston yaparken gösterdiğiniz titizlik sosyal hayata da yansıyor. Bu, sadece bana özel değil; tüm sanat erbaplarında gördüğüm bir özellik bu.

Ustalığı dört yapraklı yoncaya benzetseniz, o dört yaprak ne olurdu?

Yetenek, sabır, azim ve heves... Hepsi bir arada olmazsa olmuyor. Bir bastonun yapımı bir ay sürüyor. Bitiriyorsun, ertesi gün yeniden başlıyorsun. Bu döngü tam 40 yıldır sürüyor ama hiçbir zaman “yeter” demedim. Çünkü sevmeden bu iş yapılmaz. Severek yaparsan ustalaşırsın, seversen yılmazsın.

Bir de vizyon gerekiyor. Zamanında baston sanatına farklı bir yön vermeye çalıştığımda çok tepki aldım. Hatta el emeğimize “makine işi” diyenler bile oldu. Beni yolumdan çevirmeye çalıştılar ama hiç yılmadım. Eğer o dönem geri adım atsaydım, bugün 100’den fazla çeşidi olan bu bastonlar ortaya çıkmazdı. Çünkü biz klasik bastonculuğun dışına çıkınca bu sanatın görünürlüğü arttı. Fuarlar sayesinde dünyaya açıldık. Müşterilerimizin özel talepleriyle yeni formlar denedik.

Sanatta sınır yok. Ben elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyorum. Ve yol hâlâ devam ediyor.

Bugün bu sanatların sürdürülebilmesi için okul ortamlarına taşınması şart. Devlet üniversiteleri konuya ciddi şekilde eğiliyor.

Babanız ilk ustanız olmuş. Peki siz, bu geleniği sürdüreceğiniz mi? Gençlerin bu sanata ilgisi nasıl? Usta-çırak ilişkisi ile öğrenme günümüzde hâlâ mümkün mü?

Ne yazık ki bugün sadece bastonculukta değil, Anadolu’daki pek çok geleneksel sanat dalında benzer bir sorun yaşanıyor. Bu yüzden artık “kaybolmaya yüz tutmuş el sanatları” diyoruz. Çünkü gençler, haklı olarak daha kolay ve konforlu bir yaşam tercih ediyor. Oysa sanatla meşgul olmak, zahmetli ama bir o kadar da derinlikli bir yolculuktur.

Benim atölyemde yaklaşık 10 yıldır çalışan kişiler var. Fakat hâlâ işi tam anlamıyla kavrayabildiklerini söyleyemem. Bu başka bir meslek olsa, belki birkaç yılda profesyonel olabilirlerdi. Ama sanat öyle değil; sanat bir denizse biz hâlâ kıyısındaız. Bu işin ruhunu, estetik derinliğini ve sabrını kazanmak kolay değil.

Eskiden aileler çocuklarını bir ustanın yanına getirirken “Eti senin, kemiği bizim.” derdi. Maddi bir karşılık beklemeden, sadece bir zanaat öğreysin isterlerdi. Bugünse çırak almak istediğinizde, daha işin başında size “Ne kadar maaş verirsiniz?” diye soruluyor. Oysa sanat sabır ister, emek ister, zaman ister. Bu da hem maddi hem manevi olarak sanatkârları zorluyor.

El sanatları yalnızca geçmişin bir hatırası değil, yaşayan tarihimizin bir parçasıdır. Taş duvarlara oyulmuş bir motif kadar değerlidir bastona işlenen desenler. Atalarımızın kurduğu büyük medeniyetin izlerini bugüne taşıyan en canlı örneklerdir bu sanatlar. Bu yüzden el sanatlarına da tarihi eserlere gösterilen saygının gösterilmesi gerektiğine inanıyorum. Fakat bugün birçok sanatkâr kendi yağıyla kavruluyor; destek görmek bir yana, ayakta kalmak için büyük mücadele veriyor.

Geleneksel el sanatlarının eğitim sistemine dâhil edilmesi sizce neden önemli?

Bugün bu sanatların sürdürülebilmesi için okul ortamlarına taşınması şart. Devlet üniversiteleri konuya ciddi şekilde eğiliyor. Ben de kısa süre önce Ahlat Meslek Yüksekokulu’nun El Sanatları Bölümü’nü bitirdim; atölyeler, ekipman ve öğretim kadrosu bakımından çok donanımlı bir programdı. Halı-kilimden tezhibe, çiniden oyma-yakma tekniklerine kadar derinlemesine bilgi edinme fırsatı buldum.

Yine de sanatkârların bu bölümlere girerken genel üniversite sınavındaki baraj uygulamasından muaf tutulması gerektiğini düşünüyorum. Ustalık tecrübesi olan kişiler, doğrudan sanatın inceliklerine yoğunlaşacakları bir eğitim modelinden çok daha fazla fayda görebilir. Böylece hem geleneksel sanatlar yaşar hem de eğitim kurumları sahada karşılık bulan bilgiyle beslenir.

DARÜLACEZE'DE KALAN
ÇOCUKLAR İÇİN AÇILMIŞ İLKOKUL
VE İLK SANAT OKULU:

DARÜLACEZE MEKTEB-İ İBTİDÂİSİ (1896-.)

Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi,
Darülaceze'nin kuruluşunu
kararlaştırdığı ve esaslarını
belirlediği 7 Eylül 1886 tarihli
toplantısında, bu hayır kurumunda
çocuklara dinî bilgilerle basit
bilgilerin öğretilmesini, ayrıca
çocukların çalışacağı sanayihaneler
(atölyeler) kurulmasını
kararlaştırdı.

*Türk Maarif Ansiklopedisi'nin Nuran Yıldırım
tarafından kaleme alınan ilgili maddesinden
iktibas edilmiştir.

II. Abdülhamid'in emriyle kurulan Darülaceze her kesimden düşkünleri himaye eden bir şefkat yuvası olarak hala varlığını sürdürüyor

3 1 Ocak 1896 tarihinde Darülaceze Mektebi kuruldu. Okulun kitapları Nisan 1896'da temin edildi, dersler Maarif Nezareti'nin ilkökul programına göre düzenlendi ve otuz yedi erkek, yirmi sekiz kız öğrenci ile öğretime başlandı. Darülaceze Müdürü Âkif Bey'in nezaretindeki okulda, muallim-i evvel, muallim-i sâni (başöğretmen yardımcısı), muallim muavini ile mubassır çalışmaktaydı.

Okula, ırzahaneden (kreş) yetimhaneye geçen yedi yaşını doldurmuş kimsesiz çocuklar devam ediyordu. 1906 yılına kadar kırk sekiz öğrenci diploma aldı, altı öğrenci de hafız oldu. Aynı yıl 130 erkek, 22 kız olmak üzere 152 öğrenci öğrenim görmekteydi. Öğrenciler okuldan sonra dört saat de imalathanelerin birinde sanat öğrenmek mecburiyetindeydiler. Okulu bitirenler, öğrenimleri sırasında devam ettikleri imalathanede dört sene daha çalıştıktan sonra bir ehliyetname (ustalık belgesi) alıyorlardı. Sanayihaneler okulun devamı gibiydi.

HAYATA HAZIRLAYAN BİR MÜFREDAT

Okulda sıbyan, ihtiyat, ibtidâi ve kısmi mahsus bölümleri vardı. Erkekler bölümünde, üç muallim, bir muallim muavini, üç mubassır çalışmaktaydı. Camideki özel bir yerde bulunan kızlar bölümünde ise bir muallime ile bir mubassıra bulunuyordu. Okul ve sanayihanelerden ders ve sanayi nazırı sorumluydu. Sıbyan bölümünden itibaren şu dersler okutulurdu: Alfabe, nasihatler, ahlak, zihin hesabı, kıraat, hesap, kelime tahriri (taş tahtada), ebyât-ı mâsumâne (çocuk şiirleri), Kur'an cüzleri, namaz sûreleri ezberletilir, ilmihal derslerinde abdest alma ve namaz kılma öğretilirdi. Kıraat derslerinde ahlak risaleleri işlenirdi. Bunlardan başka, sarf (dil bilgisi), hat (yazı), resim, ilmihal, imla, tecvit (Kur'an okuma usulü), hesap (matematik), tarih, coğrafya, hendese (geometri), resim ve sağlık bilgisi dersleri de verilmekteydi.

1914 yılında yürürlüğe giren Darülaceze Talimatnamesi'ne göre okulun eğitim kadrosunda, muallimler, müzik muallimi, mubassır, hademe, kundura ustası, terzi ustası ve marangoz ustası vardı.

Kavâid-i Osmâniye ve kitabet dersinde ise mektuplar, ilmühaber, bono, ciro gibi ticarî konular, son sınıfta da sanayi hakkındaki kitaplar okutulurdu.

1914 yılında yürürlüğe giren Darülaceze Talimatnamesi'ne göre okulun eğitim kadrosunda, muallimler, müzik muallimi, mubassır, hademe, kundura ustası, terzi ustası ve marangoz ustası vardı.

1947 yılında yirmi mezun veren okulun 1952 yılında 144 öğrencisi vardı. Bu yıllarda okuldaki törenlerde Darülaceze Marşı okunurdu.

İlerleyen süreçte mektep, çocuk yuvasına dönüşmüştür. Günümüzde Darülaceze’de faaliyet göstermekte olan çocuk yuvasına 0-6 yaş grubu çocuklar kabul edilmektedir.

devam ediyor, bütün masrafları Darülaceze tarafından karşılanıyordu. 1947 yılında yirmi mezun veren okulun 1952 yılında 144 öğrencisi vardı. Bu yıllarda okuldaki törenlerde Darülaceze Marşı okunurdu. Okul 1973 yılında faaliyetlerini sürdürmekteydi.

İlerleyen süreçte mektep, çocuk yuvasına dönüşmüştür. Günümüzde Darülaceze’de faaliyet göstermekte olan çocuk yuvasına 0-6 yaş grubu çocuklar kabul edilmektedir. Hastanelerde, camilerde ve parklarda bırakılan sahipsiz çocuklar polis tarafından kuruma getirilip teslim edilmektedir. Fakat terk edilmiş çocuk sayısı az olduğu için, daha çok aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü’nden gelen çocuklar kabul edilmektedir. Buradan gelip üç yaşını doldurmuş olan çocuklar Çocuk Esirgeme Kurumu’na gönderilmektedir. Günümüzde Darülaceze Çocuk Yuvası’nda elli çocuk bakılmaktadır.

KAYNAKÇA

Aydar, Kemal. “Baba!...Baba!...”. Vatan. 10 Şubat 1952.

Düinkü ve Bugünkü Dârülaceze. İstanbul 1945.

Ehâsin-i Müessesât-ı Hayriye-i Hazret-i Hilâfetpenâhîden Dârülaceze. İstanbul 1324.

Esatlı, Mustafa Ragıp. “Dârülacezedeki Atölyeler ve Tahsil Gören Çocuklar”. Akşam. 27 Ocak 1945.

Kayahan, Tekin. “Erkek Sanat Enstitülerinin Kuruluşu ve Gelişimi”. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2/2 (2018), s. 12-29.

Müessesât-ı Hayriye-i Sıhhiye Müdüriyeti. İstanbul 1327.

Yıldırım, Nuran. İstanbul Darülaceze Müessesesi Tarihi. İstanbul 1996.

malarını ve birbirlerine kötü davranmalarını sağlamak, ayrıca kâğıt, kalem gibi eğitim malzemesi eksildiğinde muallime bildirmekle yükümlüydü. Hademenin görevi, sıralarla tahtaları temiz tutmaktı. Terzi, kunduracı ve marangoz ustaları ise çocukları kendi sanatlarında eğitmek ayrıca kurumun ihtiyacı olan eşyayı üretmek, onarım ihtiyaçlarını karşılayarak dışarıdan satın alınmalarını önlemekle yükümlüydü.

MEKTEPTEN ÇOCUK YUVASINA

Cumhuriyet kurulduktan sonra 1927-1928 eğitim öğretim yılında beş sınıflık ilkokula toplam yetmiş öğrenci, 1919-1930 eğitim öğretim yılında ise yetmiş altı öğrenci de-

vam etmekteydi. Talim ve Terbiye Kurulu’nun, 11.03.1940 tarih ve 43 sayılı kararıyla, bölge sanat okulları, üç ve iki yıllık iki devreye ayrılıp meslek okulları olarak düzenlendi. Darülaceze’deki okul da Beyoğlu 8. İlk Sanat Okulu adını aldı, öğrenim süresi beş yıldır. Bir pavyonda kalmakta olan 300 öğrencinin her türlü ihtiyacı karşılanıyordu. Maarif Vekâleti’nin ilkokul programı uygulanıyor, öğrenciler öğleden sonra yine imalathanelerde çalışarak sanat öğreniyorlardı. 1945 yılında okulun 170 öğrencisi arasında, çevredeki bostancıların çocukları da vardı. Diploma alan on beş kadar Darülacezeli çocuk Nişantaşı ve Şişli’deki ortaokullara, beş kişi de Taksim Lisesi’ne

İKİ DÜNYA ARASINDA BİR AYDIN:

MEHMET ŞEMSETTİN GÜNALTAY

Mehmet Şemsettin Günaltay, siyasî faaliyetleri, fikrî değişim ve dönüşümleri, tarihçiliği yanında eğitimciliği ve eğitim yazılarıyla da tanınmış bir şahsiyettir. Özellikle II. Meşrutiyet döneminde İslamcı-Türkçü çevrelerin eğitimci yazarı olarak büyük ilgi görmüştür.*

Erzincan'ın Eğin kazasında müderris İbrâhim Ethem Efendi ve Sâliha Hanım'ın oğlu olarak dünyaya geldi. Üsküdar Ravza-yı Terakkî İbtidâî Mektebi'ni bitirdikten sonra Vefa İdâdisi'nden mezun oldu. Ardından Dârülmuallimîn-i Âliye Fen Şubesi'ni bitirdi (1905). Medrese icazeti olmasa da dinî ilimlere dair hususi dersler aldı, Arapça, Farsça ve Fransızca öğrendi. Meslek hayatına Darüşşafaka hendese muallimliği ile başlayan Mehmet Şemsettin, Kıbrıs, Midilli ve Gelenbevî idâdilerinde idarecilik ve muallimlik yaptı. 1909 yılında tabii ilimler alanında tahsil için Lozan Üniversitesi'ne gönderildi. Dönüşünde muallimlik ve idarecilğe devam etti.

Midilli İdâdisi'nde görevli iken II. Meşrutiyet döneminin önde gelen siyasî ve fikrî dergilerinde maarif, terbiye, medreselerin ıslahı ve ahlak üzerine yazılar yazmaya başladı ve öne sürdüğü görüşlerle dikkat çekti. 1913'ten itibaren *İslâm Mecmuası*'nda yazdı. Dârülfünun'da Türk tarihi ve dinler tarihi dersi vermekle görevlendirildi. 1915'te Bilecik mebusu oldu ve bu tarihten itibaren pedagojik ve ilmî çalışmaları yanında siyasî ilgi ve faaliyetleri de ömrünün sonuna kadar devam etti. 1922'de

*Türk Maarif Ansiklopedisi'nin Mustafa Gündüz tarafından kaleme alınan ilgili maddesinden iktibas edilmiştir.

Şemsettin Günaltay, Prof. Fahrettin Kerim Gökay Bakırköy Bez Fabrikasını gezerken

Şer'îye ve Evkaf Vekâleti telifat üyeliğine bir sene sonra da İlahiyat Fakültesi dekanlığına getirildi. Millî Mücadele sürecinde Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-yı Hukuk cemiyetlerinde sorumluluk aldı, belediye başkan vekilliği dahil pek çok göreve getirildi.

1923'te Cumhuriyet Halk Fırkası Sivas mebusluğu ile başlayan yeni dönem aktif siyasî hayatı 1961'deki senatörlüğüne kadar devam etti. 1931'de Türk Tarih Kurumu azaları arasında yer almasının yanında Türk tarih tezinin önde gelen müdafilerinden biri oldu.

1941-1961 yılları arasında yirmi sene bu kurumun başkanlığını yaptı. Türk ve İslam tarihine ilişkin verdiği özne değerlendirmelerle tarihçiliği ve ideolojik yanlı öğretim ve davranışları tenkit edildi.

1946 sonrası Cumhuriyet Halk Fırkası'nın özellikle de din ve laiklik uygulamalarında yeni bir tarz denemeyi gündeme getirenlere öncülük etti. 15 Ocak 1949 tarihinde başbakanlığa getirildi ve bu görevini 22 Mayıs 1950 tarihine kadar sürdürdü. Böylece tek parti döneminin son başbakanı oldu.

Cumhuriyet Halk Partisi'ndeki (CHP) aktif siyasî görevi ve 1961'de seçildiği senatörlüğü vefat tarihi olan 20 Ekim 1961

Günaltay'ın 1949 yılındaki başbakanlığı döneminde eğitim dünyasına yönelik önemli gelişmeler oldu, özellikle din eğitimi ve öğretiminin bu tarihten sonraki şekillenmesinde ciddi rol oynadı.

tarihine kadar devam etti. Bu tarihte İstanbul'da öldü, Ankara Cebeci Asrî Mezarlığı'na defnedildi.

İSLAMCI-TÜRKÇÜ ÇEVRELERİN EĞİTİM YAZARI

Mehmet Şemsettin Günaltay, siyasî faaliyetleri, fikrî değişim ve dönüşümleri, tarihçiliği yanında eğitimciliği ve eğitim yazılarıyla da tanınmış bir şahsiyettir. Özellikle II. Meşrutiyet döneminde İslamcı-Türkçü çevrelerin eğitimci yazarı olarak büyük ilgi görmüştür. *Sırât-ı Müstakim*, *Sebilür-reşâd*, *Beyânülhak* ve *İslâm Mecmuası*'nda mektep ve medrese konusunda yazdığı

yazılarla dönemin modernist-milliyetçi İslamcılar'ı arasında yer almıştır. Bu yazılarını *Hurâfattan Hakikata* başlığı ile 1916 yılında kitaplaştırdı. Bu tarihlerde Doğu-Batı medeniyeti ekseninde eğitim zihniyeti üzerine mukayeseler yapmış, İslam'ın ilerlemeye engel olmadığını ancak medreselerde köklü reformların yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Mektep ve medrese başlıklı yazılarında daha çok modern eğitim zihniyet ve pratiklerini savunmasına karşın medreselere kategori olarak karşı gelmemiştir. Ailenin çocuk üzerindeki etkisi, annenin eğitimi, beden eğitimi, sağlık bilinci, el işleri, okulda hikâye ve roman okutulması, resim ve müzik eğitimi gibi konular üzerinde sıklıkla durmuştur. Görüşlerini sunarken Avrupalı popüler eğitimci ve filozoflardan J.J. Rousseau, J.H. Pestalozzi, H. Spencer ve F. Froebel'den sıklıkla örnekler vermiş, yazılarında zihni/bilişsel, beden eğitimi ve ahlak eğitimi konularını işlemiştir.

ÇOK YÖNLÜ BİR POLİTİKACI

1925 yılında II. Meşrutiyet döneminde yazdığı eğitim konulu makalelerini *Zulmetten Nûra* başlığı ile kitap halinde yeniden yayımlarken ciddi değişimler yapmış, mesela medreselerin ilim dünyasındaki yeri, önemi ve ıslah edilerek yoluna devam etmesi konusundaki görüşlerini terketmiştir. Osmanlı tarihine hatta Türk tarihi üzerine İslam'ın etkilerine yönelik daha sonra hayli eleştirilecek görüşler ileri sürdü. 1931'de yeni Türk tarihi projesinin içinde yer aldı ve heyetçe hazırlanan eser 1950'ye kadar, taviz vermeden ortaokul ve liselerde ders kitabı olarak okutuldu. 1935'ten itibaren Güneş-Dil teorisini ve Türkçe'den Arapça ve Farsça kelimelerin atılması uygulamasını destekledi ve "Türkçe'nin İslam etki-

sinden kurtulup özgürleştiğini” dile getirdi. 1925’ten sonra, tasavvufu, medreseleri, din görevlilerini, tekke ve zaviye mensuplarını gerilemenin müsebbibi olarak görmüş ve Cumhuriyet dönemi din-devlet ilişkileri ve laiklik pratiğinin teşekkülünde etkili isimlerden biri haline gelmiştir.

Günaltay’ın 1949 yılındaki başbakanlığı döneminde eğitim dünyasına yönelik önemli gelişmeler oldu, özellikle din eğitimi ve öğretiminin bu tarihten sonraki şekillenmesinde ciddi rol oynadı. Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1947 kongresinde aldığı karar gereği sıkı devlet denetiminde, biçimi ve mahiyeti Ankara tarafından belirlenmiş din eğitimi ve öğretimi politikasında açılımlar yapılmıştı. 24 Ocak 1949 tarihinde ihtiyarî din eğitimi için kararlar alındı ve Ahmet Hamdi Akseki’ye yazdırılan kitapların ilk başta köy okullarında program hariçi seçmeli ders halinde okutulmasına izin verildi. 1949 yılında on aylık imam ve hâtip kurslarının açılması da toplum tarafından sevinçle karşılandı. Aynı sene Ankara Üniversitesi’ne bağlı İlahiyat Fakültesi’nin kurulması, bazı Türk büyüklerinin türbelerinin ziyarete açılması, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın imkânlarının biraz daha iyileştirilmesi, fiilen mümkün olmayan hacca

gitmenin önünün açılması, dinî neşriyatın ve yayınların artması onun başbakanlığı zamanında hayat buldu.

Mehmet Şemsettin Günaltay tabii ilimler alanında eğitim almasına karşın genel Türk tarihi ve dinler tarihi sahasındaki eğitimsel ve yazarlığı ile meşhur olmuş bir ilim ve siyaset adamıdır. Bir tarihçi olarak çok sayıda eser vücuda getirmiş, tarih yazımı ve metodoloji bakımından Avrupalı tarihçileri eleştirerek, İslam tarihçilerinin daha doğru tarih yazdıklarını savunmuştur. II. Meşrutiyet döneminde medrese reformundan yana olması, Cumhuriyet döneminde ise aksi görüşler belirtmesi

**Osmanlı tarihine hatta
Türk tarihi üzerine
İslam’ın etkilerine
yönelik daha sonra hayli
eleştirilecek görüşler
ileri sürdü. 1931’de yeni
Türk tarihi projesinin
içinde yer aldı.**

onun şahsiyet ve ilim adamlığının tenkidine sebep olmuştur. Öyle ki, Peyami Safa’ya göre birçok dinî eserin ve makalenin yazarı, din âlimi, şeriatçı ve laiklik düşmanı Mehmet Şemsettin Bey başka, eski Cumhuriyet Halk Partisi başvekili, inkılapçı, laik ve bunlardan da fazla olarak din öğretimi aleyhtarı Şemsettin Günaltay başkadır; bu iki şahsiyet yıllardan beri aynı vücutta birbiriyle ihtilafsız ve kavgasız yaşamıştır (Sebilürreşâd, 1956: 221).

İslam öncesi Türk tarihi olmak üzere, çok sayıda eseri olan Günaltay’ın eğitim içerikli yayınları arasında *Hurâfattan Hakîkata, Târîh-i Edyân, Mâziden Âtiye, Zulmetten Nûra, İslâm’da Târîh ve Müverrihler, Müslümanlığın Çıktığı ve Yayıldığı Zamanlarda Orta Asya’nın Umumi Vaziyeti, Dil ve Tarih Tezimiz Üzerine Gerekli Bazı İzahlar* sayılabilir.

KAYNAKÇA

Çetinkaya, Bayram Ali. *Türkiye’nin Modernleşmesi Sürecinde Şemseddin Günaltay*. Ankara 2003.

Gündüz, Mustafa. *II. Meşrutiyet’in Klasik Paradigmaları*. Ankara 2007.

Gürel, Ramazan. “Mehmet Şemseddin Günaltay’ın Sebilürreşâd Dergisinde Yayınlanan Makaleleri Işığında Eğitim-Öğretim ile İlgili Görüşleri”. *Darulfunun İlahiyat*. 30/2 (2019), s. 407-431.

Pak, Süleyman. *Sebilürreşâd ve Sırât-ı Müstakîm Dergilerinde Çıkan Eğitimle İlgili Yazıların Tespit ve Tahlili*. YLT, Selçuk Üniversitesi, 1995.

Sebilürreşâd. 9/214 (1956), s. 221.

Şahin, Kâmil. “Günaltay, Mehmet Şemsettin”. *DİA*. 1996, XIV, 286-288.

Uyanık, Necmi. “Modernist İslamcı Bir Aydın Olarak M. Şemseddin (Günaltay) ve Eğitim Kurumlarına Bakışı”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 4 (1999), s. 213-235.

Ünlü, Sacide. *Sırât-ı Müstakîm ve Sebilürreşâd Dergilerine Göre Medrese Eğitiminde Gelişmeler*.

YLT, Marmara Üniversitesi, 1997 **Gençlik Dizilerinde Otoritenin Çöküşü: Dijital Kurgularda Aile ve Okul Nerede Duruyor?**

Şemseddin Günaltay (soldan üçüncü) bir toplantı esnasında

Aslı Zeynep Aydın

Gençlik Dizilerinde
Otoritenin Çöküşü:
**Dijital Kurgularda
Aile ve Okul Nerede
Duruyor?**

Dijital platformlarda hızla çoğalan gençlik dizileri, okul ve aile kurumlarını zayıflatılmış, etkisizleştirilmiş yapılar olarak resmediyor. Otorite figürlerinin sistematik biçimde dışlandığı bu içerikler, gençliği nasıl bir dünya algısıyla baş başa bırakıyor?

GERÇEKÇİLİKTE İDEOLOJİK KURGUYA: GENÇLİK DİZİLERİNİN YENİ YÜZÜ

Günümüzde dijital platformlar yalnızca eğlence sunmakla kalmıyor, aynı zamanda değer üretme ve yönlendirme gücüne sahip birer kültürel araç haline gelmiş durumda. Özellikle gençlik dizileri, belirli yaşam biçimlerini ve düşünsel kalıpları “normal” ya da “kaçınılmaz” gösterme çabası içinde. Lise çağındaki karakterlerin yer aldığı *Sex Education*, *Elite*, *Never Have I Ever* ve *Heartbreak High* gibi diziler, biçimsel olarak gençlere hitap etse de içerik olarak çoğunlukla yetişkinlere yönelik unsurlar barındırıyor.

Bu yapımlarda cinsellik, madde kullanımı ve şiddet gibi temalar ön planda. Hedef kitlenin gençler olması gerekirken, içeriklerin neredeyse tamamının +18 sembolleri taşıması, bu çelişkiyi daha da görünür kılıyor.

OKUL: MEKÂN VAR, EĞİTİM YOK

Bu dizilerde okul yalnızca karakterlerin bulunduğu, ilişkilerin geliştiği bir arka plan olarak konumlandırılıyor. Oysa bir gençlik dizisinin geçtiği mekan okul olduğunda, izleyicinin eğitimdeki fırsat eşitsizlikleri, sınav stresi, öğretmen-öğrenci ilişkileri gibi meselelere dair gerçekçi yansımalar görmeyi beklemesi doğaldır.

Ne var ki, öğrencilerin derslere girdiği, akademik bir çaba gösterdiği, öğrenme süreçlerine katıldığı sahneler yok denecek kadar az. Bunun yerine sürekli partilere katılan, cinsel kimlikleri üzerinden tanımlanan ve çoğunlukla dürtüsel davranışlarla hareket eden karakterlerle karşılaşıyoruz. Okul ve öğrenme neredeyse görünmez hale getirilmiş durumda.

AİLENİN GÖLGEDEKİ TEMSİLİ

Aile yapısı gençlik dizilerinde çoğunlukla parçalı, etkisiz ve ilgisiz bir şekilde resmediliyor. Ebeveynler ya tamamen yok ya da sınır koyamayan, aşırı toleranslı bireyler olarak karşımıza çıkıyor. *Heartbreak High* dizisinde eşcinsel torununa destek veren büyükanne'nin arkadaş çevresinde de bir eşcinsel bireye yer verilmesi, senaryonun kapsayıcılık üzerinden ideolojik bir zemin kurmaya çalıştığını düşündürüyor. Bu tür anlatılar, çoğulculuk adı altında ahlaki

normları tartışmalı biçimde yeniden tanımlama çabası olarak değerlendirilebilir.

Dizilerdeki çocuklar ise, yaşlarına uygun olmayan bir biçimde yetişkin gibi konuşuyor, davranıyor ve ilişkiler kuruyor. Bu durum yalnızca bireysel temsil açısından değil, toplumsal açıdan da endişe verici bir tabloya işaret ediyor.

ÖĞRETMEN FİGÜRÜ: YOK HÜKMÜNDE YA DA ROMANTİZE EDİLMİŞ

Dijital gençlik dizilerinde dikkat çeken bir diğer unsur, öğretmen figürünün zayıflığı. Ya tamamen yok sayılıyor ya da idealize edilerek gerçekçilikten uzak bir biçimde çiziliyor. Sert, baskıcı öğretmen karakterlerinin yerini, öğrencilere her koşulda hoşgörüyle yaklaşan, hiçbir sınır koymayan “arkadaş öğretmen” tipolojisi alıyor. Bu öğretmenler, öğrencilerin yaşam tarzlarına kayıtsız bir anlayışla yaklaşıyor; rehberlik etmek yerine pasif bir onay mekanizması gibi konumlanıyor.

YERLİ DİZİLERDE GÖRECE GERÇEKÇİ AMA YİNE DE ABARTILI TEMSİLLER

Türk yapımı gençlik dizileri, yabancı örneklerle göre daha ayakları yere basan hikâyeler sunuyor. Örneğin *Aşk 101*, idealist bir öğretmen ile disiplin problemi yaşayan öğrenciler arasındaki ilişkiyi merkeze alıyor. Bu dizide öğretmen karakterleri arasında otoriteyi temsil eden müdür yardımcısı ve empatiyi önceleyen genç öğretmen arasında bir çatışma var. Ancak bu çatışma da iki uç figür üzerinden kurgulanıyor ve gerçekliğe tam olarak oturmuyor.

Genç öğretmenin öğrencileriyle alkol alması, özel hayatını paylaşması gibi detaylar kullanması, öğretmenlik mesleğine dair etik sınırların bulanıklaştığı noktalar olarak dikkat çekiyor. Yine de yerli diziler, aile yapısını daha görünür kılıyor ve toplumun kültürel kodlarına görece daha sadık kalıyor.

AİLELER NE KADAR İLGİLİ, NE KADAR UZAK?

Türk dizilerinde aileler daha görünür olsa da çoğu zaman çocuklarıyla etkili bir iletişim kuramıyorlar. Öğütler ya aşırı idea-

list ya da tamamen maddi başarıya odaklı. Ekonomik sınıfa göre aile ilgisinin değiştiği ve zengin ailelerin çocuklarına daha uzak, daha ilgisiz davrandığı dikkat çekiyor. Aileler zaman zaman geri adım atsa da genellikle dayatmacı ve iletişimden uzak bir pozisyonlardır.

OTORİTENİN YOKLUĞU, SORUMLULUĞUN BELİRSİZLİĞİ

Gençlik dizilerinin sunduğu dünya, otorite figürlerinin sistematik biçimde silikleştiği, gençlerin içsel rehberlikten yoksun bıraktığı bir evren sunuyor. Aile ve okul gibi

geleneksel yapıların etkisizleştirilmesi, gençleri yalnızca dürtülerine dayalı hareket eden bireyler haline getiriyor.

Bu durum, çocukları ve gençleri rol model olarak etkileme potansiyeline sahip karakterlerin, sınır ve sorumluluk bilinci taşımadan kurgulanmasıyla daha da derinleşiyor. Öğretmenler ya romantize edilmiş kahramanlar ya da yok hükmünde; ebeveynler ise ya aşırı hoşgörülü ya da tamamen ilgisiz.

GENÇLİĞİ NASIL BİR GELECEK BEKLİYOR?

2025 yılının ülkemizde "Aile Yılı" ilan edildiği bu dönemde, dijital içeriklerin aile ve okul temsillerine dair ciddi bir sorgulama yapılması gerekliliği daha da önem kazanıyor. Gençlerin en çok maruz kaldığı içeriklerin, onları yalnızlaştıran, değerlerden uzaklaştıran ve sorumluluk bilincinden koparan bir kurguya sahip olması, sadece kültürel değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik bir tehdit olarak ele alınmalı.

FİLİSTİN'DE EĞİTİM MÜCADELESİ BİR UMUDUN HİKÂYESİ

Abdullah Akbaba: EĞİTİM FİLİSTİNLİNİN EN BÜYÜK SİLAHIDIR

Röportaj: Süreyya Emir

Farklı etnik grupları, yerel topluluk üyelerini ve Katarlı üniversite öğrencilerini bir araya getiren Lana Feeha, kültürler arası etkileşimi teşvik eden ve ortak insanî değerleri öne çıkaran bir sosyal girişimdir. Tarihi, kültürel ve dinî yönlerin geliştirilmesini amaçlayan bu oluşum, aynı zamanda tüm insanlığın ortak vicdan yarası olan Filistin meselesine de ışık tutmayı hedefliyor. Gerçek bilgiye ulaşmayı ve toplumu bilinçlendirmeyi misyon edinen Lana Feeha, bu doğrultuda insanları Filistin halkının yanında birlik olmaya davet ediyor. Binlerce yıllık geçmişiyle kendi topraklarında barış ve refah içinde yaşayan Filistin'in, özellikle eğitim

alanında sunduğu imkânlar da dikkat çekiyor. Bu bağlamda kuruluşun araştırmacısı Abdullah Akbaba ile Katar Üniversitesi Sosyoloji öğrencisi Süreyya Emir'in gerçekleştirdiği "Filistin'de Eğitim" konulu röportajı siz değerli okuyucularımızla buluşturuyoruz.

İsrail-Filistin çatışmaları başlamadan önce Filistin'de eğitim sistemi nasıldı?

Çatışmalar öncesinde Filistin'de eğitim sistemi dört aşamadan oluşuyordu. İlk aşama anaokuluydu ve iki yıl sürüyordu. Zorunlu değildi ama çoğu aile çocuklarını en az bir yıl gönderiyordu. İkinci aşama ilkokuldu ve altı yıl sürüyordu; bu aşama

zorunluydu. Üçüncü aşama ise üç yıllık ortaokuldu. Dördüncü aşamada öğrenciler üç yıllık liseye geçiyordu, ancak bu zorunlu değildi. Lisenin ilk yılından sonra öğrenciler fen, edebiyat ve ticaret olmak üzere üç bölüme ayrılıyordu. Üniversiteye gelince, Gazze'deki tüm üniversiteler özel olmasına rağmen eğitim seviyesi çok yüksekti.

Saldırlardan sonra eğitim faaliyetlerine ne ölçüde devam edilebildi?

İlk saldırıların ardından eğitim tamamen durdu. Birçok okul ve üniversite bombalandı, ayakta kalanlar ise mültecilere barınak oldu. Ancak zamanla halk eğitim

Saldırılarda eğitim kurumlarının hedef alınma oranı nedir ve neden bu kadar yüksek?

Oran çok yüksek. İsrail şimdiye kadar 137 okul ve üniversiteyi tamamen yok etti, yaklaşık 357'si de kısmen zarar gördü. Her dakika bir eğitim kurumu hedef alınabiliyor. Çünkü eğitim, Filistinlinin en büyük silahıdır. Yüksek eğitilmiş kişilerin hedef alınması, bu bilinçli duruşu kırmak için. Amaç, eğitimle yükselen bilinci yok etmek ve Filistin halkının iradesini kırmak.

sürecinin önemini yeniden fark etti. Önce bireysel girişimlerle çocuklara çadırlarda eğitim vermeye başlandı. Ardından bu girişimler örgütlü hale geldi ve dernekler tarafından eğitim çadırları kuruldu. Üniversiteler de çevrim içi dersler ve kayıtlı materyallerle eğitime geri döndü. Temel eğitim de çeşitli uygulamalar ve dijital platformlar aracılığıyla sürdürüldü. Her ne kadar eğitim eskisi gibi olmasa da, Filistin halkı vazgeçmedi.

Okulların yıkılması ya da zarar görmesi çocukların eğitimini nasıl etkiledi?

Etkisi çok büyük oldu. Çadırlarda eğitim çok zor çünkü ne masa ne sıra, ne de diğer temel ihtiyaçlar var. Ayrıca birçok öğretmen şehit oldu ya da göç etmek zorunda kaldı. Bu durum eğitim sürecinin devamlılığını olumsuz etkiledi. En önemlisi de öğrenciler psikolojik olarak çok etkilendi. Güvenlik ve istikrar hissini kaybeden çocuklar için bu şartlarda öğrenmek daha da zorlaştı.

Tüm bu zorluklara rağmen Filistinli öğrenciler ve aileler eğitime nasıl bağlı kalıyor?

Filistinliler eğitime inanılmaz bir kararlılıkla bağlı. Aileler çocuklarını, tehlikeye, uzaklığa ve ulaşım sıkıntısına rağmen eğitim çadırlarına gönderiyor. Gençler, internet bulmak için saatlerce yürüyor. Eğitim onlar için bir gelecek umudu ve kimliğin bir parçası.

Kitaplık

Eğitimin Geleceğine Işık Tutan Kitaplar

"Dünyayı değiştirmek istiyorsan, önce kendini değiştir." diyen Gandhi, bizi iç dünyamızı keşfetmeye dair bir yolculuğa davet ediyor. Bu yolculukta kitaplar, öğrenme süreçlerine ışık tutarken, aynı zamanda farklı perspektiflerden bakabilme yeteneğini geliştirerek bize rehberlik ediyor. Bu bağlamda, siz değerli okurlarımıza dosya konumuzla ilişkili birbirinden değerli kitaplar sunuyoruz.

YENİ ANNELİĞİN SOSYOLOJİSİ

Yazar: Zehra Zeynep Sadıkoğlu

Yayınevi: Alfa Yayınları

Yayın Yılı: 2023

"Yeni anneliğin sosyokültürel bağlamına duyduğum sosyolojik merakın arkasında, teyze olduktan sonraki gündelik hayat tecrübelerimin akademik bir sorgulamaya dönüşmesi hikâyesi yer almaktadır. Henüz yüksek lisans eğitimine yeni başlamış bir öğrenciyken yeğenimin doğumunu tebrik etmeye gelen komşu topluluğunda yer alan annelerin hepsinin çocuklarının yaramaz değil, fakat hiperaktif olarak nitelendirmesi beni şaşırtmıştı. Hem kendi kuşağıma hem de kendi annemin de içinde yer aldığı bir önceki kuşağın annelik tecrübelerine dair gözlemlerim ise annelik deneyimini akademik bir merakla soruşturduğum bir düşünme alanı açtı. Bu gözlemlerden en önemlisi benim gibi orta sınıftan annelerin ne kadar özverili olursa olsunlar, her daim kendilerini yetersiz ve bir şekilde suçlu hissediyor olmalarıydı. Söz konusu duygular ile uzmanlık bilgisi arasında kurduğum bağlantı ise beni annelerin uzmanlık bilgisiyle nasıl bir ilişki kurdukları ve bu ilişkiyi nasıl anlamlandırdıkları sorusuna sevk etti. Elinizdeki kitap söz konusu soruya cevap arama çabasını temsil etmektedir."

(Tanıtım metninden alıntılanmıştır.)

RECLAIMING CONVERSATION: THE POWER OF TALK IN A DIGITAL AGE

Yazar: Sherry Turkle

Yayınevi: Penguin Books

Yayın Yılı: 2016

Aslında konuşmuyoruz! Önde gelen yazar ve araştırmacı Sherry Turkle, -otuz yılı aşkın kariyerinin son altı yılında yoğunlaştığı- dijital çağın üzerine yaptığı çalışmasında rahatsız edici bir gerçeği gün yüzüne çıkarıyor: Evde, işte, siyasette ve aşta, metinlerin veya e-postaların sunduğu sanal iletişim imkânlarının cazibesine kapılarak gerçek bir diyalog yerine iletişimimizi zayıflatan bir çemberde dönüp duruyoruz. Aslında konuşmuyoruz, iletişimimiz güçlü bir bağdan yoksun kalıyor. Yeniden Konuşalım, yüz yüze iletişimin azalmasının duygusal zekâ, empati ve derin ilişkiler üzerindeki etkilerini inceliyor. Teknolojinin insanlar arasındaki iletişimi nasıl değiştirdiğini, bu değişimin insanların duygusal bağlarını nasıl etkilediğini ve derin, anlamlı ilişkiler kurmak için hangi adımların atılması gerektiğini anlatıyor. Turkle, evlerde, okullarda ve işyerlerinde yaptığı araştırmaların ışığında, teknolojinin bizi nereye taşıyabileceği konusunda daha derin bir anlayış kazandığımızı ve şimdi tam da insanca bağlarımızı yeniden güçlendirme zamanı geldiğini söylüyor. İnsanlığın en temel ve özgün eylemi olan konuşmayı tekrar hatırlamak için bir çağrıda bulunuyor. İşte bu yüzden, bu eserle birlikte Yeniden Konuşalım!

(Tanıtım metninden alıntılanmıştır.)

PARANOID PARENTING: WHY IGNORING THE EXPERTS MAY BE BEST FOR YOUR CHILD

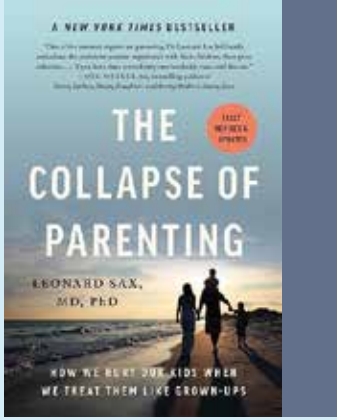
Editör: Frank Furedi

Yayınevi: Continuum

Yayın Yılı: 2008

Modern zamanlarda anne babalar, çocukları daha emeklemeye başladığında, onlara uygun üretilmiş programları uygulamaya başlıyor. Buna aşırı an-ne-babalık deniyor. Aşırı kaygılı, çocuğunun üzerine fazlaca düşen ve sınırları "belli" uzmanlarca çizilmiş projelere göre davranan anne-babalar, aslında farkında olmadan çocuklarının hayatını karartabiliyor. Frank Furedi'nin tüm dünyada en çok satılan listesinde bulunan bu eser, proje çocuğu yetiştirmenin yanlışlığını tüm çıplaklığıyla ortaya koyuyor, anne ve babanın bir çocuğun büyüüp yetişmesinde takınması gereken doğru tavır ve yöntemleri anlatıyor.

(Tanıtım metninden alıntılanmıştır.)

THE COLLAPSE OF PARENTING: HOW WE HURT OUR KIDS WHEN WE TREAT THEM LIKE GROWN-UPS

Yazar: Leonard Sax

Yayınevi: Basic Books

Yayın Yılı: 2015

Amerika'nın önde gelen çocuk psikologlarından Leonard Sax, New York Times çok satan kitabı Ebeveynliğin Çöküşü'nde, modern ebeveynliğin kasvetli durumuna dair okunması gereken bir anlatı ve çocuklarımızı yetişkin dünyasının zorluklarına nasıl daha iyi hazırlayabileceğimize dair bir vizyon sunuyor. Genç insanlar arasında artan obezite, depresyon ve kaygı bozukluğu sorunlarının, anne babaların kendi otoritelerinden feragat etmesinden kaynaklanabileceğini öne sürüyor. Bunun sonucunda doğru ve yanlış konusunda bir standart olmayan, disiplinden yoksun ve yönlerini bulmak için akranlarına ve internete bakan çocukların yetiştiğini anlatıyor.

“Ebeveynlik konusunda önde gelen uzmanlardan biri olan Dr. Leonard Sax, ebeveynlerin çocuklarıyla yaşadığı sorunları zekice dile getiriyor ve bunlara çözümler sunuyor. Ebeveynliğin Çöküşü akademik ama aynı zamanda pratik, basit ama aynı zamanda derinlikli bir kitap. Bu yıl sadece bir kitap okuyabilecekseniz bunu okuyun.” —Meg Meeker, Strong Fathers, Strong Daughters ve Strong Mothers, Strong Sons kitaplarının yazarı “Yıllardır ebeveynler ve çocuklarla doğrudan çalışmanın getirdiği deneyim ve birikim ile Dr. Leonard Sax size, modern zamanlarda ebeveynliğe, nerede yanlış yapıldığına ve yanlışların nasıl düzeltileceğine dair önemli bir bakış açısı kazandırarak ebeveynlik tuzaklarından nasıl kaçınacağınızı, çocuklarınızı nasıl daha iyi yetiştireceğinizi anlatıyor.”

(Tanıtım metninden alıntılanmıştır.)

PARANOID PARENTING: WHY IGNORING THE EXPERTS MAY BE BEST FOR YOUR CHILD

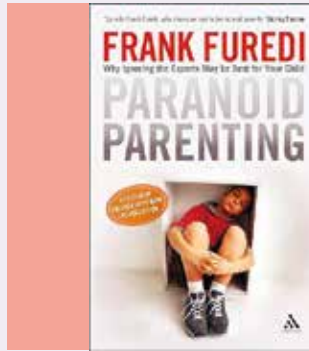
Editör: Frank Furedi

Yayınevi: Continuum

Yayın Yılı: 2008

Modern zamanlarda anne babalar, çocukları daha emeklemeye başladığında, onlara uygun üretilmiş programları uygulamaya başlıyor. Buna aşırı anne-babalık deniyor. Aşırı kaygılı, çocuğunun üzerine fazlaca düşen ve sınırları “belli” uzmanlarca çizilmiş projelere göre davranan anne-babalar, aslında farkında olmadan çocuklarının hayatını karartabiliyor. Frank Furedi'nin tüm dünyada en çok satanlar listesinde bulunan bu eser, proje çocuğu yetiştirmenin yanlışlığını tüm çıplaklığıyla ortaya koyuyor, anne ve babanın bir çocuğun büyüüp yetişmesinde takınması gereken doğru tavır ve yöntemleri anlatıyor.

(Tanıtım metninden alıntılanmıştır.)

ANA BABA OKULU

Editör: Prof. Dr. Haluk Yavuzer

Yayınevi: Remzi Kitabevi

Yayın Yılı: 2011

Modern dünyada çocuk yetiştirmek, artık yalnızca sevgi ve içgüdüyle yürütülebilecek bir görev olmaktan çıkmış durumda. Bilgi çağının karmaşık sosyal dinamikleri, teknolojik gelişmeler ve değişen çocukluk tanımı, ebeveynliği çok daha bilinçli ve donanımlı bir sürece dönüştürüyor. İşte tam da bu noktada, Türkiye'nin önde gelen çocuk psikolojisi uzmanlarından **Prof. Dr. Haluk Yavuzer**'in editörlüğünde hazırlanan *Ana-Baba Okulu*, ailelerin ve eğitimcilerin başvurabileceği güvenilir bir kılavuz niteliğinde.

“Ana-Baba Okulu”, yalnızca çocuk gelişimini konu edinmekle kalmıyor; aynı zamanda **aile ve okul ekosistemini birbirini tamamlayan dinamikler olarak** ele alıyor. Kitap, 0–18 yaş arasındaki çocukların gelişim evrelerini açıklarken, her dönemin karşılaştığı temel sorunlara hem bilimsel hem de pratik çözümler öneriyor.

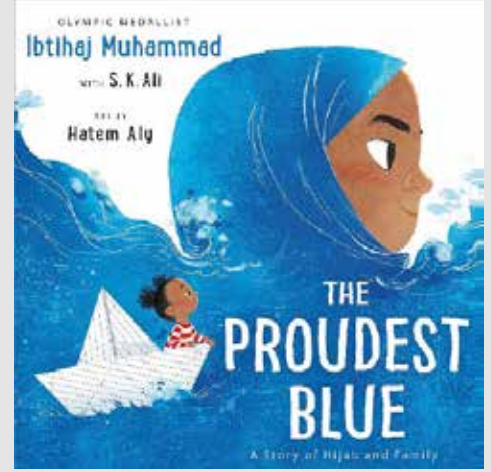
THE PROUDEST BLUE: A STORY OF HIJAB AND FAMILY

Yazar: Ibtihaj Muhammad, S. K. Ali

Yayınevi: Andersen Press Ltd

Çizer: Hatem Aly

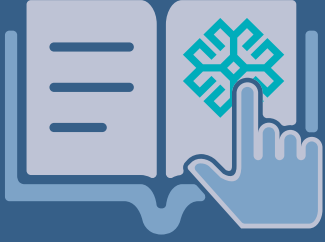
Yayın Yılı: 2023

Ibtihaj Muhammad ve S.K. Ali'nin ortak imzasını taşıyan *The Proudest Blue: A Story of Hijab and Family*, çocuk edebiyatında kültürel aidiyet, dini kimlik ve aile bağı gibi kavramları estetik ve pedagojik bir duyarlılıkla işleyen nitelikli bir eserdir. Başörtüsü takarak okula başlayan Asiya'nın göz alıcı mavi örtüsü, yalnızca bir giysi değil; değerlerin, inancın ve onurlu duruşun sembolüne dönüşür. Küçük kız kardeşi Faizah'ın bakışıyla anlatılan bu hikâye, çocuk okuyucunun empati kapasitesini güçlendirirken, farklılıklara saygıyı içselleştirmesine de imkân tanır.

Hatem Aly'nin illüstrasyonlarıyla görsel hafızaya hitap eden kitap, kültürel çeşitliliğin sınıf ortamında nasıl doğal bir öğrenme zemini oluşturabileceğini de örneklerdir. *The Proudest Blue*, başta uluslararası okul ekosistemleri olmak üzere, kültürel diplomasiye duyarlı eğitim modellerinde önemli bir yer tutabilecek güçlü bir anlatıdır.

Kimya ve Laboratuvar Malzemeleri

Sözlüğümüzün bu sayısında farklı bir yaklaşım benimsiyoruz. “Kimya” kelimesinin kökenine kısa bir yolculuk yapacak ardından kimya laboratuvarlarında sıkça kullanılan malzemelerin isimlerini ve anlamlarını inceleyeceğiz.

“Kimya” kelimesinin kökeni üzerinde farklı görüşler vardır. İbn Sînâ’ya göre bu ilmin amacı; maden cevherlerinin özelliklerini gidermek, ona başka madenlerin özelliklerini kazandırmak ve farklı cisimlerden altın ve gümüş elde etmek üzere bazı madenlerin özelliklerini diğerlerine katmaktır.

En ilginç köken görüşü ise Eski Mısır dilinde “siyah” anlamına gelen **kemi** sözcüğünden türediği yönündedir. Bu kelime Grekçe’ye **kemia** olarak geçmiştir. Bazı seyyahların “siyah toprak” dedikleri Mısır bu ilmin ana yurdu da sayılmaktadır.

Batı dillerinde kimya kelimesi, küçük ses değişiklikleriyle hemen hemen aynıdır; bu durum da kelimenin Arapçadan bu dillere geçtiğini göstermektedir. Latince tercümeler aracılığıyla modern Batı dillerine giren “*alchemia*” terimindeki “*al*” Arapça’daki “*el-*” harfi ta’rifinin bir yansımasından ibarettir. İngilizcedeki chemistry de bunun bir örneği.

TDK Sözlük bizlere kimyanın tanımını şu şekilde verir: Maddelerin temel yapılarını, birleşimlerini, dönüşümlerini, çözümüleme, birleşim ve üretim yöntemlerini inceleyen bilim.

Gelelim laboratuvarlarda deney yaparken kullandığımız malzemelere:

Amyant Teli

Fırın eldiveni gibi düşünebileceğiniz ve krozeyi tutmak için kullanılan ısıya dayanıklı bir tel. Kelimenin kökeni Yunanca. *amiántos* (αμιάντος) “lekesiz, lekelenmez, ateşten etkilenmeyen bir mineral, söndürülemez” anlamından gelir. *Miaínō* (μιαίνω) “lekelemek” fiiline “*an*” öneki getirilerek türetilmiştir. Bu telin özelliği ateşe tutulduğunda lekesini ve kirlerini kaybeder.

Beher

Silindirik, ağız kısmı geniş laboratuvar kabı olan bu alet bir bilim insanının şapkası gibi düşünülebilir. Hatta zihinleri açık öğrenciler gibi de düşünebiliriz. İçine ne koyarsak koyalım, her şeyi kabul eder. Kelimenin kökeni Almanca *becher* “kupa, bardak” kelimesinden alınmıştır. Almandaki sözcük Latincedeki *bicarium* “küçük testi”den gelir. Kelimenin Yunancada *bikos* “iki kulplu çömlek” olduğunu da belirtelim.

Baget

Bilimsel bir karıştırma çubuğu olarak da düşünebileceğimiz bu aletin kelime kökenine gelinece **Fransızca** *baguette* “çubuk” sözcüğünden gelir. Bu kelime de aslında **İtalyanca** *bacchetta* “çubuk, değnek, baston” sözcüğünden gelmektedir. Bazı kaynaklarda bu kelimenin Arapçadan Batı dillerine geçtiği yönünde de bir değerlendirme söz konusudur Latince sözcük **Hint-Avrupa Anadilinde** yazılı örneği bulunmayan **bak-* “baston, asa” biçiminden evrilmiştir.

Büret

Uzun ve ince boynuzlu bir cam alet olan tıpkı bir şırınga gibi çalışıp ondan çok daha hassas olan bir deney malzemesi. İçindeki sıvıyı damla damla ölçerek deneylerde kullanılır. 1824 yılında Fransız kimyager Joseph Louis Gay-Lussac (1778–1850) tarafından alet için bu isim ortaya atılmış. Kimse de itiraz etmemiş ve kelime kabul edilmiş.

Bunsen Beki

Kimyacının en yakın arkadaşı olan bu aletin mavi alevleriyle her şeyi ısıtabilirsiniz. Kendi küçük yaptığı büyük bir mini ateş aleti. Tabii ki her deney malzemesinde olduğu gibi bunu kullanırken de çok dikkat etmeliyiz; küçük olsa da bizi yakabilir. Kelimenin ismi de tahmin ettiğiniz gibi yine bir bilim adamının ismi. Alman kimyacı Robert Bunsen'in adını taşıyor.

Havan

TDK Sözlükte "İçinde bir şey dövüp ufalamaya yarayan, tahta, taş, maden veya plastikten yapılan kap." olarak tanımlanmıştır. Kimya deneylerinde de maddeleri öğütmek için kullanılan bir çeşit öğütücü olarak düşünebiliriz. Kelimenin kökeni Farsça. هاون "hevân" öğütme kabının aynen kullanımı.

Kroze

İçindeki maddeleri yüksek sıcaklıklarda ısıttığımız küçük bir kap. Bir nevi küçük ocak olarak düşünebiliriz. Kelimenin kökeni İngilizce "crucible" yani "pota" demek. Biz de bunu dilimize uyarlayıp kroze, kröze şekline çevirmişiz.

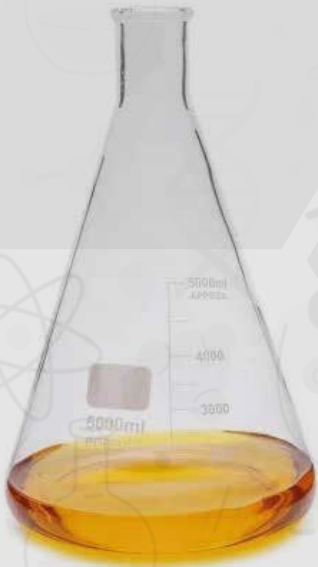
Piset

Özellikle su, asit veya çözelti damlatmak için kullanılan ince uçlu, esnek plastik şişedir. Kelimenin kökeni biraz ilginç. Fransızcadaki *pisser* fiilinden "sıvı akıtmak, fışkırtmak" türetilmiş ve "küçük fışkırtıcı, akıtıcı" anlamında pisette olarak kullanılmıştır. Yani "küçük su akıtan şişe" anlamındaki kullanımı bu benzetme yoluyla doğmuştur. Fransızcadaki *pisser* fiilinin kökü Latincedeki *pissiare* veya *pissare* fiiline dayanır. Bu da su dökmek anlamına gelmektedir. İnsan düşünmeden edemiyor acaba kelime yansıma olarak çıkmış mıdır, diye. Hani sıvı bir şey dökülürken "psss" diye bir ses çıkar. Neden olmasın. Türkçeye Fransızcadan geçen kelime pisette şeklinden piset hâlini almıştır.

Puar

Buyurun size ilginç bir kelime daha. Laboratuvarlarda kullanılan, küçük kauçuk emme balonuna verilen ad. Anlamı böyle, şekli itibarıyla ilginçlik ortaya çıkıyor. Fransızca *poire*, "armut" kelimesinden türetilmiştir. Şekli gerçekten bakınca armudu andırıyor. Türkçede *poire* *puar* hâlini almış ve bu şekilde kullanılmıştır. Muhtemelen eski Yunanca *apion* veya daha eski Hint-Avrupa kökenli "*pera*" (armut, meyve anlamında) dan da türetilmiş bir kelime olabilir.

Erlen

Şişkin göbeği ve dar boğazıyla âdeta bir bilimsel ampulü andıran laboratuvar kabı. Bu aleti genellikle fazla buharlaşması istenilmeyen çözeltilerin kaynatılmasında ve çözeltilerin karıştırılmasında kullanıyoruz. Kelimenin aslı da **erlenmeyer**'dir. Yani bu aleti icat eden Alman kimyager Emil Erlenmeyer'in ismini kısaltarak kullanıyoruz.

İLETİŞİM VE HESAP BİLGİLERİ

GENEL MERKEZ

Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay Caddesi No: 22
Altunizade Üsküdar / İSTANBUL

Telefon: +90 216 323 35 35

• iletisim@turkiyemaarif.org • www.turkiyemaarif.org

TÜRKİYE MAARİF VAKFI BAĞIŞ HESAP BİLGİLERİ

IBAN

VakıfBank	
TL	TR61 0001 5001 5800 7306 0925 82
USD	TR84 0001 5001 5804 8018 0952 52
EUR	TR42 0001 5001 5804 8018 0810 70
Ziraat Bankası	
TL	TR37 0001 0008 2481 9873 6050 01
USD	TR69 0001 0008 2481 9873 6050 07
EUR	TR42 0001 0008 2481 9873 6050 08
Halk Bank	
TL	TR94 0001 2009 7530 0016 0000 38
USD	TR33 0001 2009 7530 0058 0003 90
EUR	TR60 0001 2009 7530 0058 0003 89
Türkiye Finans Katılım Bankası	
TL	TR49 0020 6003 1903 6485 7400 01
USD	TR65 0020 6003 1903 6485 7401 01
EUR	TR38 0020 6003 1903 6485 7401 02
Albaraka Türk Katılım Bankası	
TL	TR33 0020 3000 0398 8457 0000 01
USD	TR06 0020 3000 0398 8457 0000 02
EUR	TR76 0020 3000 0398 8457 0000 03

IBAN

Emlak Katılım Bankası	
TL	TR49 0021 1000 0005 2211 0000 01
USD	TR65 0021 1000 0005 2211 0001 01
EUR	TR38 0021 1000 0005 2211 0001 02
Yapı Kredi Bankası	
TL	TR84 0006 7010 0000 0052 5409 64
USD	TR62 0006 7010 0000 0052 5400 02
EUR	TR07 0006 7010 0000 0052 5400 22
Vakıf Katılım Bankası	
TL	TR49 0021 0000 0000 8566 0000 01
USD	TR65 0021 0000 0000 8566 0001 01
EUR	TR38 0021 0000 0000 8566 0001 02
Ziraat Katılım Bankası	
TL	TR10 0020 9000 0014 8794 0000 10
USD	TR32 0020 9000 0014 8794 0000 02
EUR	TR05 0020 9000 0014 8794 0000 03
Garanti Bankası	
TL	TR82 0006 2000 4220 0006 2934 05
USD	TR92 0006 2000 4220 0009 0599 56
EUR	TR22 0006 2000 4220 0009 0599 55
Kuveyt Türk Katılım Bankası	
TL	TR58 0020 5000 0948 1373 6000 02
USD	TR04 0020 5000 0948 1373 6001 01
EUR	TR74 0020 5000 0948 1373 6001 02

YENİ YOL ARKADAŞINIZ BİR TIK UZAĞINIZDA

Dilediğiniz Bajaj ve Kanuni modelini hızla, güvenle ve kolayca satın alın,
ekuralkan ayrıcalığıyla motosiklet sahibi olmanın keyfini çıkarın.

ekuralkan.com

ekuralkan.com

MİSAFİRPERVERLİKLE BULUŞUN.

Gülyüzlü kabin ekibimizden en iyi hizmeti alın

TURKISH AIRLINES

Ürün ve hizmetler, uçuşun süresine ve uçağın modeline göre değişiklik gösterebilir.